

VAN MONUMENTALE WAARDE

Een institutioneel onderzoek naar de rijksoverheidsbemoeyenis
met monumentenzorg, 1945-1990

Van monumentale waarde

VAN MONUMENTALE WAARDE

Een institutioneel onderzoek naar de rijksoverheidsbemoeyenis
met monumentenzorg, 1945-1990

PIVOT-rapport nr. 33

Dit rapport is een gezamenlijke uitgave van de afd. CDBFO/DIV van het ministerie van
Volksgezondheid, Welzijn en Sport
&
Rijksarchiefdienst/PIVOT
Ministerie van OCenW

's-Gravenhage, 1996

Tekst: drs. F. van der Doe
& drs. H. Spijkerman
Vormgeving: Oldenburg Zoetermeer
Illustraties: W.D. Küller
Druk: Hofstad druktechniek

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Monumentale

Van monumentale waarde. Een institutioneel onderzoek naar de rijksoverheidsbemoeyenis met monumentenzorg, 1945-1990 / [samenst.: F. van der Doe en H. Spijkerman; ill. W.D. Küller]. - Den Haag: Rijksarchiefdienst/PIVOT, Ministerie van OCenW. - ill. (PIVOT-rapporten, ISSN 0928-0448; nr. 29) Met lit.opg.

ISBN: 90-74442-....

Trefw.: monumentenzorg ; Nederland ; wetgeving ; geschiedenis ; 1945-1990.

© Rijksarchiefdienst/PIVOT. Niets van deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Rijksarchiefdienst/PIVOT.

PIVOT, EEN INTRODUCTIE

De uitgangspunten van PIVOT

Het institutioneel onderzoek

De toepassingsmogelijkheden

Inhoudsopgave	
Verantwoording	9
Inleiding	9
Taakgebied en beleidsterrein	9
Actoren en handelingen	10
De rijksoverheid en het taakgebied cultuur	13
De rijksoverheid en het beleidsterrein monumentenzorg	15
Eerste aanzetten tot wet- en regelgeving tot 1945	15
Tijdelijke wet- en regelgeving 1945-1961	18
Monumentenwet 1961	20
Monumentenwet 1988	25
Actoren op het beleidsterrein monumentenzorg	31
Onze minister	31
Rijkscommissies voor de Monumentenzorg en het Oudheidkundig Bodemonderzoek	31
(Voorlopige) Monumentenraad en Raad voor het Cultuurbeheer	32
Rijksdienst voor de Monumentenzorg	33
Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek	34
Vaste Commissie van de Rijksdienst voor het Nationale Plan en Rijksplanologische Commissie	35
Ministers van Verkeer en Waterstaat, Volkshuisvesting, Bouwnijverheid en Ruimtelijke Ordening, Binnenlandse Zaken en Landbouw	35
Raad van State en Kroon	36
Schadebeoordelingscommissie ex artikel 23 Monumentenwet 1988	36
Gemeentelijke en provinciale overheden	36
Particuliere actoren	38
Handelingen van de rijksoverheid op het beleidsterrein monumentenzorg	43
Noten	73
Bijlagen	75
Bijlage I: Wet- en regelgeving monumentenzorg	77
Bijlage II: Ministeriële beleidsafdelingen voor monumentenzorg	81
Bijlage III: Commissies en afdelingen van de Monumentenraad	83
Bijlage IV: Commissies en afdelingen van de Raad voor het Cultuurbeheer	85
Lijst van gebruikte afkortingen	87
Literatuur en uitgaven van wet- en regelgeving	89
PIVOT-publikaties	93

1 Verantwoording

1.1 Inleiding

Dit rapport is het resultaat van afspraken, opgenomen in het convenant dat in 1991 is gesloten tussen de secretaris-generaal van het ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur (WVC) en de algemene rijksarchivaris. Tot de afspraken hoort onder andere het verrichten van een institutioneel onderzoek naar de taakontwikkeling en de daaraan gekoppelde organisatorische ontwikkeling van het ministerie - en voorgangers in het verrichten van de taak - gedurende de periode 1945-1990. Het onderzoek naar het beleidsterrein monumentenzorg is uitgevoerd tussen 1992-1995. Op het moment van uitgeven van dit rapport is het directoraat-generaal Culturele Zaken inmiddels overgegaan naar het nieuw gevormde ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (OCenW) en is WVC omgevormd tot Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS).

Het doel van dit rapport is een instrument te bieden waarmee selectiecriteria voor gegevensverzamelingen kunnen worden vastgesteld. Deze gegevensverzamelingen vormen de neerslag van handelingen op het beleidsterrein monumentenzorg tussen 1945 en 1990. De handelingen worden geacht voort te vloeien uit de taken die aan de minister en andere bij het beleidsterrein betrokken actoren belast met monumentenzorg, zijn opgelegd. Op hun beurt komen die taken voort uit de doelstellingen op het gebied van monumentenzorg, binnen het taakgebied cultuur, die de minister behoort na te streven.

1.2 Taakgebied en beleidsterrein

Het taakgebied cultuur van de rijksoverheid is afgeleid van zijn cultuurpolitieke doelstellingen. In de Staatsalmanak van 1990¹ worden drie hoofdbeleidsterreinen vermeld:

1. cultuurbeheer
2. kunsten
3. media, letteren en bibliotheken.

In dit rapport zal het beleidsterrein monumentenzorg, als een onderdeel van cultuurbeheer, aan de orde komen. In volgende rapporten zullen de overige beleidsterreinen - archieven en musea - worden behandeld, alsmede het overkoepelende beleid inzake cultuurbeheer. Om die reden is de uit 1984 daterende Wet tot behoud van cultuurbezit - over het behoud van de roerende monumenten - buiten beschouwing gebleven.² De Wet tot behoud van cultuurbezit richt zich op voorwerpen van cultuur-historische of wetenschappelijke betekenis en niet op onroerende monumenten. De Wet Raad voor het Cultuurbeheer uit 1989 - over het beheer van het totale culturele erfgoed - is alleen voor zover deze raad als opvolger van de Monumentenraad fungeert in het onderzoek meegenomen.

Het doorgeven aan latere generaties van cultuur-historisch waardevolle objecten en stads- en dorpsgezichten is één van de voornaamste doelstellingen van de monumentenzorg. Door passieve en actieve maatregelen, i.c. bescherming en restauratie, wordt getracht dit doel te bereiken. De belangrijkste doelstelling van het rijksoverheidsbeleid op het beleidsterrein monumentenzorg is het behoud van het cultureel erfgoed, i.c. van monumentale objecten, oude dorpskernen en stadsgezichten. Daarnaast is het streven gericht op openstelling en publiekmaking en tracht de overheid het wetenschappelijk onderzoek te stimuleren. De overheidsinterventie is primair gericht op de instandhouding van gebouwde en archeologische monumenten waaraan een bijzondere culturele waarde wordt toegekend. Hieronder worden zowel openbare gebouwen, woonhuizen, kastelen, kerken en molens, als stads- en dorpsgezichten, grachten, wegen, straten, pleinen en bruggen verstaan, alsmede historische parken, tuinen en buitenplaatsen. Ook archeologische monumenten, zowel aan de oppervlakte zichtbare objecten als grafheuvels en hunebedden, als niet zichtbare terreinen met sporen van vroegere bewoning en begraving en in de (zee)bodem

¹. *Staatsalmanak* 1990, pp. U18-U20.

². Wet tot behoud van cultuurbezit, 1 februari 1984 (*Stb.* 49), wijzigingen 23 december 1988 (*Stb.* 638) en 3 juli 1989 (*Stb.* 348); Besluit behoud cultuurbezit, Amvb 13 maart 1985 (*Stb.* 262), wijzigingen 30 januari 1987 (*Stb.* 196) en 21 september 1989 (*Stb.* 434).

aanwezige scheepswrakken, behoren tot de zorg van de rijksoverheid tot bescherming en instandhouding van monumenten.

De overheid beschermt deze onroerende monumenten tegen verminking en vernietiging. De interventie van de overheid behelst in beginsel een systeem van bescherming van objecten door deze via inschrijving in een register te erkennen als een object van overheidszorg. Naast bescherming verleent de rijksoverheid subsidie ten behoeve van restauratie van gebouwde monumenten. De lagere overheden dragen ook zelf bij in de kosten van de bescherming. De minister draagt de eindverantwoordelijkheid voor de uitoefening van de bepalingen in de Monumentenwet 1961 - en diens opvolger van 1988 - die de bescherming van monumenten en stads- en dorpsgezichten mogelijk maakt.

Lange tijd bleef de bemoeienis op het gebied van de gebouwde monumentenzorg beperkt tot het instrument van subsidieverlening. Tot de invoering van de Tijdelijke wet Monumentenzorg in 1950 beschikte men niet over voldoende bevoegdheden om aantasting, vernietiging of vernieling van monumenten te verhinderen. Formele wetgeving op het terrein van de monumentenzorg begon pas in 1961, toen het systeem van de tijdelijke regelingen definitief werd vervangen door een Monumentenwet. Met de totstandkoming van deze wet werd de bescherming van afzonderlijke monumenten, alsook van stads- en dorpsgezichten als een wettelijke taak van de rijksoverheid aanvaard. De toestemming van de minister was vereist in alle gevallen waarin met subsidie werd gerestaureerd of waar een beschermd monument in het geding was. Het uitvoerend beleid van de minister werd in handen gelegd van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg en de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek.

De hoofdlijnen van de rijksoverheidsbemoeienis op het beleidsterrein monumentenzorg kunnen derhalve worden geformuleerd als de zorg voor het beheer en behoud van gebouwde en archeologische monumenten en beschermd stads- en dorpsgezichten. Deze zorg kan worden onderscheiden in de volgende deelprocessen:

1. het aanwijzen
2. het beschrijven
3. instandhouding en restauratie.

1.3 Actoren en handelingen

Niet alleen de minister heeft de bevoegdheid om handelingen op de beleidsterrein monumentenzorg te verrichten, ook andere actoren zijn actief. Als deze actoren voldoen aan de criteria van de Archiefwet 1962 en functioneren op rijksniveau, zijn hun handelingen op dit beleidsterrein opgenomen in het rapport. Een aantal particuliere actoren is vermeld, voorzover ze in relatie met de rijksoverheid in de periode 1945-1990 een aanvullende rol speelden.

Om handelingen te kunnen beschrijven zijn (pseudo)wet- en regelgeving en andere bestuurlijk-organisatorische bronnen gebruikt. De keuze voor de wet- en regelgeving ligt voor wat dit beleidsterrein betreft voor de hand: het beleid is grotendeels vastgelegd in (pseudo)wetten, Algemene maatregelen van bestuur (Amvb's), Koninklijke Besluiten (KB's), ministeriële regelingen en internationale verdragen en overeenkomsten. Andere bronnen vullen deze wet- en regelgeving aan. Monumentenzorg wordt voornamelijk gereguleerd door middel van wetgeving in formele zin. Alleen monumentensubsidies hebben een pseudo-wettelijke basis. Daar de wet- en regelgeving echter geen 'dekkend net' vormen van alle handelingen en processen die door het ministerie van WVC en zijn voorgangers en de bij het beleidsterrein monumentenzorg betrokken actoren worden verricht, is aanvulling gezocht in andere - veelal secundaire - bronnen.

Het rapport is op verschillende momenten inhoudelijk getoetst door medewerkers van het directoraat-generaal Culturele Zaken, de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek en de Rijkscommissie voor de Monumentenzorg en de Rijkscommissie voor de Archeologie van de Raad voor het Cultuurbeheer, waarvoor hen dank wordt gezegd.

Het rapport is als volgt ingedeeld: eerst wordt een historisch-institutioneel overzicht van de bemoeienis van de rijksoverheid met het taakgebied cultuur gegeven, daarna komt de bemoeienis van de rijksoverheid met het beleidsterrein monumentenzorg aan de orde en vervolgens worden de diverse actoren (rijksoverheid en particuliere) op dit beleidsterrein genoemd. Tenslotte zijn de handelingen van de betrokken rijksoverheidsactoren gegeven, onderscheiden naar (clusters van) wet- en regelgeving. Per handeling is, waar mogelijk, de grondslag waarop de handeling is gebaseerd en de periode waarin de handeling is verricht gegeven.

Bijlage I bevat een chronologisch overzicht van wet- en regelgeving op het beleidsterrein monumentenzorg. In bijlage II is een overzicht gegeven van de beleidsafdelingen voor monumentenzorg bij respectievelijk het ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen; Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk; en Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur. De bijlagen III en IV geven overzichten van de commissies en afdelingen van de Monumentenraad en de Raad voor het Cultuurbeheer.

³. Behalve op wet- en regelgeving die direct is gericht op monumentenzorg in Nederland zijn ook handelingen gebaseerd op de Grondwet 1887 (*Stb.* 212) en 1983 (*Stb.* 70) en de Comptabiliteitswet 1927 (*Stb.* 259).

2 De rijksoverheid en het taakgebied cultuur

De periode 1795-1830 is in drie opzichten van belang voor de ontwikkeling van overheidsbeleid inzake cultuur. Ten eerste kende Nederland voor het eerst een centraal bestuur dat zich taken oplegde die in beginsel het gehele land bestreken. Het doel van de vervulling van deze taken was de eenheid van de natie te versterken. Ten tweede wensten de regeringen in die periode, naar Frans voorbeeld, een leidende rol te spelen op de taakgebieden onderwijs, kunsten en wetenschappen. En ten derde voerde men op die drie terreinen een nieuw beleid: men presenteerde doelstellingen, poogde het regeringsoptreden onder verwijzing naar meer algemene waarden te rechtvaardigen, trachtte de overheidstaak in een constitutie vast te leggen en stelde een ambtenarij in ter uitvoering van die taak.

In de Staatsregeling voor de Bataafse Republiek van 1798 zijn de twee hoofddoelstellingen van het cultuurbeleid te traceren die dit nog steeds karakteriseren, te weten de zorg voor de uitingsvrijheid van de burger en de handhaving van kwaliteitsstandaarden van cultuuruitingen. Terwijl het cultuurbeleid dat de eerste doelstelling nastreeft, de burger vooral bevrijdt van inmenging, houdt het cultuurbeleid, met het oog op de tweede doelstelling, bevordering en sturing van cultuuruitingen in.

Uit de eerste doelstelling zijn twee subdoelstellingen af te leiden. Ten eerste een vrije circulatie van ideeën en informatie zonder dat daaraan een positieve, beschavende waarde wordt toegekend. In de negentiende en twintigste eeuw, vooral sinds de jaren '60 van de twintigste eeuw, is de overheid steeds meer bereid geweest om uitingsvormen te gedogen. De tweede subdoelstelling ter bevordering van de uitingsvrijheid van de burger is het verlenen van bevoegdheden of geldelijke steun aan identiteitsorganisaties. Zonder partij te kiezen voor enig beginsel toont de overheid zich hiermee voorstander van ideologisch gekleurde cultuuruitingen. Deze doelstelling komt voort uit de levensbeschouwelijke tegenstellingen tussen de zuilen waarbij de overheid tegen het eind van de negentiende eeuw werd betrokken.

De subdoelstellingen die zijn af te leiden uit de hoofddoelstelling 'handhaving van kwaliteitsstandaarden', kunnen worden onderscheiden in bescherming van de intellectuele cultuurtraditie, bescherming van Nederlandse cultuuruitingen en ten dele bevordering van de volksontwikkeling. Tot 1940 streefde de overheid slechts de eerste twee subdoelstellingen na. Een derde subdoelstelling, die voortkomt uit het ideaal om het volk in zijn ontplooiing en amusement op te voeden naar intellectuele maatstaven, was nog vooral een zaak van het particulier initiatief. Tot 1945 beperkte de bescherming van Nederlandse cultuuruitingen zich bovendien tot cultuuruitingen uit het verleden. Eigentijdse cultuuruitingen, ongeacht hun ideologische betekenis of publieksmarkt, kregen pas bescherming na de Tweede Wereldoorlog.⁴

Deze doelstellingen worden geacht te leiden tot de taken van de ministeries die het rijksoverheidsbeleid inzake cultuur uitvoeren. De begroting voor 1990 van WVC, vanaf 1982 het departement primair verantwoordelijk voor het taakgebied cultuur, geeft als algemene kerntaken voor het ministerie: 'Het zichtbaar maken en bevorderen van de eigen verantwoordelijkheid van burgers en organisaties...' Deze kerntaken gelden ook op de taakgebieden welzijn en volksgezondheid. Specifiek voor cultuur gelden de taken: 'constante aandacht voor kwaliteit' en 'vergroting van het maatschappelijk draagvlak voor cultuuruitingen'.⁵

De taken inzake cultuur leiden op hun beurt tot handelingen waarmee het cultuurbeleid vorm wordt gegeven. De handelingen van de overheid op het taakgebied cultuur zijn te onderscheiden in directe en indirecte financiering - al dan niet onder voorwaarden van inhoudelijke kwaliteit -, instandhouding van voorzieningen, regulering van de interne overheidsorganisatie met als gevolg spreiding van overheidsgezag, publiekrechtelijke normstelling naar particulieren gecombineerd

⁴ . *Mediabeleid en cultuurbeleid* (Rijswijk 1982), hfdst. 5; *Advies cultuurwetgeving* (Rijswijk 1986), hfdst. 2.

⁵ . *Rijksbegroting 1990*, Hfdst. XVI: WVC, Memorie van toelichting, pp. 3-4.

met strafbaarstelling, kwaliteitstoetsing zonder financiële consequenties en regulering van privaatrechtelijke verhoudingen.⁶

Vanaf het eind van de vorige eeuw voelde de overheid zich gedwongen tot een grotere bemoeienis met het veiligstellen van het cultureel erfgoed. Tot 1965 werd het beleid inzake monumentenzorg bepaald door het ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen (OKW). In 1965 werd bij Koninklijk Besluit het ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (CRM) ingesteld.⁷ De afdeling Oudheidkunde en Natuurbescherming (OKN) werd in zijn geheel van het ministerie van OKW overgeplaatst naar dit nieuwe ministerie en in 1967 ondergebracht bij het directoraat-generaal Culturele Zaken (DGCZ). Na een naamsverandering van afdeling in directie Oudheidkunde en Natuurbescherming werd het beleidsterrein in 1972 ondergebracht in de nieuwe directie Musea, Monumenten en Archieven (MMA) van het ministerie van CRM. Het takenpakket was gericht op het behoud van culturele waarden door monumentenzorg, oudheidkundig bodemonderzoek en het instandhouden van musea en archieven, alsmede het toegankelijk maken van deze waarden voor de bevolking.

Het DGCZ ging in 1982 bij een departementale herindeling op in het ministerie van WVC.⁸ WVC ontstond door een samenvoeging van het ministerie van CRM en het directoraat-generaal voor de Volksgezondheid en Milieuhygiëne. Bij de instelling van het ministerie van WVC bleef het DGCZ zoals dat bij CRM bestond, gehandhaafd. Dit directoraat-generaal bestond uit een secretaris-coördinator, een stafafdeling Beleidsvoorbereiding (sociaal-wetenschappelijk, economisch en bestuurskundig onderzoek), de directie Musea, Monumenten en Archieven - die alszodanig ook al bij CRM functioneerde - en de directie Kunsten. In 1984 werd de directie Internationale Betrekkingen, tot die tijd een centrale directie, aan het DGCZ toegevoegd. Vanaf 1988 kende WVC de hoofddirectie Cultuurbeheer en de directie Beleidszaken Cultuurbeheer.⁹

⁶ . R. Widdershove en S. Ballegooij, *Bestaande wet- en regelgeving op het terrein van de cultuur* (Rijswijk 1986), pp. 67-68.

⁷ . KB van 14 april 1965 (*Stb.* 146).

⁸ . KB van 4 november 1982 (*Stb.* 613).

⁹ . Een overzicht van ministeriële beleidsafdelingen voor monumentenzorg in de periode 1945-1990 is gegeven in bijlage II.

3 De rijksoverheid en het beleidsterrein monumentenzorg

3.1 Eerste aanzetten tot wet- en regelgeving tot 1945

Hoewel al vanaf 1840 was gepleit voor behoud van 'oude gebouwen' was er tot 1874 nauwelijks sprake van monumentenzorg in de huidige betekenis en ontbraken wettelijk vastgelegde regels. In 1874 werd het College van Rijksadviseurs voor de Monumenten van Geschiedenis en Kunst ingesteld.¹⁰ Door de regering werd dit College opgedragen, gevraagd of ongevraagd, advies uit te brengen 'omtrent de maatregelen, vereischt tot het behoud van gebouwen of voorwerpen, welke voor de vaderlandsche geschiedenis of kunst belangrijk zijn, zoodanige voorwerpen op te sporen, en daarna, voor zoo ver zij aan openbare instellingen toebehooren, een inventaris op te maken en bij te houden'. Verder diende zij '... des geraden omtrent de historische en kunstverzamelingen van het Rijk aan de Regeering de noodige voorstellen te doen ... [en] aan haar advies uit te brengen over de plannen en hunne uitvoering betreffende oprigting of herstelling van gebouwen, geheel of gedeeltelijk ten koste van het Rijk ondernomen'. Het betrof hier drie zeer uiteenlopende taken: monumentenzorg, museumwezen en rijksgebouwen. Het College benoemde in mei 1875 een vijftigtal correspondenten, verdeeld over het gehele land, en stelde voorts twee 'opzigters-teekenaars' aan. In 1879 werd mede als gevolg van persoonlijke verhoudingen het College weer opgeheven.¹¹

De benoeming van jhr. mr. Victor de Stuers tot hoofd van de nieuwe afdeling Kunsten en Wetenschappen bij het ministerie van Binnenlandse Zaken in 1875 kan als een feitelijk begin van rijksoverheidsbemoeienis met monumentenzorg worden aangemerkt.¹² Bij een reorganisatie werd de afdeling Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen verdeeld in een afdeling Onderwijs en een afdeling Kunsten en Wetenschappen. Deze werden in 1918 ondergebracht in het nieuwe ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen.

Door zijn benoeming werd De Stuers in staat gesteld een actief rijksmonumentenbeleid te ontwikkelen. De activiteiten gericht op het behoud van het erfgoed steunden echter niet op een wettelijke basis. Lange tijd bestond de bemoeienis van de rijksoverheid vooral uit het verlenen van subsidies voor restauratie van monumentale panden. Hoewel het slechts om geringe bedragen ging werd hiermee in feite besloten dat monumentenzorg een taak van de rijksoverheid was.

De instandhouding van dergelijke monumenten werd gewaarborgd door het verbinden van nadere voorwaarden aan de subsidieverlening, onder meer gericht op het toekomstige onderhoud. Door het ontbreken van een wettelijke basis stonden de rijksoverheid evenwel slechts het middel van overreding van de eigenaar en het lokmiddel van subsidie ter beschikking. Dit zorgde tevens voor de nodige problemen bij het ontwikkelen van een adequaat monumentenbeleid. Het was immers niet duidelijk welke objecten onder deze nieuwe taak van overheidszorg vielen. Er was niet geformuleerd aan welke criteria een object moest voldoen om voor subsidiëring in aanmerking te komen en de overheid beschikte niet over speciale juridische middelen om het aantasten of het verloren gaan van monumenten tegen te gaan.

Omstreeks 1890 kwamen er oudheidkundige of geschiedkundige verenigingen die zich niet meer zoals voorheen slechts bezighielden met historische studies of het verzamelen van prenten en historische curiosa, maar zich actief inzetten voor het behoud van het 'nationale erfgoed'. Tijdens het ambtelijk bewind van De Stuers, dat tot 1901 duurde, kwam ook de georganiseerde particuliere monumentenzorg op gang. Geruime tijd bleef monumentenzorg echter vooral een zaak

¹⁰ . Ingesteld bij KB van 8 maart 1874 (nr. 18); opgeheven bij KB van 21 februari 1879 (nr. 9).

¹¹ . J.A.C. Tillema, *Schetsen uit de geschiedenis van de monumentenzorg in Nederland* (Den Haag 1975) pp. 267-303.

¹² . De Stuers had reeds bekendheid als monumentenbepleiter verworven door de publikatie van een artikel over (ondermeer) het behoud van culturele monumenten: 'Holland op zijn smalst', in *De Gids* jrg. 37, 3e serie 11/3 (1873).

van het rijk. Op de rijksbegroting werd een post ingesteld, waaruit subsidies voor restauratie van monumenten, en later ook voor het verrichten van oudheidkundig bodemonderzoek werden verleend. De juiste verdeling van subsidieverlening, de voorbereiding en beoordeling van de plannen en de controle op de uitvoering vereisten deskundige voorlichting en bijstand. Deze adviserende taak werd vanaf 1918 toevertrouwd aan de Rijkscommissie voor de Monumentenzorg.

In 1901 bepleitte de Koninklijke Nederlandsche Oudheidkundige Bond (KNOB) de noodzaak van een wettelijke regeling voor de monumentenbescherming. In 1910 kwam de bond met een rapport waarin een ontwerp van een wet was opgenomen.¹³ De door de Oudheidkundige Bond opgestelde 'Grondbeginselen' betroffen geen wettelijke regeling, maar trachtten gedragslijnen te formuleren waarnaar bij restauraties zou moeten worden gehandeld.¹⁴ Kort na de publikatie van dit rapport verscheen een proefschrift van mr. J.W. Frederiks, waarin deze de juridische kanten van een eventuele monumentenwet behandelde. Hij wees op de achterstand ten opzichte van het buitenland en voerde een pleidooi voor een wettelijke regeling in Nederland.¹⁵

De wet- en regelgeving van de overheid bleef in de periode tot de Tweede Wereldoorlog beperkt tot monumentenverordeningen van enige gemeenten. De eerste monumentenverordening kwam in 1920 in Den Haag tot stand, Amsterdam kreeg zijn verordening in 1925. Deze verordeningen hebben mede als voorbeeld gediend voor de latere monumentenwetgeving op rijksniveau. Zij bonden afbraak van monumenten die op een lijst waren geplaatst aan een vergunning. Alvorens een pand door burgemeester en wethouders kon worden geselecteerd moest advies zijn ingewonnen bij een commissie van deskundigen. De gemeenteraad fungeerde als beroepsinstantie voor de eigenaren, die ofwel bezwaar konden maken tegen de aanwijzing van hun pand als monument, ofwel tegen het weigeren van vergunning voor verbouw of afbraak.

Een lacune in deze regelgeving was dat weliswaar voorkomen kon worden dat waardevolle panden zouden worden gesloopt of ingrijpend gewijzigd, maar dat instandhouding nog niet kon worden gewaarborgd. Wel werden er in het begin van deze eeuw belangrijke stappen gezet, waardoor ook meer en meer voorzien zou kunnen worden in de instandhouding en de restauratie van monumentale bouwwerken. Het particulier initiatief nam daarbij een belangrijke plaats in. In 1911 werd de Bond Heemschut opgericht, in 1918 gevolgd door de Vereniging Hendrick de Keyser. Beide organisaties richtten zich op de aankoop van monumentale panden en de subsidiëring van onderhoud. Daarna ontstonden verenigingen als De Hollandsche Molen en de Stichting Menno van Coehoorn. Laatstgenoemde zette zich in voor oude vesting- en verdedigingswerken.

In 1903 werd bij KB van 7 juli een rijkscommissie ingesteld, die tot taak kreeg het opmaken en uitgeven van een inventaris en een beschrijving van de 'Nederlandsche Monumenten van Geschiedenis en Kunst' dagtekenende van vóór 1850. Onder auspiciën van deze rijkscommissie verscheen in 1908 het eerste deel van de 'Voorlopige lijst der Nederlandsche monumenten van geschiedenis en kunst'¹⁶ en in 1912 het eerste deel van de 'Geïllustreerde Beschrijving der Nederlandsche Monumenten van Geschiedenis en Kunst'. Deze Rijkscommissie voor de Monumentenbeschrijving werd bij Koninklijk Besluit van 10 mei 1918 vervangen door de Rijkscommissie voor de Monumentenzorg (RCMZ), die tot 1946 zelfstandig heeft voortbestaan.

¹³ . 'Wettelijke monumentenbescherming, adviezen en voorstellen aan en van de Nederlandschen Oudheidkundige Bond'; de adviezen waren opgesteld door een commissie bestaande uit de heren De Stuers (voorzitter), Kalf (secretaris), Duparc, Gratama, Molengraaf, Overvoorde, Van Sasse van Ysselt en Vollgraaf.

¹⁴ . F.J. Duparc, *Een eeuw strijd voor Nederlands cultureel erfgoed* (Den Haag 1975) pp. 504-507.

¹⁵ . J.W. Frederiks, *Monumentenrecht*.

¹⁶ . De inventaris werd in 1933 afgesloten en diende als basis voor het opstellen van de monumentenlijsten na de inwerkingtreding van de Monumentenwet.

De nieuwe rijkscommissie omvatte twee afdelingen: afdeling A zette het inventariserende en beschrijvende werk van de eerdere commissie voort; afdeling B richtte zich op behoud en herstel van monumenten. De afdeling B werd bijgestaan door een bij hetzelfde besluit ingesteld Rijksbureau voor de Monumentenzorg (RBMZ). Dit werd een zowel adviserend als uitvoerend orgaan en de voorloper van de latere Rijksdienst voor de Monumentenzorg. Het bureau adviseerde het rijk over de keuze en volgorde van monumenten die met rijkssubsidie zouden worden gerestaureerd. Bovendien oefende het toezicht uit over en bood expertise aan bij de uitvoering van restauraties. In 1933 werden de taken van de twee afdelingen geconcentreerd binnen één afdeling van de rijkscommissie.

Een monumentenwet bleef echter uit. In 1928 kondigde de regering in de troonrede aan dat een monumentenwet zou worden ingediend. Maar de overheidsbemoediging bleef beperkt tot het subsidiëren en begeleiden van restauraties. Een eerste stap in de richting van een wettelijke monumentenzorg was het Besluit van de opperbevelhebber van Land- en Zeemacht generaal H.G. Winkelman - overigens onder de drang van de omstandigheden uitgevaardigd - dat op 21 mei 1940 van kracht werd (*Stb.* O.550).¹⁷ Hierin werd onder punt 4 bepaald, dat werken en gebouwen, die als monumenten waren aangemerkt door de daartoe bevoegde instanties, niet mochten worden gesloopt of veranderd dan na voorafgaande toestemming van de RCMZ. Deze regeling werd in het kader van de wederopbouw bestendigd in het KB van 7 mei 1945 (*Stb.* F 67).

Op 24 mei 1940 werd voor de archeologische monumentenzorg een afzonderlijke Rijkscommissie voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (RCOB) ingesteld, vooral als gevolg van de wens om museale - en opgravingsactiviteiten beter te coördineren. Lid waren ondermeer de directeuren van het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden en het Biologisch-Archaeologisch Instituut te Groningen. In artikel 1 van het Statuut stond dat zij tot taak heeft het desgevraagd of uit eigener beweging adviseren van de minister van OKW over alle vraagstukken welke zich op het gebied van het oudheidkundig bodemonderzoek voordeden. Verder was zij belast met de toezicht op de naleving van de tegelijkertijd uitgevaardigde Regeling betreffende het oudheidkundig bodemonderzoek (*Stb.* O.351).

De belangstelling was vooral gericht op de volgende twee aspecten van het archeologisch bedrijf: het opgraven en de verdeling van de vondsten over de musea. Op deze terreinen, waar 'versnippering van krachten' dreigde, moest regelend worden opgetreden. De RCOB had te 'bevorderen, dat het oudheidkundig bodemonderzoek plaatsvindt op een wijze, waardoor de wetenschap en het museumwezen gebaat zijn'. De wijze waarop was in grote lijnen vastgelegd in de bovenvermelde regeling betreffende het oudheidkundig bodemonderzoek in Nederland. Verder moest de RCOB een documentatie van de oudheidkundige verschijnselen in Nederland aanleggen en bijhouden. De documentatiefunctie was onder meer bedoeld als basis voor een archeologische monumentenlijst.

Het aan de RCOB verantwoording schuldige Rijksbureau voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (RBOB) werd geënt op een reeds bestaande instelling: het Rijksmuseum van Oudheden (RMO). In 1943 verwierf het bureau zich grotere zelfstandigheid doordat het van het RMO werd losgemaakt. Het RBOB wenste ook opgravingen uit te voeren en was met documentatie alleen niet tevreden. De documentatie was immers niet alleen bedoeld als hulpmiddel voor het oudheidkundig bodemonderzoek, maar was, ingevolge artikel 5 van de instructie RBOB, tevens opgezet als 'grondslag voor een monumentenlijst op Nederlandsch oudheidkundig gebied'. Hier kondigde zich het departementale streven aan om ook voor de archeologie te komen tot een systematische monumentenzorg.

Naast het RMO te Leiden, voorheen onbetwist de centrale archeologische instelling, werd in 1922 het Biologisch-Archaeologisch Instituut (BAI) van de Rijksuniversiteit in Groningen opgericht. Wat opgravingen betreft overtrof het Groningse instituut het Leidse museum. Het BAI was omstreeks 1940 het voornaamste 'graafinstituut' van archeologisch Nederland. Het had zich

¹⁷ . Gepubliceerd in *Luttenberg's chronologische verzameling der wetten, besluiten, arresten enz.* 1940, p. 114.

bovendien in Drenthe, Groningen en Friesland de positie van archeologisch streekcentrum verworven. Verder was in de Regeling van 1940 vastgelegd dat voor Nijmegen en omgeving het Rijksmuseum G.M. Kam opgravingen mocht verrichten. Daarnaast waren er de talrijke particuliere oudheidkundige verenigingen of genootschappen en de provinciale of regionale musea. Regionale instellingen en graafinstituten onderhielden nauwe contacten. De opgravingsactiviteiten van de eerste werden door de laatste tot op zekere hoogte gecontroleerd. Sinds het begin van deze eeuw waren er ook provinciale archeologische commissies opgericht, die tot taak hadden het adviseren van Gedeputeerde Staten omtrent alle onderwerpen van archeologische aard. Tevens dienden zij bij nieuwe ontdekkingen in overleg te treden met de RCMZ, later de Rijksdienst voor de Monumentenzorg (RDMZ), en met het RMO, later de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB). Niettemin kwamen nog steeds ongecontroleerde opgravingen voor die niet aan de vereisten van een wetenschappelijk onderzoek voldeden; deze gingen echter niet van de genootschappen en verenigingen uit, maar van ongeorganiseerde particulieren.

3.2 Tijdelijke wet- en regelgeving 1945-1961

Toen het Besluit van de opperbevelhebber van Land- en Zeemacht dreigde te vervallen bij de Wederopbouwwet (*Stb.* K 236), heeft de minister van OKW de totstandkoming, in 1950, van de Tijdelijke Wet Monumentenzorg (*Stb.* K 23) bevorderd. De in de Tweede Wereldoorlog aangerichte verwoestingen aan monumentale gebouwen vormden de aanleiding voor de totstandkoming van deze slechts uit drie artikelen bestaande voorlopige regeling. De Tijdelijke Wet verbood om onroerende zaken, vermeld op de 'Voorlopige lijst der Nederlandsche monumenten van geschiedenis en kunst', te slopen of te veranderen, behoudens toestemming van de minister van OKW. De tijdelijke wet, die uiteindelijk op 1 januari 1959 zou eindigen, is bij de wet van 3 december 1958 (*Stb.* 586) verlengd tot 1 januari 1960. Hiermee waren de lijsten, die onder auspiciën van de Rijkscommissie voor de Monumentenbeschrijving tussen 1908 en 1933 geleidelijk provinciegewijs waren verschenen, tot grondslag voor een monumentenbescherming geworden. Hoewel de lijsten nimmer voor een dergelijk doel waren opgesteld en slechts beoogden een inventarisatie te zijn, vormde deze nieuwe wet een belangrijke uitbreiding van de monumentenzorg.

De Tijdelijke Wet Monumentenzorg luidde een nieuwe periode in voor de monumentenzorg. De overheid nam een nieuwe positie in, in die zin dat duidelijk werd dat zij de monumentenbescherming niet meer uit handen wenste te geven. Er was nu bescherming, zij het nog primitief geredigeerd. Het schiep echter de basis om te werken aan de totstandkoming van een definitieve wet, door telkens voor twee jaar verlenging van de tijdelijke wet. De voorbereiding werd in handen gelegd van de Voorlopige Monumentenraad.

Met de tijdelijke regeling van 1950 verviel het bepaalde in artikel 7 van het Besluit voorzieningen wederopbouw van 7 mei 1945 en deed de rechtsfiguur van het register zijn intrede. De wet koos daarmee voor een formeel criterium voor het 'beschermd monument', d.w.z. monumenten die zijn ingeschreven in ingevolge de wet vastgestelde registers (art. 1). Voor kerkelijke monumenten waren er bijzondere waarborgen. Voor dit systeem is gekozen 'terwille van de rechtszekerheid van de eigenaar en het gemak van het rechtsverkeer'. Er kwam een regeling voor de vaststelling van de registers van beschermde monumenten en van de registers van beschermde stads- en dorpsgezichten (dit laatste was een toevoeging van de Monumentenwet), met een eigen rechts- en beroepsgang.

Op basis van deze tijdelijke wet begon de Voorlopige Monumentenraad, waarin de Rijkscommissie voor de Monumentenzorg en de Rijkscommissie voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek waren opgenomen, zijn werkzaamheden. Op 20 juni 1946 tekende de Koningin het daartoe strekkend Koninklijk Besluit. De Voorlopige Monumentenraad werd op 19 september 1946 geïnstalleerd. Het Rijksbureau voor de Monumentenzorg, opgericht in 1922, werd in 1947 omgezet

in de Rijksdienst voor de Monumentenzorg. En in datzelfde jaar kwam de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek tot stand.¹⁸

Na de Tweede Wereldoorlog nam het aantal graafinstituten toe. Zo had in de eerste plaats het RBMZ reeds tijdens de oorlog een eigen archeologische dienst opgericht die zich bezig hield met opgravingen in het kader van het onderzoek naar historische gebouwen. Daarnaast begon de Nederlandse archeologie, als onderdeel van een nieuw in te stellen studierichting, aan andere universiteiten dan de Groningse door te dringen.

Een nota van de hand van prof. Van Giffen getiteld: 'Splitsing Oudheidkundig Bodemonderzoek en Museumwezen' heeft in de besluitvorming van het departement een grote rol gespeeld. In de nota werd verwezen naar de wenselijkheid om 'het wetenschappelijk oudheidkundig bodemonderzoek (en wel voor alle perioden) te centraliseren en te consolideren tot een zelfstandige Rijksdienst'. Doel van de op te richten dienst moest zijn: de opgravingstaak van de 'Rijks- en erkende lokale Musea, Instituten, Vereenigingen, zoomede den Rijksdienst voor de Monumentenzorg' over te nemen. Verder zou de dienst de taak van het RBOB op het gebied van documentatie en vondstmelding moeten voortzetten, waartoe het ook nodig was dat dit bureau zou worden overgenomen. Ten slotte kon aan de nieuwe dienst het toezicht op de archeologische 'monumenten en vindplaatsen' worden opgedragen.

Tegelijkertijd wenste het ministerie van OKW de monumentenzorg een steviger basis te verschaffen in de vorm van een monumentenwet waarin ook de archeologische monumenten betrokken zouden worden. Als inleidende maatregel werd de opheffing voorbereid van de drie op dit terrein werkzame zelfstandige rijkscommissies (Rijkscommissie voor de Monumentenzorg - RCMZ-, Rijkscommissie voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek -RCOB- en de Rijkscommissie van advies inzake de Musea -RCM-¹⁹). Zij zouden terugkeren als afdelingen van één Voorlopige Monumentenraad, met als voornaamste taak de voorbereiding van een wetsontwerp tot bescherming van de monumenten.

De twee nieuwe ontwikkelingen uit de jaren 1945 en 1946 - concentratie van opgravingsinstituten en aanloop tot een gecentraliseerde archeologische monumentenzorg - ontmoetten elkaar in de nieuwe ROB. Deze rijksdienst was primair als centraal opgravingsinstituut opgezet. De bedoeling was dat deze rijksdienst voortaan met uitsluiting van de andere rijksinstellingen alle opgravingen zou uitvoeren, die vanwege het rijk werden verricht. Intussen bleef het Besluit van de opperbevelhebber van Land- en Zeemacht van 24 mei 1940 van kracht. Dit impliceerde, dat het de erkende lokale instellingen (de regionale verenigingen en musea) ook nu nog vrij stond oudheidkundig bodemonderzoek te verrichten. Rijksinstellingen, andere dan de ROB, mochten na 1 januari 1947 niet langer graven.

Het departement reageerde op 19 april 1950 met het doen verschijnen van een Regeling betreffende het oudheidkundig bodemonderzoek. Deze regeling verving die uit de meidagen van 1940, waarvan zeer veel - speciaal betreffende de erkende lokale instellingen - ongewijzigd werd overgenomen. Het nieuwe element was de ROB, waarvan taak en bevoegdheden gedetailleerd werden vastgelegd. Uitdrukkelijk bleef de ROB de enige tot opgravingen bevoegde rijksinstelling. Verder werd nu ook, in tegenstelling tot de stichtingsbrief, de documentatie van de voor- en vroeg-historische roerende en onroerende monumenten in Nederland onder de taken van de ROB vermeld. Wat de opgravingen betreft is deze regeling van 1950 nooit volledig uitgevoerd. De ROB is in de praktijk nimmer het enige opgravingsinstituut in Nederland geworden. Een andere taak van de rijksdienst vormde het documenteren. Deze documentatie was van meet af aan bedoeld als een springplank om te komen tot een archeologische monumentenlijst met impliciet een archeologische monumentenzorg.

¹⁸ . Zie o.a. W.A. van Es, 'Het Rijk en het oudheidkundig bodemonderzoek', in: F.J. Duparc, *Een eeuw strijd voor Nederlands culturele erfgoed* (Den Haag 1975), pp. 377-394.

¹⁹ . Ingesteld bij KB van 17 mei 1922 (nr. 84).

Op 27 september 1955 werd het ontwerp van wet, houdende voorzieningen in het belang van het behoud van monumenten van geschiedenis en kunst (de Monumentenwet) ingediend. De parlementaire behandeling nam geruime tijd in beslag. Op 22 mei 1957 verscheen het voorlopig verslag van de vaste commissie voor Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen. Het Memorie van Antwoord van de regering werd op 9 september 1960 gepresenteerd. Het wetsontwerp werd op 29 en 30 november 1960 door de Tweede Kamer behandeld. Nadat het wetsontwerp op enkele punten was geamendeerd, werd het aangenomen. Op 20 juni 1961 aanvaardde ook de Eerste Kamer het wetsontwerp. De regeling heette voluit Wet houdende voorzieningen in het belang van het behoud van monumenten van geschiedenis en kunst (*Stb.* 200).²⁰ Nadat er jarenlang voor was gepleit ging de wens om te komen tot een op een wettelijke grondslag gebaseerd beschermings- en instandhoudingsbeleid in vervulling. Tot die tijd was de bemoeienis van de rijksoverheid beperkt gebleven tot het aanbieden van subsidies (waaraan voorwaarden verbonden konden worden) om sloop of vermindering te voorkomen. Een enkele maal maakte de Kroon gebruik van haar vernietigingsrecht bij beslissingen die gemeentelijk of provinciaal eigendom betroffen.

Internationale bescherming van culturele goederen in geval van een gewapend conflict werd geregeld in het op 14 mei 1954 te 's-Gravenhage gesloten Verdrag. Het uitgangspunt hierbij was dat schade toegebracht aan culturele goederen, zowel roerende als onroerende goederen (gebouwen en archeologische monumenten) en ongeacht aan welk volk zij toebehoren, schade betekent aan het culturele erfdeel van de gehele mensheid omdat ieder volk zijn bijdrage levert aan de wereldcultuur en dat deze bescherming alleen doeltreffend kan zijn indien zowel nationaal als internationaal maatregelen worden genomen. Nederland bekrachtigde het Verdrag bij wet van 16 juli 1958.²¹

3.3 Monumentenwet 1961

Een monument werd wettelijk beschermd als het in de registers als 'beschermd monument' staat aangemerkt. Behalve het beschermen van objecten regelde de Monumentenwet 1961 het overheidshandelen ten aanzien van de monumentenzorg. De Monumentenraad, als opvolger van de Voorlopige Monumentenraad, kwam de taak toe de lijst te ontwerpen van de voor bescherming in aanmerking komende monumenten. Daarnaast fungeerde hij als een beleidsadviserend orgaan. In de raad waren aparte afdelingen voor de (gebouwde) monumentenzorg, voor het oudheidkundig bodemonderzoek en voor de musea. Het voorwaardenscheppend beleid werd in handen van de rijksdiensten voor de monumentenzorg en het oudheidkundig bodemonderzoek gelegd. Daarnaast waren particuliere organisaties op landelijk en plaatselijk terrein actief.

Uit de Monumentenwet 1961 kan als hoofddoel van de monumentenzorg worden afgeleid: 'het bevorderen van het behoud van monumenten van geschiedenis en kunst'. Omtrent het verlenen van restauratiesubsidies bevat de wet geen bepalingen. De basis daarvoor vormden de begrotingswetten voor het ministerie van CRM, later WVC. De Monumentenwet gaf geen uitsluitel over de financiering van de monumentenzorg en de wijze van subsidiëren.

In artikel 1 worden de verschillende in dit verband relevante begrippen monument, beschermd monument, kerkelijk monument, beschermd stads- en dorpsgezicht gedefinieerd. Onder 'monumenten' werden verstaan:

1. alle voor ten minste vijftig jaar vervaardigde zaken, welke van algemeen belang zijn wegens hun schoonheid, hun betekenis voor de wetenschap of hun volkskundige waarde;
2. terreinen welke van belang zijn wegens daar aanwezige zaken als bedoeld onder 1;
3. alle zaken en terreinen, welke van algemeen belang zijn wegens de aan die zaken en terreinen verbonden geschiedkundige herinneringen. Het betreft hier zaken die onroerend zijn naar hun aard of bestemming.

²⁰ . Zie voor behandeling in de Tweede Kamer *Handelingen* 1955-1956, 1956-1957, 1959-1960, 1960-1961, nr. 4115.

²¹ . *Trb.* 1955, nr. 47; *Stb.* 1958, nr. 356. Eerdere internationale regelgeving vond plaats in 1899, 1907 en 1935.

De Monumentenraad maakte voor elke gemeente een ontwerp-lijst van beschermde monumenten. De minister stelde de eigenaren in kennis van het voornemen hun eigendom te beschermen en gaf provincie en gemeente de gelegenheid hun oordeel over dat voornemen te geven. Binnen twee jaar diende de minister op basis van het advies van de Monumentenraad te besluiten of hij de ontwerp-lijst vaststelde. Van belang was, dat tijdens de periode van de zogenaamde voorlopige plaatsing op de lijst de bescherming al wel van kracht was. Werd na de vaststelling van de lijst geen beroep ingesteld, dan schreef de Monumentenraad de beschermde objecten in het register in, waardoor de bescherming definitief werd (art. 8-10).

In de Monumentenwet 1961 werd verder bepaald (art. 14-16) dat het zonder vergunning verboden was:

1. een beschermd monument af te breken, te verplaatsen of in enig opzicht te wijzigen;
2. een beschermd monument te herstellen, te gebruiken of te laten gebruiken op een wijze waardoor het wordt ontsteld of in gevaar gebracht.

Artikel 20 gaf de procedure voor het aanwijzen van gebieden tot beschermd stads- of dorpsgezicht. De aanwijzing geschiedde door de ministers van CRM en Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM) samen. Met betrekking tot een kerkelijk monument nam de minister geen beslissing dan in overeenstemming met de eigenaar, indien wezenlijke belangen van de godsdienstuitoefening in het monument in geding waren (het vergunningstelsel). De artikelen 22 tot en met 25 gaven regels voor het verrichten van oudheidkundig bodemonderzoek en voor de bestemming van daarbij aan het licht gekomen vondsten.

Toen in 1961 de Monumentenwet van kracht werd raakten de ontwikkelingen in een stroomversnelling. Door de wettelijke plicht om een lijst van beschermde archeologische monumenten te produceren kreeg ook de archeologische monumentenzorg duidelijkere vormen. Deze taak, door de wet opgedragen aan de RCOB als eerste afdeling van de Monumentenraad, werd in de praktijk op de schouders van de ROB gelegd. Ook de behandeling in eerste instantie van de vergunningsaanvragen, waartoe de wet de mogelijkheden opent, kwam voor rekening van de dienst. Een adequate zorg voor de archeologische monumenten vereiste immers naast de wettelijk voorgeschreven maatregelen tal van andere activiteiten, waarvan documentatie een zeer belangrijke was.

De Monumentenwet van 1961 verving voorts de voordien bestaande opgravingsregeling. In hoofdstuk V gaf zij voorschriften inzake 'opgravingen en vondsten'. De rijksinstellingen die zich met opgravingen bezig houden werden niet meer met name genoemd. Ook van de erkende lokale instellingen was niet langer sprake. Beide groepen vielen nu onder de 'diensten, instellingen en personen' die van de minister op advies van de Monumentenraad een bevoegdheid tot het verrichten van opgravingen konden verkrijgen (art. 22).

Van een bijzondere positie voor de ROB als centraal en enig opgravingsinstituut werd niets vermeld. Als de ROB dan toch nog als enig instituut in de Monumentenwet met name voorkomt, dan is het slechts in zijn functie als centrale meldkamer voor toevalsvondsten (art. 24.2), een functie die het van zijn voorganger het RBOB had overgenomen en waarover nooit een controverse was ontstaan. De conclusie ligt voor de hand: het departement had zich bij de feiten neergelegd. De formuleringen en voorschriften van de wet zijn zo soepel geworden dat het zich bij vele situaties, ook bij die welke in de praktijk waren ontstaan, zou kunnen aansluiten. Het enige dat heel duidelijk gesteld werd was dat opgraven zonder toestemming verboden was, maar dat stond eigenlijk al sinds 1940 vast. Waar het de opgravingen betrof liet de Monumentenwet door een minimum aan voorschriften het natuurlijk groeiproces zoveel mogelijk vrij.

De rijksdienst is niet geworden tot het enige en centrale opgravingsinstituut. Wat hij wel is geworden is het apparaat van de rijksoverheid voor de geïntegreerde combinatie van archeologisch onderzoek en monumentenzorg. Als rijksdienst voor de archeologische monumentenzorg heeft de ROB een landelijk-centrale functie verworven, als onderzoek-instituut is het één van de vele.

Wat de uitvoering van de Monumentenwet 1961 betreft kon de minister van WVC in de kosten van restauratie van een beschermd monument een subsidie toekennen op basis van de Tijdelijke Bijdrageregeling restauratie monumenten (*Stcrt.* 14 februari 1983, nr. 31). Aanvragen daartoe moesten door de gemeente op verzoek van de eigenaar bij de minister worden ingediend. In de artikelen 20 en 21 werd de bescherming van (delen van) nederzettingen (de aanwijzing van gebieden tot beschermd stads- of dorpsgezicht) geregeld. De ministers van WVC en van VROM konden hiertoe overgaan, na advies van de Monumentenraad, de gemeenteraad, Gedeputeerde Staten en de Rijksplanologische Commissie. De feitelijke bescherming diende geregeld te worden in het door de desbetreffende gemeente vast te stellen bestemmingsplan, dat rekening moest houden met de aanwijzing (artikel 37.5 van de Wet op de ruimtelijke ordening). Zolang een bestemmingsplan nog geen rechtskracht had dienden burgemeesters en wethouders alle beslissingen omtrent bouw- en aanlegvergunningen aan te houden en voor te leggen aan de minister van WVC. Was de minister van oordeel dat het verlenen van de vergunning zou leiden tot een ongewenste wijziging van het beschermde stads- of dorpsgezicht, dan kon hij voorziening vragen aan de minister van VROM. Van beslissingen ingevolge de Monumentenwet stond voor belanghebbenden beroep open bij de Kroon (art. 26).

Voor een adequaat en gecontroleerd beleid van monumentenzorg staat de rijksoverheid een aantal instrumenten ter beschikking, waarvan het voornaamste het register van beschermde monumenten is. Monumenten zijn beschermd als ze zijn opgenomen in het ingevolge de Monumentenwet vastgestelde register. Uit jurisprudentie blijkt dat voor de beoordeling van de vraag of een monument voor bescherming in aanmerking komt onder meer van belang is: ouderdom, kunsthistorische betekenis, architectonische bijzonderheden, uniciteit, ligging en functie van het object in de samenleving in verleden en heden.

De rijksdiensten inventariseren de monumenten en adviseren de Monumentenraad over plaatsing op de monumentenlijst. De raad ontwerpt voorlopige lijsten van te beschermen monumenten die uiteindelijk door de minister van WVC worden vastgesteld. Na eventuele beroepsprocedures volgt de inschrijving in het register, waarna de wettelijke bescherming van kracht is. De RDMZ verzorgt, in overleg met de ROB, de registratie van monumenten. Het register wordt in viervoud aangehouden. Eén exemplaar berust bij de Monumentenraad, één bij het provinciaal bestuur en één bij het gemeentebestuur. Het vierde exemplaar wordt gezonden naar de bewaarder van de hypotheek, het kadaster en de scheepvaartbewijzen. Dit exemplaar wordt verwerkt in de openbare registers. Als de vier exemplaren van het register onderling verschillen, is het afschrift van het register dat in de openbare registers opgenomen is maatgevend voor de wettelijke bescherming. Het register van de Monumentenraad wordt door de RDMZ beheerd en als werkexemplaar gebruikt ten behoeve van de uitvoerende werkzaamheden van de dienst. Belangrijk is de zogenaamde 'redengevende omschrijving', waarin de plaatsing op de monumentenlijst wordt gerechtvaardigd. Indien slechts delen van een pand monumentaal zijn, dient dit duidelijk tot uitdrukking te worden gebracht. Uit beroepsprocedures blijkt dat de kwaliteit van de redengevende omschrijving van doorslaggevend belang kan zijn voor de bescherming. Een onduidelijke of onjuiste omschrijving brengt de wettelijke bescherming in gevaar.

De rijksoverheid acht het haar taak om binnen haar cultuurbeleid het openbaar maken van gegevens over de Nederlandse monumenten te bevorderen en tevens middelen en voorzieningen te verschaffen voor wetenschappelijk onderzoek. Het in stand houden van monumenten kan worden bevorderd door aan belanghebbenden kennis op het gebied van de monumentenzorg over te dragen. De RDMZ verricht hiertoe bouwkundig-historisch onderzoek, verstrekt restauratie-adviezen en vervaardigt documentatierapporten. De ROB vervult hierin geen rol.

Voor de overdracht van kennis dient de sedert 1903 aangelegde 'Geïllustreerde Beschrijving der Nederlandse Monumenten van Geschiedenis en Kunst', waarvan in 1990 ruim dertig delen waren verschenen. De regionaal opgezette 'Geïllustreerde Beschrijving', vervaardigd door een onderafdeling van de Kunsthistorische afdeling van de RDMZ, geeft in boekvorm een overzicht van de monumenten. De opdracht tot realisatie van de 'Geïllustreerde Beschrijving' berust op KB's uit 1908, 1947, 1969 en 1983 (*Stcrt.* 55).

In artikel 5 van de Monumentenwet 1961 wordt de Rijkscommissie voor de Monumentenbeschrijving genoemd als afdeling IV van de Monumentenraad. Deze commissie is verantwoordelijk voor de opzet van de 'Geïllustreerde Beschrijving'. In 1983 is in het kader van de herziene opzet van de 'Geïllustreerde Beschrijving' de Leidraad voor de beschrijving aangepast (*Stcrt.* 1983, nr. 55) en heeft de Rijkscommissie voor de Monumentenbeschrijving een uitvoeringsprogramma met een globale tijdplanning opgesteld. Ingevolge de in 1983 herziene Leidraad is het doel van de 'Geïllustreerde Beschrijving':

- het dienen als naslagwerk voor degenen die zich nader in de bouwgeschiedenis van monumenten verdiepen;
- het verschaffen van materiaal voor de studie van het bouwen in de ruimste zin;
- het leveren van gegevens voor de restauratie van monumenten.

Het in stand houden van monumenten kan worden bereikt door kennisoverdracht, restauratie en regelmatig en goed onderhoud. De RDMZ is belast met het toezicht op de restauratie van beschermde monumenten en kan adviseren bij het onderhoud ervan. Voor het vervullen van deze taak beschikt de dienst over architecten, stedenbouwkundigen, bouwkundigen en tekenaars. De RDMZ verzorgt tevens de administratieve coördinatie en afhandeling van subsidie-aanvragen. De archeologische monumentenzorg kent het systeem van de restauratiesubsidies niet. Wel speelt de ROB een rol bij consolidatieprojecten van archeologische monumenten die worden verricht door of onder toezicht van deze dienst.

De rijksoverheid stelt gelden beschikbaar voor restauraties aan beschermde (gebouwde) monumenten en stads- en dorpsgezichten. Plaatsing op de lijst is geen garantie voor subsidie. In de Monumentenwet 1961 is geen koppeling met bekostiging gemaakt: een monument kan worden aangewezen zonder dat subsidie wordt verstrekt krachtens de wet. Omgekeerd is het wel zo dat als voorwaarde voor subsidie wordt gesteld dat het een beschermd monument betreft. Restauratie van monumenten vindt zelden onder volledige verantwoordelijkheid van het rijk plaats, omdat slechts een beperkt aantal monumenten rijkseigendom is. Dit heeft tot gevolg dat de restauraties geschieden onder leiding van particuliere architecten gekozen door de eigenaren. De keuze van de architect moet wel ter goedkeuring aan de minister worden voorgelegd.

Vanuit de RDMZ wordt toezicht uitgeoefend op de voorbereiding en uitvoering van restauratie- en verbouwingswerkzaamheden. Gerestaureerde monumenten worden na afloop van de restauratie bezocht door een districtsambtenaar van de RDMZ, die vast dient te stellen of het werk naar behoren is geschied. De RDMZ heeft geen eigen inspectie-apparaat. Wel is er een particuliere stichting, de Stichting Federatie Monumentenwacht Nederland (SFMN), die monumenten inspecteert. De eigenaar van een monument kan lid worden van deze stichting. Het desbetreffende monument wordt dan (gemiddeld drie maal per twee jaar) op de onderhoudstoestand beoordeeld. De SFMN heeft in elke provincie een afdeling; de frequentie van de inspecties kan per afdeling verschillen. Bij de inspecties worden ook kleine noodreparaties verricht. De betrokkene krijgt een inspectierapport waarin staat wat er aan het monument mankeert. De RDMZ ontvangt hiervan een afschrift.

Plaatsing op de lijst brengt plichten voor de particuliere cultuurbezitter met zich mee. Artikel 28 van de Monumentenwet bepaalt dat opzettelijke overtreding van artikel 14 kan worden bestraft met gevangenisstraf of een geldboete. Het tijdig verrichten van onderhoud is belangrijk voor het in stand houden van monumenten. Immers het niet (tijdig) plegen van onderhoud heeft verval van het monument tot gevolg en kan leiden tot hoge herstelkosten. Het ontwerp van de Monumentenwet bevatte oorspronkelijk een bepaling, die de minister de bevoegdheid gaf de eigenaar van een beschermd monument te dwingen de nodige onderhoudswerkzaamheden uit te voeren. Hiertegen rees bij de parlementaire behandeling verzet. De regering heeft later de onderhoudsplicht uit het wetsontwerp geschrapt. Een onwillige eigenaar kan nu door het nalaten van onderhoud de bescherming illusoir maken. Alleen eigenaren van met rijkssubsidie gerestaureerde monumenten kan op grond van artikel 20 van de restauratiesubsidievoorwaarden (vastgesteld bij beschikking van de minister van OKW van 16 januari 1936, nr. 381) een onderhoudsplicht worden opgelegd.

De Monumentenwet 1961 kende nog geen subsidieartikel en onderhoud en restauratie van monumenten was geregeld via andere wetten en besluiten, zoals het Besluit verfijning algemene uitkering (*Stb.* 1965/265) en wijzigingen in de Woningwet (*Stb.* 1964/220), de Wet op de ruimtelijke ordening (*Stb.* 1964/221) en de Wet op de stads- en dorpsvernieuwing (*Stb.* 1984/406). Ook kon een bijdrage worden verstrekt op grond van artikel 42a van de Wet op de inkomstenbelasting (*Stb.* 1964/512).

In respectievelijk 1981 en 1983 werd subsidiëring van onderhoud en restauratie in tijdelijke regelingen vastgelegd: Voorlopige Regeling onderhoudssubsidie monumenten (*Stcrt.* 1981/121) en Tijdelijke Bijdrageregeling restauratie monumenten (*Stcrt.* 1983/31). De minister is bevoegd hiervan af te wijken. Indien een restauratiesubsidie werd verleend waren de van 16 januari 1936 daterende Voorwaarden waarop rijkssubsidies worden verleend voor de instandhouding van monumenten van geschiedenis en kunst van toepassing. Ingevolge artikel 4 van de Voorlopige Regeling onderhoudssubsidie monumenten moest bij de eerste aanvraag van subsidie voor onderhoud van een monument een bouwkundig inspectierapport worden overgelegd, opgemaakt door een onafhankelijke instantie, waaruit de goede staat van onderhoud van het monument bleek. Sedert het in werking treden van de Tijdelijke Bijdrageregeling restauratie monumenten speelt de gemeente een rol bij de behandeling van restauratiesubsidie-aanvragen. Deze draagt zorg voor de volledigheid van de aanvraag en de vereiste bescheiden (bestek, begroting, tekeningen van de oude en de nieuwe situatie) en treedt eventueel in overleg met de aanvrager. Nadat de subsidie-aanvraag door de gemeente is beoordeeld wordt deze voorgelegd aan de RDMZ, eventueel voorzien van een advies van de gemeente. Bij de RDMZ moet de aanvraag op twee aspecten worden beoordeeld, namelijk:

- een inhoudelijke beoordeling, erop gericht vast te stellen welke werkzaamheden voor subsidiëring in aanmerking komen;
- een financieel-technische beoordeling, waarbij bezien wordt of de voor deze werkzaamheden opgevoerde bedragen aanvaardbaar zijn en op basis waarvan de hoogte van het subsidiebedrag wordt vastgesteld.

In 1986 werden de tijdelijke regelingen vervangen door de Rijkssubsidieregeling restauratie monumenten (*Stcrt.* 1985/219) en de Rijkssubsidieregeling onderhoud monumenten (*Stcrt.* 1986/48), welke op hun beurt werden ingetrokken door de komst van het Besluit Rijkssubsidiëring onderhoud monumenten (*Stcrt.* 1989/529, in werking 1990) en het Besluit Rijkssubsidiëring restauratie monumenten (*Stcrt.* 1990/529, in werking 1991).

In het Besluit Rijkssubsidiëring onderhoud monumenten worden onderhoudswerkzaamheden als volgt omschreven: 'periodieke werkzaamheden aan een beschermd monument welke door Onze minister als zodanig worden aangemerkt en dienen om het monument als zodanig in stand te houden' (art. 1d). Restauratiewerkzaamheden worden in het Besluit Rijkssubsidiëring restauratie monumenten omschreven als: 'werkzaamheden aan een beschermd monument, het normale onderhoud te boven gaand, die voor het herstel van het monument noodzakelijk zijn' (art. 1c). Met de inwerkingtreding van de Rijkssubsidieregeling restauratie monumenten (*Stcrt.* 1985/219) zijn de in 1936 vastgestelde voorwaarden vervallen.²²

Voor subsidieverlening ten behoeve van onderhoud en restauratie van wind- en waterradmolens en voor kerkgebouwen bestonden afzonderlijke regelingen. Met het in werkingtreden van de besluiten Rijkssubsidiëring onderhoud monumenten en restauratie monumenten in respectievelijk 1990 en 1991 werden zij ingetrokken. Ook voor historische parken, tuinen en buitenplaatsen waren er aparte subsidieregelingen.

²² . Zie brief van de minister van WVC aan de Koninklijke Notariële Broederschap betreffende de opheffing van de goedkeurings- en meldingsplicht bij overdracht van monumenten die met rijkssubsidie zijn gerestaureerd, 25 februari 1988, nr. MMA/MO 743.

Internationale regelgeving inzake de bescherming van het culturele erfgoed werd aangescherpt door de Verenigde Naties in 1972 en door de Raad van Europa in 1985.²³ Op 16 november 1972 werd het Verdrag houdende overeenkomst inzake de bescherming van het cultureel en natuurlijk erfgoed van de wereld aangenomen. Geconstateerd werd dat het erfgoed in toenemende mate wordt bedreigd door veranderingen in het maatschappelijk en economisch leven, terwijl de bescherming op nationaal niveau vaak te kort schiet en dat achteruitgang of verdwijning van elk onderdeel van het erfgoed een rampzalige verarming van het erfgoed van alle volken ter wereld betekent. Onder het cultureel erfgoed worden zowel gebouwde als archeologische monumenten verstaan. Nederland bekrachtigde het Verdrag op 26 augustus 1992, met inwerkingtreding op 26 november 1992.

De Raad van Europa kwam op 3 oktober 1985 te Granada het Verdrag inzake het behoud van het architectonische erfgoed van Europa overeen. Daarmee verklaarde de raad dat het architectonische erfgoed een onvervangbare weergave is van de rijkdom en de verscheidenheid van het culturele erfgoed, getuigt van de onschatbare waarde van het verleden en het gemeenschappelijk erfgoed is van alle Europeanen. Onder architectonisch erfgoed werden bouwwerken en waardevolle gebieden van zowel historisch, als archeologisch belang verstaan. In 1990 was in voorbereiding een afzonderlijk Europees verdrag inzake de bescherming van het archeologische erfgoed.

3.4 Monumentenwet 1988

Begin jaren tachtig werd steeds duidelijker dat de bestaande wetgeving aan bijstelling toe was. Daarbij speelden verschillende factoren een rol, zoals gewijzigde inzichten omtrent de taakverdeling tussen overheden, de wens tot grotere betrokkenheid van het particulier initiatief, verbreding van het financiële draagvlak en relaties met stadsvernieuwing, natuurbehoud en nieuwe werkgebieden als onderwaterarcheologie.

Monumentenzorg als overheidsactiviteit stond ter discussie. Uitgangspunten waren 'decentralisatie' en 'heroverweging' en de vraag werd opnieuw aan de orde gesteld op welke wijze de bescherming en de instandhouding van het 'erfgoed' moesten worden geregeld en gefinancierd. Het ministerie nam het voortouw bij het op gang brengen van deze discussie, andere zoals het Nederlands Instituut voor de Ruimtelijke Ordening en de Volkshuisvesting en de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond mengden zich hierin. Aanleiding voor de discussie vormde de inefficiënte besluitvormingsstructuur die de overheidsbemoeyenis ten aanzien van de monumentenzorg kenmerkte.

Reeds eind 1979 had de staatssecretaris van CRM opdracht gegeven om, in overleg met de lagere overheden, particulieren en organisaties op het gebied van de monumentenzorg, een probleemverkenning uit te voeren. In 1981 werd het onderzoeksrapport van het organisatiebureau (begeleid door de Stuurgroep Onderzoek Monumentenzorg) aan de staatssecretaris aangeboden²⁴, op basis waarvan in 1982 een voorlopig standpunt over het toekomstig monumentenbeleid werd geformuleerd met als hoofdlijnen van beleid:

1. beperking van de rijksbeschermingsactiviteiten en bevordering van het vergroten van de taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de lagere overheden inzake bescherming en instandhouding;
2. ondersteuning van het particuliere initiatief op het terrein van de monumentenzorg;
3. geleidelijke decentralisatie van de zorg voor monumenten;

De Stuurgroep Ontwikkeling Monumentenbeleid (SOM) werd in het leven geroepen ter voorbereiding van een definitief regeringsstandpunt over de monumentenzorg. De reacties op het

²³ . *Trb.* 1973, nr. 155; 1985, nr. 163. Eerdere verdragen werden gesloten op 19 december 1954 (Europese Culturele Verdrag), 26 september 1975 (Europese Handvest betreffende het architectonische erfgoed) en 23 juni 1985 (Europees verdrag inzake delicten met betrekking tot cultuurogoderen).

²⁴ . 'Onderzoek Monumentenbeleid', rapport aan de staatssecretaris van CRM, uitgevoerd door Van de Bunt, adviseurs voor organisatie en beleid ('s-Gravenhage 1981).

voorlopige standpunt en de bevindingen van de SOM leidden tot bijstelling van het beleid dat vorm werd gegeven in de Nota Monumentenzorg 1984.

Een belangrijk punt van kritiek op de vigerende wetgeving betrof de centralistische benadering welke de monumentenzorg in Nederland zou karakteriseren. In het veld van de monumentenzorg werd dit kort aangeduid met de uitdrukking 'Alles wordt in Zeist geregeld', verwijzende naar de vestigingsplaats van de RDMZ. Met name de zogenoemde 'monumentengemeenten', die in hun beleid de monumenten steeds meer als een integraal onderdeel van hun ruimtelijke ordenings- en stadsvernieuwingsbeleid beschouwden, voelden zich in hun handelen beknot. De verantwoordelijkheid berustte in eerste instantie bij het rijk, maar enkele gemeenten hadden al decennia geleden een eigen zelfstandig beleid ontwikkeld.

Gezien de gezamenlijke verantwoordelijkheid en taakvervulling van rijk en gemeente kwamen vragen naar voren of centrale, c.q. gedeconcentreerde aanpak of verregaande decentralisatie gewenst was. Feit was dat de afstand tussen het ministerie en lokale uitvoering te groot was. Bij het verkleinen hiervan bleek al spoedig dat de regelgeving en toepassing veel beter op gemeentelijk niveau konden plaatsvinden.

Bij de monumentenzorg door de overheid ging het in hoofdzaak om de volgende categorieën van beslissingen:

- a. De aanwijzing van beschermde monumenten. Dit is in de praktijk een rijksaangelegenheid. In aanvullende zin kunnen de provincies en gemeenten beschermde monumenten aanwijzen.
- b. De aanwijzing van beschermde stads- en dorpsgezichten. Ook dit is vooral een rijksaangelegenheid met mogelijkheden voor aanvulling door provincies en gemeenten.
- c. Het opstellen van bestemmingsplannen voor de gebieden waarin stads- en dorpsgezichten zijn aangewezen. Dit is een gemeentelijke activiteit.
- d. De uitvoering van het beleid:
 1. beoordeling van vergunningaanvragen voor afbraak, verplaatsing, wijziging of herstel van beschermde monumenten (art. 14 Monumentenwet 1961); hoewel lagere overheden veelal wel bij de beoordeling worden betrokken, berust de beslissingsbevoegdheid uitsluitend bij de minister, voor zover het rijksmonumenten betreft.
 2. beoordeling van aanvragen voor een bouwvergunning op grond van bestemmingsplannen ter bescherming van stads- en dorpsgezichten; dit is een gemeentelijke bevoegdheid.

In de subsidiëring van restauraties van rijksmonumenten wordt gewoonlijk bijgedragen door rijk en - via een systeem van koppelsubsidies - door de gemeente (en soms ook de provincie). Over de subsidiëring bestaat pas zekerheid als de minister een subsidie heeft toegekend. Anders dan in de Monumentenwet van 1961 is in artikel 34 van de Monumentenwet 1988 een subsidieartikel (art. 34) opgenomen, waarin wordt bepaald dat de minister bevoegd is uitkeringen te verstrekken ten behoeve van herstel (restauratie) en instandhouding (onderhoud) van beschermde monumenten. De besluitvormingsstructuur was inefficiënt. De problemen lagen vooral bij de uitvoering van het monumentenbeleid. Eenzelfde activiteit zou voor subsidiëring door rijk, provincie en/of gemeente in aanmerking kunnen komen en zou een vergunning ex artikel 14 vereisen die door de minister werd gegeven, maar veelal was voorbereid door de betrokken gemeente.

De bestuurlijke reorganisatie werd sterk bevorderd door de in mei 1984 verschenen 'Nota over de Monumentenzorg' van de minister van WVC.²⁵ Deze bracht een proces op gang dat ertoe heeft geleid dat een paar bevoegdheden die van oudsher bij het rijk waren ondergebracht, in handen van de lagere overheden kwamen. Bovendien maakte de nota duidelijk dat verschillende taken van de minister voor verbetering en betere procedures vatbaar waren. De Nota Monumentenzorg bevat in hoofdlijnen de voornemens van de minister voor het toekomstig beleid op het gebied van de monumentenzorg.

²⁵ . Nota monumentenzorg, Tweede Kamer *Handelingen* 1983-1984, 18399, nrs. 1-2.

De voornaamste beleidswijzigingen waren:

- a. Er komt een herinventarisatie van de van rijkswege beschermde monumenten. Hierbij zal ook de achtergebleven inventarisatie, selectie en aanwijzing van te beschermen jonge monumenten met kracht worden voortgezet.
- b. De uitvoering van het vergunningenstelsel zal in zekere mate worden gedecentraliseerd. Gemeenten met een eigen monumentenverordening krijgen desgewenst de bevoegdheid om te beslissen over vergunningverlening. De minister behoudt een adviesfunctie.
- c. Er komt een nieuw financieringssysteem voor de restauratie van monumenten. De subsidies voor monumenten die een waarde in het economisch verkeer hebben worden lager. Er zal een Nationaal Restauratiefonds worden ingesteld. Dit fonds is een particuliere instelling die twee faciliteiten gaat bieden, namelijk voorfinanciering van op termijn toegezegde subsidies en verstrekking van leningen tegen een lage rente.
- d. De aard en omvang van de uitvoerende taken van de RDMZ zullen afnemen, terwijl (meer) aandacht zal worden gegeven aan onder meer:
 - herinventarisatie van het monumentenregister;
 - inventarisatie etc. van jongere monumenten;
 - aanwijzing van beschermde stads- en dorpsgezichten;
 - (coördineren van) onderzoek naar onder andere materialen en technieken en restauratiemethoden en schade veroorzakende processen zoals luchtvervuiling en 'zure regen' in samenwerking met het ministerie van VROM;
 - systemen van kostenbeheersing bij restauraties;
 - leveren van een bijdrage aan de bevordering van opleidings- en scholingsmogelijkheden;
 - kennisbundeling en -overdracht aan vooral gemeenten, architecten en aannemers;
 - opstellen van beheersplannen voor grote monumenten waaronder industriële objecten en buitenplaatsen, dit laatste in samenwerking met het ministerie van Landbouw en Visserij;
 - functie-onderzoek ten behoeve van hergebruik van grote monumenten;
 - leveren van een bijdrage aan een algehele herziening van de Monumentenwet en de overige regelgeving op dit terrein, een en ander in nauw overleg met het ministerie.

In de nota werden ook gedachten ontwikkeld om het beleidsterrein van de monumentenzorg tot op zekere hoogte te dereguleren. Verder bevatte zij ook aanzetten tot het inschakelen van particulier kapitaal bij de financiering van restauraties van rijksmonumenten. De nota werd door de Tweede Kamer goedgekeurd als basis voor een verdere uitwerking van het beleid en het veranderingenproces dat in gang werd gebracht kreeg zijn voorlopige afronding met de invoering, bij KB van 23 december 1988 (*Stb.* nr. 639), van een nieuwe Monumentenwet.²⁶

De herziening van de Monumentenwet in 1988 leidde tot een gewijzigde organisatiestructuur en taakstelling van de RDMZ. De rijksdienst trad terug, daar waar het ging om prioriteitsstelling bij restauratie en onderhoud en bij het voorstellen tot plaatsing van panden op de monumentenlijst. Het in 1986 gestarte grootscheeps opgezette Monumenten Inventarisatie Project (MIP), als inhaalmanoeuvre ter inventarisatie van 'jonge monumenten' uit de periode 1850-1940, werd genoemd als één van de belangrijkste aandachts- en actiepunten van de RDMZ. Doordat het zwaartepunt niet meer lag bij de uitvoering van de wet- en regelgeving kreeg de rijksdienst meer mogelijkheden om zich in bredere zin te richten op het bevorderen van de kennis van en de waardering voor het cultuur-historische erfgoed en voor integratie daarvan in de samenleving.

De essentie van de wijzigingen in de nieuwe wetgeving behelsde het beschermingsbeleid bij de rijksoverheid te laten, maar het vergunningenbeleid over te dragen aan de gemeenten. Voor wat betreft de taken en bevoegdheden van het rijk bleef de minister van WVC verantwoordelijk voor de plaatsing op de monumentenlijst en de aanwijzing van beschermde stads- en dorpsgezichten. De nieuwe Monumentenwet ging er van uit dat de gemeente, met als instrumentarium een

²⁶ . Zie voor behandeling in de Tweede Kamer *Handelingen* 1986-1987, 1987-1988, nr. 19881.

gemeentelijke monumentenverordening en een gemeentelijke monumenten-adviescommissie, bevoegdheden ten aanzien van wijziging- of sloopvergunningen uitoefende. Ook de taakstelling van de Monumentenraad wijzigde. Deze werd voortaan geen beleidsuitvoerende taken meer toebedacht, doch louter adviserende. Zo hield de raad het monumentenregister niet meer bij; dat werd een taak van de minister. Door de inwerkingtreding van de Wet Raad voor het Cultuurbeheer in 1990 werd de Monumentenraad - en de daaronder ressorterende rijkscommissies - vervangen door de Raad voor het Cultuurbeheer.

In de nieuwe wet werden archeologische monumenten nu expliciet vermeld. Werd in de wet van 1961 alleen nog gesproken van terreinen van algemeen belang wegens hun schoonheid, hun betekenis voor de wetenschap, hun volkskundige waarde of geschiedkundige herinneringen, in artikel 1 van de Monumentenwet 1988 werden archeologische monumenten apart vermeld. Wat betreft de deregulering en decentralisatie van het vergunningstelsel werd voor de archeologische monumenten een uitzondering gemaakt. Het eigen karakter van deze monumenten - waardoor voor onderzoeksmethode, beheer en restauratie een bijzondere deskundigheid was vereist die in het algemeen niet bij gemeenten werd verondersteld - kwam in artikel 14 tot uitdrukking. Daarin werd gesteld dat de vergunningsbevoegdheid tot wijziging, afbraak of verwijdering van archeologische monumenten (en monumenten in gebruik bij de minister van Defensie die tevens een militaire bestemming hebben) niet werd overgedragen aan gemeentebesturen, maar onder verantwoordelijkheid van de minister bleef. Ook bleef het verboden opgravingen te doen zonder schriftelijke toestemming van de minister (art. 39). Voor vondsten gedaan bij opgravingen waren depots voor bodemvondsten ingericht. Voor andere (toevals)vondsten geeft de Monumentenwet geen nadere regels, daarvoor bleven de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek van toepassing.

De sinds eind jaren '70 toegenomen aandacht voor archeologie onder water kreeg in de Monumentenwet 1988 erkenning door het uitgangspunt dat monumenten zich ook buiten het grondgebied van enige gemeente kunnen bevinden, zoals bijvoorbeeld in of op de bodem van de territoriale wateren (art. 7). Daarmee kunnen ook onderwaterarcheologische vondsten en het terrein waarin of waarop zij zich bevinden aan worden gewezen als beschermd monument. In 1987 had de Monumentenraad zijn *Nota Onderwater- en scheepsarcheologie* gepresenteerd. In 1980 was door CRM bij de directie MMA een (parttime) medewerker aangesteld om de problematiek van de onderwaterarcheologie in Nederland in kaart te brengen. De aanstelling van een 'coördinator archeologie onder water' mondde uit in de afdeling Archeologie Onder Water van het ministerie van WVC, gevestigd te Alphen aan den Rijn.²⁷ Tot een aparte Rijksdienst voor de Onderwaterarcheologie, zoals de Monumentenraad had geadviseerd, kwam het niet.

De relatie tussen de monumentenzorg enerzijds en ruimtelijke ordening en stadsvernieuwing anderzijds komt tot uitdrukking bij de toepassing van de artikelen 20 en 21 van de Monumentenwet (stads- en dorpsgezichten) en artikel 37.5 van de Wet op de ruimtelijke ordening (beschermd bestemmingsplannen). De registratie van een historisch stads- of dorpsgezicht verplicht de betrokken gemeenteraad tot vaststelling van het bestemmingsplan binnen één jaar. Op overschrijding stond echter geen sanctie.

Vanaf het tijdstip van registratie tot de dag waarop het bestemmingsplan rechtskracht verkreeg, was een op artikel 50 van de Woningwet (bouwvergunningen) en artikel 46 van de Wet op de ruimtelijke ordening (aanlegvergunningen) gebaseerde interimbescherming van kracht. De verlening van vergunningen, waarvoor geen weigeringsgrond is, werd aangehouden tot de minister een verklaring van geen bezwaar had afgegeven. Indien deze achterwege bleef, dan eindigde de aanhoudingsplicht na twee maanden. En wanneer er bezwaren waren, vroeg Onze

²⁷ Th.J. Maarleveld, *Archeologie onder water. Voorlopig rapport over de huidige situatie in Nederland*, Rijswijk 1980.

minister voorziening bij de minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening. De aanhoudingsplicht eindigde als laatstgenoemde een verklaring van geen bezwaar afgaf of als binnen drie maanden na mededeling van het verzoek om voorziening aan het betrokken college van burgemeester en wethouders geen reactie was gevolgd. Indien er wel bezwaren waren, dan duurde de aanhoudingsplicht voort tot omtrent het bestemmingsplan onherroepelijk was beslist.²⁸

²⁸ . Voor een overzicht van in de periode 1945-1990 vigerende wet- en regelgeving zie bijlage I.

4 De actoren op het beleidsterrein monumentenzorg

In het door PIVOT ontwikkelde theoretische model voor institutioneel onderzoek, waarbij de verrichtingen van de overheid op een bepaald beleidsterrein in hun context worden geplaatst, worden definities gegeven van de te hanteren begrippen 'actor' en 'handeling':

- een actor is 'een orgaan of organisatie welke op grond van attributie, delegatie of mandatering bevoegd is te handelen en de verantwoordelijkheid draagt voor de verrichting van die handeling';
- een handeling is 'een complex van activiteiten, gericht op de omgeving, voor de verrichting waarvan een orgaan op grond van attributie of delegatie verantwoordelijkheid draagt en die door dat orgaan worden verricht of die onder verantwoordelijkheid van het orgaan door mandatering door één of meerdere organisaties of organisatieleden worden verricht'.²⁹

Hieronder volgt een overzicht van de op het beleidsterrein monumentenzorg werkzame actoren. Niet alleen de rijksoverheid, ook andere actoren zijn beschreven. In hoofdstuk 5 worden de handelingen opgesomd, geordend naar wet- en regelgeving. De RDMZ en de ROB waren belast met de uitvoering van de taken en handelingen van Onze minister (de minister onder wie monumentenzorg ressorteerde) en via mandatering zijn of kunnen deze zijn overgedragen aan de directeuren van de RDMZ en de ROB. De handelingen van lagere overheden en particuliere actoren zijn niet gegeven.

4.1 *Onze minister*

De wet- en regelgeving op het beleidsterrein monumentenzorg is vooral geconcentreerd rondom één actor: Onze minister. Sinds de Tweede Wereldoorlog waren de verantwoordelijke ministers voor cultuur en monumentenzorg:

- minister van OKW (1945-1965);
- minister van CRM (1965-1982);
- minister van WVC (1982-1990).

De verantwoordelijke beleidsafdelingen waren achtereenvolgens OKN en vanaf 1967 DGCZ.

Vanuit juridisch oogpunt kan de verhouding tussen minister en externe organisaties variëren. Het is dus van belang dat aangegeven wordt welke positie externe organisaties ten opzichte van de (bevoegdheden van de) minister innemen.³⁰ Tot de bevoegdheden van de minister behoren het stellen van algemene regels of het aanstellen, respectievelijk benoemen van ambtenaren en leden van adviesorganen. Ook heeft de minister bevoegdheden zonder directe financiële consequenties, zoals het vaststellen van de monumentenlijst. Ten aanzien van monumenten die zijn geplaatst op een lijst, geeft de wet beperkende regelen met betrekking tot de beschikkingsvrijheid van de eigenaar. Plaatsing op de lijst is mede afhankelijk van inhoudelijke eisen. Deze eisen worden getoetst door een adviescommissie, de (Voorlopige) Monumentenraad / Raad voor het Cultuurbeheer.

4.2 *Rijkscommissies voor de Monumentenzorg en het Oudheidkundig Bodemonderzoek*

De in 1918 bij KB ingestelde Rijkscommissie voor de Monumentenzorg was een voortzetting van de in 1903 ingestelde rijkscommissie die als taken had het opmaken en uitgeven van een inventaris, alsmede het maken van een beschrijving van de 'Nederlandsche monumenten van Geschiedenis en Kunst'. De nieuwe rijkscommissie van 1918 kende voortaan twee afdelingen, elk

²⁹. *Handelend optreden. Overheidshandelen: modellen, onderzoeksmethoden en toepassingen* (Rijksarchiefdienst/PIVOT-brochure) 's-Gravenhage 1994, p. 9.

³⁰. J.L.M. Hakvoort en J.M. de Heer (red.) *Wetenschap over departementen. Theoretische confrontaties* ('s-Gravenhage 1989) p. 49.

verantwoordelijk voor een taak van de oude rijkscommissie. Tevens werd het een adviserend orgaan van het Rijksbureau, later de Rijksdienst, voor de Monumentenzorg over sloop, verandering en restauratie van als monument aangewezen werken en gebouwen.

De Rijkscommissie voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek werd op 24 mei 1940 ingesteld. Zij adviseerde Onze minister over alle vraagstukken op het gebied van het oudheidkundig bodemonderzoek en was belast met het toezicht op de naleving van de tegelijkertijd uitgegeven Regeling betreffende het oudheidkundig bodemonderzoek. In 1946 werden de rijkscommissies opgeheven en gingen hun taken over naar de Voorlopige Monumentenraad.

4.3 (Voorlopige) Monumentenraad en Raad voor het Cultuurbeheer

Bij KB van 20 juni 1946 werd de Voorlopige Monumentenraad (VMR) ingesteld. Deze diende de minister van OKW gevraagd of uit eigener beweging te adviseren op het gebied van de monumentenzorg, 'terwijl speciaal het voorbereiden van een ontwerp tot bescherming van monumenten aan hem werd toevertrouwd'.

In de organisatiestructuur van de VMR kwamen de voorgangers van deze raad als commissies terug. Het betrof de opgeheven zelfstandige rijkscommissies voor de Monumentenzorg (RCMZ), voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (RCOB) en de Rijkscommissie van advies inzake de Musea (RCM).

Uit de leden van de VMR werden vijf commissies gevormd:

- I Rijkscommissie voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek;
- II Rijkscommissie voor de Monumentenzorg;
- III Rijkscommissie voor de Musea;
- IV Rijkscommissie voor de Monumentenbeschrijving;
- V Rijkscommissie voor de bescherming van Monumenten tegen Rampen en Oorlogsgevaaren.

Met de inwerkingtreding van de Monumentenwet 1961 werd de Voorlopige Monumentenraad vervangen door een 'permanente' Monumentenraad (bij wet van 22 juni 1961, *Stb.* 200). Net als zijn voorganger bestond de nieuwe Monumentenraad (MR) uit vijf afdelingen.³¹ De leden van de MR werden door de Kroon benoemd. De voorzitter, vice-voorzitter en leden werden bij KB benoemd voor een periode van vier jaar. De secretaris, eveneens bij KB benoemd, was geen lid van de raad, maar had wel een adviserende stem. Naast deskundige wetenschappers uit het veld zaten in de MR en zijn afdelingen formeel ook (politieke) bestuurders. Ingevolge artikel 5 van de Monumentenwet kon de raad ook niet-leden in de gelegenheid stellen tot het bijwonen van vergaderingen en deelname aan beraadslagingen.

De MR fungeerde in feite als een koepel voor de vijf rijkscommissies, hetgeen ook tot uitdrukking kwam in het feit dat de raad geen plenaire vergaderingen kende van alle veertig leden, doch dat - minstens tweemaal per jaar - slechts de voorzitters en secretarissen van de raad en de vijf rijkscommissies bijeenkwamen. Behalve de afdelingen, de rijkscommissies, kende de raad ook commissies. Er was een Beroepencommissie voor advisering bij geschillen die voor de Raad van State kwamen. En verder waren er twee commissies voor advisering van Onze minister inzake archeologische monumenten, te weten de Commissie Toewijzing Bodemvondsten en de Commissie Onderwaterarcheologie. De Rijkscommissie voor de Monumentenzorg kende bovendien een tweetal subcommissies: de Registratiecommissie en de Commissie Buitenplaatsen.

In artikel 3 van de Monumentenwet 1961 werd de taak van de Monumentenraad als volgt omschreven: '...Onze minister desgevraagd of uit eigener beweging van voorlichting te dienen in zaken welke op monumenten of stads- en dorpsgezichten betrekking hebben'. Belangrijkste taak van de raad was het opstellen van een ontwerplijst van beschermde monumenten, die na

³¹ . Een overzicht van de afdelingen en commissies van de Monumentenraad is gegeven in bijlage III. Voor een chronologisch overzicht van voorzitters en secretarissen zie het jaarverslag van de raad over 1989, pp. 240-244.

goedkeuring door de minister werd toegezonden aan de lagere overheden. Na twee jaar werd deze lijst definitief vastgesteld door de minister. In die periode konden alle betrokkenen reageren op de gedane keuze en was zo nodig nader overleg mogelijk. Na die periode, wanneer de lijst definitief was vastgesteld, konden eigenaren in beroep gaan bij de Kroon tegen het feit dat hun eigendom was aangewezen als beschermd monument.

Waar in de Monumentenwet was voorgeschreven dat de Monumentenraad optrad, handelde ieder van de vijf afdelingen zelfstandig in zaken welke uitsluitend hun taak betroffen. Zaken welke meer dan één afdeling omvatten, werden door de betrokken afdelingen gezamenlijk behandeld. In de praktijk traden de afdelingen zelfstandig op. De raad bracht adviezen uit van algemene aard dan wel betreffende problemen die de reikwijdte van de afzonderlijke commissies te boven gingen. De commissies brachten vanuit hun eigen verantwoordelijkheid direct gevraagd of ongevraagd adviezen uit aan de minister of de staatssecretaris. Deze adviezen betroffen vooral de bescherming van roerend en onroerend cultuurgoed, handhaving in of afvoering van het monumentenregister, bescherming in oorlogstijd en beschrijving en educatieve werking van monumenten. Verder betrof het adviezen over restauraties en verbouwingen, adviezen van meer algemene aard over beheersstructuren en aangelegenheden, die in het verlengde lagen van de werkzaamheden van de desbetreffende commissie.³²

Met het in werking treden van de Wet Raad voor het Cultuurbeheer (3 juli 1989, *Stb.* 348) per 1 januari 1990 is de Monumentenraad opgeheven. Hiermee werd een lange periode afgesloten waarin de MR vanaf 1961, na een voorlopige raad van 1946 tot 1961, een belangrijk adviserend aandeel had in de samenstelling van het monumentenregister, de structuur van het oudheidkundig bodemonderzoek, de Leidraad voor de 'Gellustreerde Beschrijvingen', onderhouds- en restauratiewerkzaamheden, het Monumenten Inventarisatie Project en de nieuwe Monumentenwet 1988. Genoemde wet hield een vereenvoudiging van de bestaande adviesstructuur in. Het werk van de MR wordt in de afdelingen I, III en IV van de Raad voor het Cultuurbeheer (RCB) met een aangepaste naamgeving van de rijkscommissies voortgezet.³³ De Rijkscommissie voor de Monumentenbeschrijving en de Rijkscommissie voor de Monumentenzorg gingen op in de nieuwe Rijkscommissie voor de Monumenten. De oude afdeling V, de Rijkscommissie voor de bescherming tegen Rampen en Oorlogsgevaaren, kon worden opgeheven en haar taken werden door de Commissie voor de Cultuurbescherming voortgezet. Ook de Commissie voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek verdween en kwam terug als de Rijkscommissie voor de Archeologie. De Beroepencommissie, de Commissie Toewijzing Bodemvondsten en de Commissie Onderwaterarcheologie bleven bestaan. Daarnaast kwam er nog een commissie ter voorbereiding van de Wet behoud cultuurbezit.

De nieuwe RCB kent vier afdelingen, te weten:

- I Rijkscommissie voor de Archeologie;
- II Rijkscommissie voor de Archieven;
- III Rijkscommissie voor de Monumenten;
- IV Rijkscommissie voor de Musea.

4.4 Rijksdienst voor de Monumentenzorg (1947)

De Rijksdienst voor de Monumentenzorg werd ingesteld in 1947 en belast met de uitvoering van de Tijdelijke Wet Monumentenzorg, alsmede een aantal (voorheen door het gelijknamige Bureau Monumentenzorg uitgevoerde) taken op wetenschappelijk cultuur-historisch terrein. Vanaf 1961 werd de dienst belast met de uitvoering van de Monumentenwet. Daarnaast heeft hij beleidsvoorbereidende taken.

Ten behoeve van de uitvoering van de monumentenzorg werd Nederland verdeeld in vier ambtsgebieden, te weten Noord-Oost (Groningen, Friesland, Drenthe, Overijssel), Noord-West

³² . Zie artikelen 3-7 Monumentenwet 1961 en Reglement voor de Monumentenraad.

³³ . Een overzicht van commissies en afdelingen van de Raad voor het Cultuurbeheer is gegeven in bijlage IV.

(Utrecht, Noord-Holland), Zuid-West (Zuid-Holland, Zeeland) en Zuid-Oost (Gelderland, Noord-Brabant, Limburg). In deze districten werden door de rijksdienst beschermde monumenten en beschermde stads- en dorpsgezichten aangewezen. De districtstaak ligt hoofdzakelijk op het terrein van beheer (vergunningenstelsel, functiebehoud) en instandhouding (restauratie, onderhoud), terwijl daarnaast aan de voorbereiding van beschermingsmaatregelen wordt meegewerkt. Ten aanzien van de stads- en dorpsgezichten zijn de districten belast met de voorbereiding van de wettelijke aanwijzingsprocedure, de advisering omtrent de toepassing van de interimbescherming en de voorbereiding van instandhoudingsprojecten in samenwerking met het ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening.

De dienst heeft met diverse juridische aangelegenheden te maken, verband houdende met de monumentenzorg en beheert de op grond van de wettelijke bepalingen aangelegde lijsten en registers van beschermde monumenten en beschermde stads- en dorpsgezichten. De RDMZ wordt terzijde gestaan door een afdeling van de Monumentenraad: de Rijkscommissie voor de Monumentenzorg.

De RDMZ speelt ook een rol bij de samenstelling van de monumentenlijsten, is belast met het toezicht op de restauratie van beschermde monumenten en kan adviseren bij het onderhoud ervan. Tevens verzorgt de dienst de administratieve coördinatie en afhandeling van subsidie-aanvragen. Ook op het gebied van de kennisoverdracht heeft de RDMZ belangrijke taken: de dienst werkt aan de uitgave van de 'Geïllustreerde Beschrijving', verricht bouwhistorisch onderzoek, verstrekt restauratie-adviezen en vervaardigt documentatierapporten. Vooral de laatste jaren werpt de dienst zich op als 'kennis-instituut' door middel van het geven van voorlichting en het ter beschikking stellen van onderzoeksresultaten.

4.5 Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (1947)

Eveneens in 1947 werd de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek opgericht. Reeds in 1940 werd in departementale maatregelen de ontwikkeling zichtbaar, die tot de oprichting van deze rijksdienst leidde. Toen stelde de secretaris-generaal het statuut vast van de Rijkscommissie voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek en haar bureau en kondigde hij de Regeling betreffende het oudheidkundig bodemonderzoek in Nederland af (beschikking van 24 mei 1940, nr. 2466). Vlak daarvoor had de opperbevelhebber van Land- en Zeemacht een besluit houdende bepalingen omtrent oudheidkundig bodemonderzoek en vondsten van oudheidkundige aard uitgevaardigd, dat de basis van de voorgaande regeling vormde.

De regeling van 1940 werd gedragen door de nieuw ingerichte RCOB die 5 leden telde: een voorzitter, een ondervoorzitter (een lid van de Rijkscommissie van advies inzake de Musea), de directeur van het RMO, de directeur van het BAI en een vertegenwoordiger van de erkende lokale musea. De commissie werd toegerust met een eigen uitvoerend apparaat: het Rijksbureau voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek. De ROB is geen rechtstreekse voortzetting van het RBOB. Er zijn verschillen in positie en taakstelling. Het bureau was in eerste opzet ondergeschikt aan de RCOB. De ROB daarentegen bezit als rijksdienst een veel grotere zelfstandigheid en ressorteert direct onder de minister. Ook was de taak van het bureau beperkter dan die van de dienst. Opgravingen dienden onder verantwoordelijkheid van rijksinstellingen en erkende lokale instellingen te geschieden.

Het taakgebied van de ROB strekt zich uit over de hieronder genoemde terreinen. Allereerst het oudheidkundig bodemonderzoek (opgravingen); voorts het behoud en beheer van de kennis omtrent het bodemarchief en het verspreiden (o.a. door middel van publikaties) van die kennis en het bevorderen van een breed maatschappelijk draagvlak voor de archeologische monumentenzorg. Het voorgaande is ook van toepassing met betrekking tot de onderwater- en scheepsarcheologie. Scheepsarcheologische opgravingen en beheer van vondsten worden uitgevoerd door het in 1971 opgerichte Museum voor Scheepsarcheologie Ketelhaven van de Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders, ressorterend onder het ministerie van Verkeer en Waterstaat.

Om de archeologische monumentenzorg vorm te geven voert de dienst verschillende taken en activiteiten uit, die veelal aan bepaalde afdelingen of ambtenaren zijn opgedragen. De rijksdienst

verricht (wetenschappelijk) onderzoek en begeleidt consolidatieprojecten van onroerende monumenten. Eén van de hoofdafdelingen van de dienst, de afdeling Monumentenzorg, heeft als voornaamste taak het opstellen en aanvullen van monumentenlijsten.

Sinds 1 juli 1971 is in elke provincie een provinciaal archeoloog aanwezig. Acht van de elf (Overijssel, Gelderland, Utrecht, Noord-Holland, Zuid-Holland, Zeeland, Noord-Brabant en Limburg) zijn aan de ROB verbonden, drie aan het BAI te Groningen. De aan de aanstelling van de provinciaal archeologen verbonden kosten worden door rijk en provincies gedeeld. Hun taken omvatten in hoofdzaak:

1. Wetenschappelijk onderzoek in het kader van de door de ROB verrichte research.
2. Wetenschappelijk/administratieve werkzaamheden in de provincie:
 - a. verzamelen van de gegevens voor de monumentenlijst; werkzaamheden in het kader van de monumentenzorg (o.a. adviseren inzake ontgroningen, uitbreidingsplannen);
 - b. uitvoeren van verkenningen naar aanleiding van vondstmeldingen: contacten met amateurarcheologen (o.a. via afdelingen van de Archeologische Werkgemeenschap Nederland) en 'diensten' (Planologische Dienst, Cultuurtechnische Dienst, Staatsbos-beheer, Provinciale - en Rijkswaterstaat);
 - c. beheren van het provinciaal archief-voor-bodemvondsten (inventariseren en magazineren van bodemvondsten; medewerking aan exposities);
 - d. opbouwen van een archeologische documentatie voor de provincie.

De provinciaal archeologen brengen jaarlijks verslag uit van hun werkzaamheden. Deze verslagen worden opgenomen in het jaarverslag van de ROB.

4.6 *Vaste Commissie van de Rijksdienst voor het Nationale Plan en Rijksplanologische Commissie*

Bij de aanwijzing en intrekking van stads- en dorpsgezichten als beschermde monumenten (ingevolge artikel 20 van de Monumentenwet 1961 en artikel 35 van de Monumentenwet 1988) is het noodzakelijk dat ook de via KB van 15 december 1950 ingestelde Vaste Commissie van de Rijksdienst voor het Nationale Plan - en haar opvolger de ingevolge de Wet op de ruimtelijke ordening van 1962 ingestelde en in 1965 in werking getreden Rijksplanologische Commissie - wordt gehoord.³⁴ Daarnaast dienen in deze ook de Monumentenraad en de betrokken gemeente en Gedeputeerde Staten om advies te worden gevraagd.

4.7 *Ministers van Verkeer en Waterstaat, Volkshuisvesting, Bouwnijverheid en Ruimtelijke Ordening, Binnenlandse Zaken en Landbouw*

Naast Onze minister is nog een viertal ministers als actor betrokken bij monumentenzorg. De minister van Verkeer en Waterstaat is bij monumentenzorg betrokken doordat het onder hem ressorterende Museum voor Scheepsarcheologie Ketelhaven van de Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders (tot 1964 directie van de Wieringermeerpolder) scheepsarcheologische opgravingen verricht en het beheer van deze vondsten voert.³⁵

In artikel 20 van de Monumentenwet 1961 werd vastgelegd dat ook stads- en dorpsgezichten als beschermde monumenten kunnen worden aangewezen. Deze aanwijzing diende te geschieden door Onze minister en die van Volkshuisvesting en Bouwnijverheid (later Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening) samen. Hiervoor dienen zij de Monumentenraad en de Rijksplanologische

³⁴ . Wet op de ruimtelijke ordening van 5 juli 1962 (*Stb.* 286); bij wijziging van 1 augustus 1964 (*Stb.* 344, art. 43) werd de Vaste Commissie vervangen door de Rijksplanologische Commissie; in werkingtreding bij besluit van 24 juli 1965 ter uitvoering van de Wet op de ruimtelijke ordening (*Stb.* 339).

³⁵ . De overige taken van het Museum voor Scheepsarcheologie Ketelhaven zullen in handelingen in het rapport over het beleidsterrein musea worden opgenomen.

Commissie, alsook de betrokken gemeenteraad en Gedeputeerde Staten te horen. Mededeling van aanwijzing of intrekking in de *Staatscourant* doet Onze Minister. In de Monumentenwet 1988 bleven deze gezamenlijke ministeriële aanwijzing en intrekking gehandhaafd.

De minister van Binnenlandse Zaken is ingevolge het Besluit monumentenwacht (*Stb.* 1964/477, in werking 1965), te zamen met de minister waaronder cultuur ressorteert, verantwoordelijk voor de invulling van de voorschriften over de wijze van uitvoering van diensten en beloning en vergoeding van monumentenwachters.

In de Beschikking bijdragen achterstallig onderhoud historische parken, tuinen en buitenplaatsen uit 1983 (*Stcrt.* 199) is bepaald dat Onze minister te zamen met de minister van Landbouw beslist inzake het verlenen van een rijksbijdrage aan eigenaren voor het verrichten van werkzaamheden in verband met achterstallig onderhoud in historische parken, tuinen en buitenplaatsen.

4.8 Raad van State en Kroon

Beroep tegen beslissingen genomen krachtens de Monumentenwet 1961 was mogelijk, binnen twee maanden na de datum van verzending, bij de Raad van State afdeling voor de Geschillen van bestuur. Deze adviseerde vervolgens de Kroon, waarna de laatste (lees: Onze minister) een beslissing nam. De invoering van de Wet Beroep administratieve beschikkingen in 1963 (*Stb.* 268) gaf de voorzitters van de afdeling voor de Geschillen van bestuur de bevoegdheid om in bepaalde gevallen zelf te beschikken. Daarnaast bleef de adviserende handeling bestaan.³⁶ Met het gewijzigde kroonberoep (1988) was deze mogelijkheid in de Monumentenwet 1988 verdwenen. Beroep stond voortaan open op grond van de Wet administratieve rechtspraak overheidsbeslissingen.

4.9 Schadebeoordelingscommissie ex artikel 23 Monumentenwet 1988

Ingevolge artikel 23 van de Monumentenwet 1988 werd een schadebeoordelingscommissie ingesteld, welke Onze minister moet adviseren bij verzoeken om schade indien een vergunning tot wijziging, afbraak of verwijdering van beschermde monumenten is geweigerd of indien bijzondere voorwaarden aan de verleende vergunning zijn verbonden. De oude wet van 1961 kende een dergelijke adviescommissie niet.

4.10 Gemeentelijke en provinciale overheden

In de loop van de jaren tachtig trad voor de gebouwde monumentenzorg een proces van decentralisatie en verzelfstandiging op, hetgeen paste in het algemene regeringsbeleid dat gericht was op een overheid-op-afstand. Behalve de rijksoverheid en gemeentelijke en provinciale overheden waren ook particulieren en verenigingen actief betrokken bij de zorg voor monumenten. Deze ontwikkeling werd versterkt door de kritiek op het centralistische karakter van het monumentenbeleid. Als gevolg hiervan werden taken van de RDMZ overgeheveld naar lagere overheden en gingen taken van de afdeling Monumenten van de directie MMA van het ministerie over naar de RDMZ.

Ten aanzien van de archeologische monumentenzorg veranderde er minder. In tegenstelling tot de gebouwde monumentenzorg kregen gemeenten wel een bevoegdheid tot het verrichten van opgravingen, maar geen plicht. In de Monumentenwet 1988 werd dit nog eens te meer duidelijk doordat in artikel 14 expliciet werd bepaald dat burgemeester en wethouders géén vergunningen mochten verlenen voor het wijzigen, afbreken of verwijderen van archeologische monumenten.

³⁶ . Zie hiervoor de handelingen 6 en 28 in deel 3 van het rapport 'Drie maal 's Raads recht'. Een drietal institutionele onderzoeken op taakgebieden van de Raad van State door A. Spijksma en L. Verbeek (PIVOT-rapport nr. 17) 's-Gravenhage 1994.

De rol van de provinciale overheid blijft vooral beperkt tot het uitbrengen van advies van Gedeputeerde Staten aan Onze minister inzake plaatsing van monumenten op de lijst en over aanwijzing van beschermde stads- en dorpsgezichten. Ingevolge artikel 20 van de Monumentenwet 1961 en artikel 35 van de Monumentenwet 1988 zijn de ministers van Cultuur en van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening gehouden ook gemeente en provincie te horen alvorens over te gaan tot aanwijzing. Ook over door Onze minister af te geven vergunningen tot verbouw, verplaatsing of afbraak van beschermde monumenten wordt het dagelijks provinciebestuur en het gemeentebestuur om advies gevraagd.

In de jaren tachtig namen in vele gemeenten de activiteiten op monumentengebied in omvang en intensiteit toe. Dit betekende een belangrijke ondersteuning van de taak van de RDMZ.

Gemeentelijke instanties en deskundigen traden coördinerend op en bevorderden zo de gewenste gang van zaken. Bovendien werden in deze periode in een aantal grote steden gemeentelijke monumentenbureaus opgericht, die op basis van informele afspraken met de RDMZ een aantal taken op het gebied van de monumentenzorg namens het rijk zelfstandig uitoefenden. De inwerkingtreding per 1 januari 1983 van de Tijdelijke Bijdrageregeling restauratie monumenten versterkte deze tendens, omdat vanaf dat moment de subsidieverzoeken en de subsidie-toekenningen door tussenkomst van de gemeenten verliepen. Nadat zij een dergelijke aanvraag hadden beoordeeld werd deze, al dan niet voorzien van hun advies, voorgelegd aan de RDMZ. Deze decentralisatie-gedachte werd verder uitgewerkt in de Rijkssubsidieregeling restauratie monumenten uit 1986 en de nieuwe Monumentenwet 1988.

Vooruitlopend op de nieuwe Monumentenwet en gelet op de Rijkssubsidieregeling restauratie monumenten werd de gedachte ontwikkeld van bestuursovereenkomsten (convenanten) tussen rijk en gemeenten. In 1984 voerde de minister van WVC bestuurlijk overleg met de vier grote gemeenten over de vraag of het mogelijk zou zijn op het terrein van de monumentenzorg tot een overeenkomst te komen, waarin de taken en bevoegdheden van het rijk enerzijds en de vier grote gemeenten anderzijds zouden worden vastgelegd, overeenkomstig de in de praktijk gegroeide werkwijze.³⁷

Als gevolg van de inwerkingtreding van de Monumentenwet 1988 - waarbij het (gebouwde) monumentenbeleid werd gedecentraliseerd - en de invoering van de reorganisatie van de RDMZ werden gemeenten vanwege de instelling van een plaatselijke commissie op het gebied van de monumentenzorg bevoegd om het vergunningstelsel op grond van de Monumentenwet 1988 toe te passen.

Tussen de RDMZ en de gemeentelijke en provinciale overheden bestaat als gevolg van de bepalingen in de Monumentenwet en diverse uitvoeringsregelingen sedertdien veel contact. De rijksdienst verricht vele taken op het gebied van de voorbereiding en begeleiding van restauraties. De inspectie van de dienst heeft tot doel het stimuleren en begeleiden van het gedecentraliseerde monumentenbeleid. Daartoe voert de inspectie op zowel bestuurlijk als ambtelijk niveau intensief overleg met gemeenten. De nadruk ligt vooral op de toepassingen van het vergunningstelsel, de Rijkssubsidieregeling restauratie monumenten en daarmee gepaard gaande gemeentelijke meerjarenprogramma's en de uit het oogpunt van monumentenzorg van belang zijnde stedenbouwkundige ontwikkelingen. Bij de advisering over het vergunningstelsel op grond van de Monumentenwet 1988 verstrekt de inspectie in toenemende mate adviezen ten behoeve van gemeentelijke beslissingen.

Met de invoering van de Monumentenwet 1988 kregen de gemeenten de volgende bevoegdheden toebedeeld: zij mochten voortaan zelf de verbouw- en sloopvergunningen afgeven voor rijksmonumenten, mits zij beschikten over een gemeentelijke monumentenverordening en een gemeentelijke monumentencommissie. Zij waren niet verplicht om het vergunningenregime over te nemen. Zij mochten dit echter wel, mits zij aan de genoemde voorwaarden voldeden. In het kader van de nieuwe subsidieregeling voor de restauratie van rijksmonumenten moeten de gemeenten wel een meerjarenprogramma voor de restauratie van rijksmonumenten opstellen,

³⁷ . Op 17 november 1986 werd de bestuursovereenkomst tussen de minister en de gemeenten Utrecht, 's-Gravenhage en Rotterdam getekend, later gevolgd door de gemeenten Leiden en Haarlem.

willen zij in aanmerking komen voor een budgetreservering door het rijk. Burgemeester en wethouders en Gedeputeerde Staten zijn in hun vergunningenbeleid ook gebonden aan de Woningwet (art. 43, 44, 46, 51, 54), de Wet op de ruimtelijke ordening (art. 44, 46) en de Wet op de stads- en dorpsvernieuwing (art. 20, 36). Zij vragen hierbij advies van de RDMZ.

Bekostigingsmethoden voor het particuliere cultuurbezit, waaronder monumenten van geschiedenis en kunst, konden publiekrechtelijk dan wel privaatrechtelijk van aard zijn. Van publiekrechtelijke bekostiging was sprake in de Bijdrageregeling Restauratie Monumenten. In deze regeling werd een bijdrage aan gemeenten verstrekt onder de voorwaarde dat zij eigenaren van monumenten waaraan restauratiewerkzaamheden werden verricht, subsidieerde. Van privaatrechtelijke bekostiging was in de Monumentenwet sprake. In verband met het verkrijgen van een subsidie voor de restauratie van monumenten krachtens de Bijdrageregeling, was het wel noodzakelijk dat het om een beschermd monument ging.

4.11 Particuliere actoren

Op het beleidsterrein monumentenzorg zijn tal van particuliere actoren actief. De voornaamste landelijk opererende, al dan niet direct samenwerkend met de rijksoverheid, zijn:

* Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond (1899)

De in 1899 opgerichte (Koninklijke) Nederlandse Oudheidkundige Bond (KNOB) was de eerste landelijke monumentenorganisatie in Nederland. De voornaamste doelstelling is het verzamelen en verspreiden van de kennis over monumenten en het bevorderen van de belangstelling en de zorg hiervoor door middel van publikaties. Ook bepleitte de bond wetgeving op het gebied van de monumentenzorg en publiceerde hiertoe in 1910 een rapport.

De KNOB, bedoeld als een overkoepeling van plaatselijke verenigingen, wees erop dat het eerst noodzakelijk was een inventarisatie van de Nederlandse monumenten te maken. Op verzoek van de bond werd in 1903 door de minister van Binnenlandse Zaken de Rijkscommissie tot het opmaken en uitgeven van een inventaris en de beschrijving van de 'Nederlandsche Monumenten van Geschiedenis en Kunst' ingesteld. Van hun oprichting af hebben de Oudheidkundige Bond en de Bond Heemschut gestreden voor een Monumentenwet.

* Bond Heemschut (1911)

De Bond Heemschut (BH), opgericht in 1911, stelt zich ten doel te waken voor de schoonheid van Nederland en het Nederlandse volk te overtuigen van de noodzakelijkheid mede te werken aan het behoud en de bescherming van de bestaande en het scheppen van nieuwe schoonheid. De BH richt zijn activiteiten vooral op de 'schoonheid' van stad, dorp en landschap in haar totaliteit. Tal van aandachtspunten, zoals ontsierende reclame, de strijd tegen de ongeregelde bebouwing en het toezicht op de welstand zijn door overheidsorganen overgenomen. Het streven als een overkoepelend lichaam op te treden voor tal van verenigingen en instellingen onderstreept het nationale en federatieve karakter van de BH.³⁸

Heemschut tracht het bovengenoemde doel te bereiken door:

1. zich te wenden tot particulieren, besturende lichamen en overheid, om te voorkomen dat de schoonheid van Nederland zonder strikte noodzaak wordt aangetast;
2. het geven van adviezen en inlichtingen aan belanghebbenden inzake behoud en herstel van bestaande en het scheppen van nieuwe schoonheid;
3. het bestuderen en doen bestuderen van de vraagstukken, die op het instandhouden en vermeerderen van het 'schone' en 'karakteristieke' in stad en land betrekking hebben;
4. het uitgeven van geschriften, het doen houden van voordrachten, het organiseren van en medewerking verlenen aan tentoonstellingen.

³⁸ . Voor een overzicht van aangesloten instellingen zie T. Koot (red.), *Strijd om schoonheid. 50 jaar Heemschut* (Amsterdam 1961).

** Vereniging Hendrick de Keyser (1918)*

De Vereniging Hendrick de Keyser (VHK) is in 1918 opgericht door een aantal vooraanstaande Amsterdammers die verontrust waren over het feit dat er zoveel waardevolle architectuur uit het verleden verdween of met afbraak werd bedreigd. De VHK die later een meer nationaal karakter kreeg is de oudste monumentenbezittende vereniging in Nederland.

Het doel werd in artikel 2 van de statuten als volgt omschreven: 'De Vereeniging stelt zich ten doel maatregelen te nemen tot behoud van oude gebouwen die of op zichzelf architectonische betekenis hebben, of een integrerend deel van een schoon of sprekend stadsbeeld vormen, of waaraan historische herinneringen verbonden zijn'.

In artikel 3 werd de wijze aangegeven waarop dit doel zou moeten worden bereikt: ten dele door maatregelen van algemene aard, zoals verzameling van gegevens, contacten met de overheid en andere verenigingen en 'het wekken van belangstelling voor Oud-Nederlandsch stedenschoon'; ten dele door meer praktische maatregelen, te weten het in artikel 3 genoemde 'bijeeng brengen van gelden, nodig om het doel der Vereniging te bevorderen' en 'den aankoop van gebouwen, als in art. 2 bedoeld'. Het tweede was niet mogelijk zonder het eerste; een obligatielening van f 500.000,- werd uitgeschreven en geheel geplaatst, contributies, donaties en subsidies waren te bestemmen voor de gewone dagelijkse uitgaven, benevens voor herstelling der aangekochte gebouwen.

** Vereniging Archeologische Werkgemeenschap Nederland (1951)*

In 1951 werd te Haarlem de Archeologische Werkgemeenschap voor Westelijk Nederland (AWWN) opgericht, met als doel om in samenwerking met de bevoegde instanties door een net van waarnemers 'nodeloos verlies van bodemschatten' in westelijk Nederland te voorkomen. In een actieve werkgemeenschap konden ervaring en kennis worden gebundeld. Via lokale werkgroepen met een grote mate van zelfstandigheid, poogde men door lezingen, excursies en werkkampen de samenwerking tussen de leden te bevorderen en de archeologische kennis te vergroten. Vanaf 1952 verscheen hiervoor ook het periodiek 'Westerheem'.

In 1964 werd de regionale AWWN omgezet in een landelijke vereniging, de Archeologische Werkgemeenschap Nederland (AWN). Als voornaamste taken stelt de AWN zich ten doel het uitvoeren van verkenningen en noodonderzoeken in het veld (in nauwe samenwerking met de officiële instanties, zoals de ROB en het Instituut voor Pre- en Protohistorie te Amsterdam) en het aanleggen van archeologische documentatie via het systematisch beschrijven en inventariseren van archeologische vondsten. Inmiddels kent de vereniging in alle provincies één of meer afdelingen.

** Stichting Nationale Contactcommissie Monumentenbescherming (1972)*

De in 1972 opgerichte Nationale Contactcommissie Monumentenbescherming (NCM) is een landelijk contactorgaan voor de particuliere monumentenorganisaties. Er zijn in Nederland enige honderden organisaties waarvan er ruim tweehonderd in de NCM samenwerken als 'aangesloten organisaties'.

Het doel van de NCM is vooral:

- versterken van de samenwerking tussen particuliere organisaties;
- laten klinken van een krachtige stem naar de overheid;
- bevorderen van studie en onderzoek;
- bevorderen van een goede voorlichting over en voor de particuliere monumentenbescherming.

De NCM is een stichting die de krachten in de particuliere monumentenwereld bundelt. Zij functioneert als centrale gesprekspartner voor de overheid en als informatiepunt over de activiteiten van de particuliere monumentenbescherming. De NCM kent geen individuele leden, wel een register van aangesloten organisaties die de doelstelling van de NCM ondersteunen en tot samenwerking bereid zijn.

** Stichting Federatie Monumentenwacht Nederland (1973)*

De Stichting Federatie Monumentenwacht Nederland (SFMN) is op dit moment de grootste organisatie op het gebied van de preventieve monumentenzorg in Nederland. De Monumen-

tenwacht bestaat uit elf zelfstandige provinciale stichtingen die samenwerken in een landelijke stichting. De provinciale stichtingen bepalen grotendeels hun eigen beleid, maar de hoofdlijnen van beleid zijn in alle provincies gelijk. De financiering van de Monumentenwacht is een samenwerking van rijks- en provinciale overheden.

De doelstelling van de SFMN is het voorkomen van verval van historisch belangrijke gebouwen door het regelmatig uitvoeren van bouwkundige inspecties en het herstellen van eventuele kleine gebreken door de bij de Federatie aangesloten provinciale stichtingen en Monumentenwachten. Om deze doelstelling te bereiken hebben de provinciale Monumentenwacht-organisaties momenteel de beschikking over 52 monumentenwachters. De eigenaar van een monument ontvangt van iedere inspectie een uitgebreid inspectierapport, aan de hand waarvan er onderhoudswerkzaamheden aan het monument kunnen worden uitgevoerd. In sommige gevallen is het mogelijk in de te maken onderhoudskosten een bijdrage van de rijks- en/of provinciale overheid te verkrijgen. De kosten die de inspectie door de Monumentenwacht met zich meebrengt zijn veelal eveneens subsidiabel.

Sinds 1 oktober 1990 is de Archeologische Monumentenwacht Nederland (AMW) van start gegaan. Als zelfstandige stichting maakt zij deel uit van de SFMN. Het werk wordt uitgevoerd in overleg met de ROB. Zij ontvangt o.a. subsidie van de ministers van WVC en Landbouw. De AMW stelt zich ten doel het verval van archeologische monumenten te voorkomen door het tijdig signaleren en het aanbevelen van preventieve maatregelen bij eigenaren of beherende instanties. Door middel van basisbeschrijvingen, gedetailleerde verslagen van in veel gevallen de eerste uitgebreide inspectie sinds vele jaren, wordt bepaald welke monumenten in tamelijk goede staat verkeren en voor inspectie in aanmerking komen.

** Stichting Nationaal Monumentenfonds (1983)*

In 1983 werd de Stichting Nationaal Monumentenfonds (SNM) in het leven geroepen. De SNM beoogt het in juridisch eigendom verwerven van reeds gerestaureerde monumenten. Het economisch eigendom wordt overgedragen aan kapitaalverschaffende beleggers, terwijl het beheer in handen wordt gelegd van plaatselijke restaurerende instellingen.

** Stichting Nationaal Restauratie Fonds (1985)*

Tot de instelling van het Nationaal Restauratie Fonds (NRF) werd hetgeen met de subsidiëring van restauraties van rijksmonumenten te maken had door de RDMZ gedaan. Dat betrof o.a. het behandelen van de subsidie-aanvragen, het vaststellen van de subsidiabele kosten, het verstrekken van subsidiebeschikkingen, het behandelen van kwartaaldeclaraties, het controleren van de financiële eindverantwoording en het definitief vaststellen van het subsidiebedrag. In de 'Nota over de Monumentenzorg' (1984) werd een ander systeem in het vooruitzicht gesteld. Letterlijk heette het: 'De rijksoverheid zal een subsidierelatie aangaan met het Nationaal Restauratie Fonds. Het beheer van dit fonds zal in handen worden gesteld van een particuliere instelling, die de daartoe vereiste deskundigheid en landelijke organisatiegraad bezit' (p. 11). Ten departemente werd besloten dat de RDMZ een aantal taken zou afstoten naar het Nationaal Restauratie Fonds.

Het fonds heeft een tweetal belangrijke taken, te weten:

1. een taak op het gebied van de voorfinanciering van restauraties van rijksmonumenten waarvoor een subsidietoezegging door de RDMZ is afgegeven;
2. voor een bepaalde categorie belanghebbenden bestaat de mogelijkheid eveneens op termijn tot het verkrijgen van een lage rente lening tot maximaal een gelijk bedrag als de door het NRF voorgefinancierde subsidie.

Het fonds werd hiertoe in staat gesteld via door de minister van WVC te verstrekken subsidies. Deze lening kon door het NRF worden voorgefinancierd. Deze faciliteit stond open voor die belanghebbenden, waarvoor de subsidie à fonds perdu was verlaagd van 60% tot 30% (als gevolg van het hebben van fiscale aftrek van restauratiekosten) en diende mede ter compensatie van deze verlaging. Het NRF was bij het Bouwfonds Nederlandse Gemeenten ondergebracht, maar bleef als stichting onafhankelijk. De juridische status van het fonds was gemengd: deze kende zowel publiekrechtelijke als privaatrechtelijke aspecten. De beleidsadvisering verliep via de reeds genoemde Monumentenraad. Het NRF werd bij de nieuwe Monumentenwet van 1988 niet geregeld.

5 De handelingen van de rijksoverheid op het beleidsterrein monumentenzorg

[- *Algemeen*]

actor: Onze minister

(1) HANDELING

Het voorbereiden en bepalen van het beleid op het gebied van de monumentenzorg

periode: 1945 -

actor: Onze minister

(2) HANDELING

Het evalueren van het beleid op het gebied van de monumentenzorg

periode: 1945 -

actor: Onze minister

(3) HANDELING

Het instellen, wijzigen en opheffen van ministeriële organisatie-eenheden op het gebied van de monumentenzorg

periode: 1945 -

actor: Onze minister

(4) HANDELING

Het bepalen van de (her)inrichting van de rijksdiensten voor de monumentenzorg en het oudheidkundig bodemonderzoek

periode: 1945 -

actor: Onze minister

(5) HANDELING

Het informeren van de Staten-Generaal betreffende de monumentenzorg

periode: 1945 -

actor: Onze minister

(6) HANDELING

Het informeren van de Rijkscommissies voor de Monumentenzorg en het Oudheidkundig Bodemonderzoek / (Voorlopige) Monumentenraad / Raad voor het Cultuurbeheer betreffende de monumentenzorg

periode: 1945 -

actor: Onze minister

(7) HANDELING

Het beantwoorden van vragen van individuele burgers betreffende de monumentenzorg

grondslag: Grondwet 1887, art. 8 / Grondwet 1983, art. 5

periode: 1945 -

actor: Onze minister

(8) HANDELING

Het informeren van instellingen in binnen- en buitenland betreffende de monumentenzorg

periode: 1945 -

actor: Onze minister

(9) HANDELING

Het opstellen van periodieke verslagen betreffende de monumentenzorg

periode: 1945 -

actor: Onze minister

(10) HANDELING

Het voorbereiden en uitvoeren van onderzoek ten behoeve van de monumentenzorg

periode: 1945 -

actor: minister van Verkeer en Waterstaat

(11) HANDELING

Het voorbereiden en uitvoeren van onderzoek ten behoeve van de monumentenzorg

periode: 1945 -

actor: Onze minister

(12) HANDELING

Het bevorderen van de kennis van en de waardering voor monumenten en historische stads- en dorpsgezichten door middel van het geven van voorlichting en het ter beschikking stellen van onderzoeksresultaten

periode: 1945 -

- *Comptabiliteitswet 1927*

actor: Onze minister

(13) HANDELING

Het toekennen van subsidies aan organisaties op het gebied van de monumentenzorg

grondslag: Comptabiliteitswet 1927

periode: 1945 -

actor: Onze minister

(14) HANDELING

Het bekostigen van (wetenschappelijk) onderzoek door derden op het terrein van de monumentenzorg

grondslag: Comptabiliteitswet 1927

periode: 1945 -

- *Besluit opperbevelhebber Land - en Zeemacht betreffende den wederopbouw 1940*
- [- *Besluit opperbevelhebber Land - en Zeemacht houdende bepalingen omtrent oudheidkundig bodemonderzoek en vondsten van oudheidkundigen aard 1940*]
- *Besluit voorzieningen wederopbouw 1945*

actor: Rijkscommissie voor de Monumentenzorg / Voorlopige Monumentenraad

(15) HANDELING

Het geven van toestemming tot het slopen of veranderen van werken en gebouwen die zijn aangemerkt als monumenten

grondslag: Besluit opperbevelhebber Land - en Zeemacht betreffende den wederopbouw 1940, art. 4 / [Besluit opperbevelhebber Land - en Zeemacht houdende bepalingen omtrent oudheidkundig bodemonderzoek en vondsten van oudheidkundigen aard 1940, art. 1] / Besluit voorzieningen wederopbouw 1945, art. 7

periode: 1945 - 1950

- *Regeling betreffende het oudheidkundig bodemonderzoek 1940*
- *Regeling betreffende het oudheidkundig bodemonderzoek 1950*

actor: Rijkscommissie voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek / Voorlopige Monumentenraad

(16) HANDELING

Het adviseren van Onze minister bij het erkennen van lokale instellingen voor het verrichten van oudheidkundig bodemonderzoek

grondslag: Regeling betreffende het oudheidkundig bodemonderzoek 1940, art. 6 / Regeling betreffende het oudheidkundig bodemonderzoek 1950, art. 18

periode: 1945 - 1961

actor: Onze minister

(17) HANDELING

Het erkennen van lokale instellingen voor het verrichten van oudheidkundig bodemonderzoek

grondslag: Regeling betreffende het oudheidkundig bodemonderzoek 1940, art. 6 / Regeling betreffende het oudheidkundig bodemonderzoek 1950, art. 18

periode: 1945 - 1961

actor: Onze minister

(18) HANDELING

Het informeren van de daarvoor in aanmerking komende rijksinstellingen en erkende lokale instellingen inzake (toevals)vondsten

grondslag: Regeling betreffende het oudheidkundig bodemonderzoek 1940, art. 8 / Regeling betreffende het oudheidkundig bodemonderzoek 1950, art. 5

periode: 1945 - 1961

actor: Onze minister

(19) HANDELING

Het informeren van de daarvoor in aanmerking komende rijksinstellingen bij te verrichten oudheidkundig bodemonderzoek

grondslag: Regeling betreffende het oudheidkundig bodemonderzoek 1940, art. 10, 11 en 15 /
Regeling betreffende het oudheidkundig bodemonderzoek 1950, art. 7

periode: 1945 - 1961

actor: Rijkscommissie voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek / Voorlopige Monumentenraad

(20) HANDELING

Het adviseren van Onze minister inzake het goedkeuren van een jaarlijks programma van opgravingen door de daarvoor in aanmerking komende rijksinstellingen **Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.**

grondslag: Regeling betreffende het oudheidkundig bodemonderzoek 1940, art. 11

periode: 1945 - 1946

actor: Onze minister

(21) HANDELING

Het goedkeuren van een jaarlijks programma van opgravingen door de daarvoor in aanmerking komende rijksinstellingen

grondslag: Regeling betreffende het oudheidkundig bodemonderzoek 1940, art. 11

periode: 1945 - 1946

actor: Rijkscommissie voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek / Voorlopige Monumentenraad

(22) HANDELING

Het adviseren van de minister bij het bepalen dat vondsten ter beschikking worden gesteld ten behoeve van de daarvoor in aanmerking komende centrale rijksverzamelingen

grondslag: Regeling betreffende het oudheidkundig bodemonderzoek 1940, art. 14 / Regeling betreffende het oudheidkundig bodemonderzoek 1950, art. 22

periode: 1945 - 1961

actor: Onze minister

(23) HANDELING

Het bepalen dat vondsten ter beschikking worden gesteld ten behoeve van de daarvoor in aanmerking komende centrale rijksverzamelingen

grondslag: Regeling betreffende het oudheidkundig bodemonderzoek 1940, art. 14 / Regeling betreffende het oudheidkundig bodemonderzoek 1950, art. 22

periode: 1945 - 1961

actor: Rijkscommissie voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek / Voorlopige Monumentenraad

(24) HANDELING

Het beslissen inzake geschillen voortvloeiende uit de Regelingen betreffende het oudheidkundig bodemonderzoek 1940 en 1950

grondslag: Regeling betreffende het oudheidkundig bodemonderzoek 1940, art. 16 / Regeling betreffende het oudheidkundig bodemonderzoek 1950, art. 25

periode: 1945 - 1961

actor: Onze minister

(25) HANDELING

Het beschikken in zaken van beroep tegen beslissingen inzake geschillen voortvloeiende uit de Regelingen betreffende het oudheidkundig bodemonderzoek 1940 en 1950 en waarbij de Voorlopige Monumentenraad partij is

grondslag: Regeling betreffende het oudheidkundig bodemonderzoek 1940, art. 16 / Regeling betreffende het oudheidkundig bodemonderzoek 1950, art. 25

periode: 1945 - 1961

- [- *Statuut Rijkscommissie voor de Monumentenzorg 1918*]
- [- *Statuut Rijkscommissie voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek 1940*]
- *KB instelling Voorlopige Monumentenraad 1946*

actor: Rijkscommissie voor de Monumentenzorg / Rijkscommissie voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek / Voorlopige Monumentenraad

(26) HANDELING

Het adviseren van Onze minister op het gebied van de zorg voor de monumenten, cultuurbehoud in bijzondere en buitengewone omstandigheden, de onderwaterarcheologie en de bescherming van historische tuinen, parken en buitenplaatsen

grondslag: [Statuut Rijkscommissie voor de Monumentenzorg 1918] / [Statuut Rijkscommissie voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek 1940] / [KB instelling Voorlopige Monumentenraad 1946, art. 1.1]

periode: 1945 - 1961

actor: Voorlopige Monumentenraad

(27) HANDELING

Het voorbereiden van een wetsontwerp tot bescherming van de monumenten

grondslag: KB instelling Voorlopige Monumentenraad 1946, art. 1.2

periode: 1946 - 1961

actor: Voorlopige Monumentenraad

(28) HANDELING

Het adviseren van Onze minister inzake het vaststellen van regels ten aanzien van de werkzaamheden van de Voorlopige Monumentenraad

grondslag: KB instelling Voorlopige Monumentenraad 1946, art. 6.1

periode: 1946 - 1961

actor: Onze minister

(29) HANDELING

Het stellen van regels ten aanzien van de werkzaamheden van de Voorlopige Monumentenraad en zijn afdelingen

grondslag: KB instelling Voorlopige Monumentenraad 1946, art. 6.1

periode: 1946 - 1961

- *Tijdelijke wet Monumentenzorg 1950*

actor: Onze minister

(30) HANDELING

Het verlenen van vergunningen voor het slopen of veranderen van onroerende goederen vermeld in de 'Voorlopige Lijst der Nederlandsche monumenten van geschiedenis en kunst'

grondslag: Tijdelijke Wet Monumentenzorg 1950, art. 1

periode: 1950 - 1961

- [- *KB instelling Voorlopige Monumentenraad 1946*]
- *Monumentenwet 1961*
- [- *Beschikking opsporingsambtenaren Monumentenwet 1972*]
- *Monumentenwet 1988*
- *Wet Raad voor het Cultuurbeheer 1989*

actor: Onze minister

(31) HANDELING

Het aanwijzen of benoemen en ontslaan van voorzitters, leden en secretarissen van de (Voorlopige) Monumentenraad en zijn afdelingen

grondslag: KB instelling Voorlopige Monumentenraad 1946, art. 2.2, 3.1, 4.3 en 4.4 / Monumentenwet 1961, art. 4.2, 4.3, 5.2 en 5.3

periode: 1946 - 1988

actor: Voorlopige Monumentenraad / Monumentenraad / Raad voor het Cultuurbeheer

(32) HANDELING

Het instellen van (sub)commissies van de (Voorlopige) Monumentenraad / Raad voor het Cultuurbeheer

grondslag: KB instelling Voorlopige Monumentenraad 1946, art. 6.2 / Monumentenwet 1961, art. 5.6 / Monumentenwet 1988, art. 54.2 / Wet Raad voor het Cultuurbeheer 1989, art. 8.1

periode: 1946 -

actor: Onze minister

(33) HANDELING

Het bij Amvb stellen van regels over de wijze waarop overleg wordt gevoerd met betrekking tot beslissingen ten aanzien van kerkelijke monumenten

grondslag: Monumentenwet 1961, art. 2.3

periode: 1961 - 1988

actor: Monumentenraad

(34) HANDELING

Het geven van voorlichting aan en adviseren van Onze minister over zaken welke betrekking hebben op monumenten of stads- en dorpsgezichten, cultuurbehoud in bijzondere en buitengewone omstandigheden, de onderwaterarcheologie en de bescherming van historische tuinen, parken en buitenplaatsen

grondslag: [Monumentenwet 1961, art. 3.1] / [Monumentenwet 1988, art. 50.1]

periode: 1961 - 1989

actor: Monumentenraad

(35) HANDELING

Het verrichten van werkzaamheden opgedragen bij wet, KB of ministerieel besluit

grondslag: Monumentenwet 1961, art. 3.2 / Monumentenwet 1988, art. 50.2

periode: 1961 - 1989

actor: Monumentenraad

(36) HANDELING

Het adviseren van Onze minister inzake het aanwijzen of benoemen en ontslaan van voorzitters, leden en secretarissen van de afdelingen van de Monumentenraad

grondslag: Monumentenwet 1961, art. 5.2 en 5.3

periode: 1961 - 1988

actor: Onze minister

(37) HANDELING

Het geven van voorschriften betreffende de werkwijze en bevoegdheden van de Monumentenraad en zijn afdelingen

grondslag: Monumentenwet 1961, art. 6

periode: 1961 - 1988

actor: Monumentenraad

(38) HANDELING

Het ontwerpen voor gemeenten van een lijst met onroerende monumenten welke voor bescherming in aanmerking komen

grondslag: Monumentenwet 1961, art. 8.1

periode: 1961 - 1988

actor: Onze minister

(39) HANDELING

Het vaststellen van de lijst van beschermde monumenten

grondslag: Monumentenwet 1961, art. 8 en 9

periode: 1961 - 1988

actor: Monumentenraad

(40) HANDELING

Het adviseren van Onze minister bij het vaststellen van de lijst van beschermde monumenten

grondslag: Monumentenwet 1961, art. 9.1

periode: 1961 - 1988

actor: Monumentenraad

(41) HANDELING

Het adviseren van Onze minister bij het vaststellen van de inrichting van de registers van beschermde monumenten en van beschermde stads- en dorpsgezichten

grondslag: Monumentenwet 1961, art. 10.1 en 21.1

periode: 1961 - 1988

actor: Onze minister

(42) HANDELING

Het vaststellen van de inrichting van de registers van beschermde monumenten en van beschermde stads- en dorpsgezichten

grondslag: Monumentenwet 1961, art. 10.1 en 21.1

periode: 1961 - 1988

actor: Monumentenraad

(43) HANDELING

Het aanhouden van de registers van beschermde monumenten en van beschermde stads- en dorpsgezichten

grondslag: Monumentenwet 1961, art. 10.1, 12 en 21.1

periode: 1961 - 1988

actor: Monumentenraad

(44) HANDELING

Het adviseren van Onze minister inzake het doen aanbrengen van wijzigingen in het register van beschermde monumenten

grondslag: Monumentenwet 1961, art. 11

periode: 1961 - 1988

actor: Onze minister

(45) HANDELING

Het doen aanbrengen van wijzigingen in het register van beschermde monumenten

grondslag: Monumentenwet 1961, art. 11

periode: 1961 - 1988

actor: Onze minister

(46) HANDELING

Het verlenen van vergunningen voor afbraak, verplaatsen, wijzigen, herstellen of ingebruiknemen van beschermde monumenten

grondslag: Monumentenwet 1961, art. 14, 15.1, 15.2, 15.3, en 16

periode: 1961 - 1988

actor: Onze minister

(47) HANDELING

Het toekennen van een schadevergoeding indien een vergunning is geweigerd of indien bijzondere voorwaarden aan de vergunning zijn verbonden

grondslag: Monumentenwet 1961, art. 15.4

periode: 1961 - 1988

actor: Onze minister

(48) HANDELING

Het doen terugbrengen in de vroegere toestand van een beschermd monument op kosten van de overtreder, indien is gehandeld in strijd met het verbod beschermde monumenten te beschadigen of te vernielen

grondslag: Monumentenwet 1961, art. 17, 18 en 19

periode: 1961 - 1988

actor: Monumentenraad / Raad voor het Cultuurbeheer

(49) HANDELING

Het adviseren van Onze minister en de minister van Volkshuisvesting en Bouwnijverheid / Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieuhygiëne inzake de aanwijzing en intrekking van de aanwijzing van beschermde stads- en dorpsgezichten

grondslag: Monumentenwet 1961, art. 20 / Monumentenwet 1988, art. 35

periode: 1961 -

actor: Vaste Commissie van de Rijksdienst voor het Nationale Plan / Rijksplanologische Commissie

(50) HANDELING

Het adviseren van Onze minister en de minister van Volkshuisvesting en Bouwnijverheid / Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieuhygiëne inzake de aanwijzing en intrekking van de aanwijzing van beschermde stads- en dorpsgezichten

grondslag: Monumentenwet 1961, art. 20 / Monumentenwet 1988, art. 35

periode: 1961 -

actor: Onze minister

(51) HANDELING

Het te zamen met de minister van Volkshuisvesting en Bouwnijverheid / Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieuhygiëne aanwijzen en intrekken van de aanwijzing van beschermde stads- en dorpsgezichten

grondslag: Monumentenwet 1961, art. 20 / Monumentenwet 1988, art. 35

periode: 1961 -

actor: minister van Volkshuisvesting en Bouwnijverheid / Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieuhygiëne

(52) HANDELING

Het te zamen met Onze minister aanwijzen en intrekken van de aanwijzing van beschermde stads- en dorpsgezichten

grondslag: Monumentenwet 1961, art. 20 / Monumentenwet 1988, art. 35

periode: 1961 -

actor: Monumentenraad / Raad voor het Cultuurbeheer

(53) HANDELING

Het adviseren van Onze minister bij het aanwijzen of intrekken van de aanwijzing van diensten, instellingen en personen bevoegd tot het verrichten van graafwerk

grondslag: Monumentenwet 1961, art. 22.2 en 22.3 / Monumentenwet 1988, art. 40.2

periode: 1961 -

actor: Onze minister

(54) HANDELING

Het aanwijzen en intrekken van de aanwijzing van diensten, instellingen en personen, bevoegd tot het verrichten of doen verrichten van graafwerk ten behoeve van het opsporen of onderzoeken van monumenten

grondslag: Monumentenwet 1961, art. 22

periode: 1961 - 1988

actor: Monumentenraad / Raad voor het Cultuurbeheer

(55) HANDELING

Het adviseren van Onze minister bij het toewijzen van bij opgravingen gevonden roerende monumenten die eigendom zijn van de staat, aan depots voor bodemvondsten

grondslag: [Monumentenwet 1961, art. 23] / Monumentenwet 1988, art. 45

periode: 1961 -

actor: Onze minister

(56) HANDELING

Het toewijzen van bij opgraving gevonden roerende monumenten die eigendom zijn van de Staat, aan depots voor bodemvondsten

grondslag: [Monumentenwet 1961, art. 23] / Monumentenwet 1988, art. 45

periode: 1961 -

actor: Onze minister

(57) HANDELING

Het bepalen dat rechthebbenden moeten dulden dat op hun terrein graafwerk wordt verricht ten behoeve van opsporen of onderzoeken van monumenten

grondslag: Monumentenwet 1961, art. 23.1

periode: 1961 - 1988

actor: Monumentenraad

(58) HANDELING

Het adviseren van Onze minister bij het bepalen dat roerende monumenten gevonden bij bevoegd graafwerk in bruikleen worden afgestaan ter openbare bezichtiging

grondslag: Monumentenwet 1961, art. 23.2

periode: 1961 - 1988

actor: Onze minister

(59) HANDELING

Het bepalen dat roerende monumenten gevonden bij bevoegd verricht graafwerk in bruikleen worden afgestaan ter openbare bezichtiging

grondslag: Monumentenwet 1961, art. 23.2

periode: 1961 - 1988

actor: Monumentenraad / Raad voor het Cultuurbeheer

(60) HANDELING

Het bij het doen van vondsten adviseren van Onze minister betreffende voorschriften voor het geheel of gedeeltelijk stilleggen van graaf- of baggerwerk dat niet tot doel heeft het opsporen van monumenten, ten behoeve van wetenschappelijk onderzoek

grondslag: Monumentenwet 1961, art. 25.1 / Monumentenwet 1988, art. 49.1

periode: 1961 -

actor: Onze minister

(61) HANDELING

Het bij het doen van vondsten geven van voorschriften voor of het geheel of gedeeltelijk stilleggen van graaf- of baggerwerk dat niet tot doel heeft het opsporen of onderzoeken van monumenten, ten behoeve van wetenschappelijk onderzoek

grondslag: Monumentenwet 1961, art. 25.1 / Monumentenwet 1988, art. 49.1

periode: 1961 -

actor: Monumentenraad / Raad voor het Cultuurbeheer

(62) HANDELING

Het opstellen van ambtsberichten ten behoeve van de behandeling van beroepen door de Raad van State

grondslag: [Monumentenwet 1961, art. 5.6] / [Monumentenwet 1988, art. 54.2]

periode: 1961 -

actor: Raad van State

(63) HANDELING

Het adviseren van de Kroon inzake beroep tegen beslissingen genomen krachtens de Monumentenwet 1961

grondslag: Monumentenwet 1961, art. 26.1

periode: 1961 - 1988

actor: Kroon

(64) HANDELING

Het beschikken in zaken van beroep tegen beslissingen genomen krachtens de Monumentenwet 1961

grondslag: Monumentenwet 1961, art. 26.1

periode: 1961 - 1988

actor: Raad van State

(65) HANDELING

Het beschikken in zaken van beroep tegen beslissingen genomen krachtens de Monumentenwet 1961

grondslag: Monumentenwet 1961, art. 26.1

periode: 1963 - 1988

actor: Onze minister

(66) HANDELING

Het aanwijzen van en intrekken van de aanwijzing van opsporingsambtenaren belast met het toezicht op de uitvoering van de Monumentenwet 1961

grondslag: Monumentenwet 1961, art. 31.1 / Beschikking opsporingsambtenaren Monumentenwet 1972

periode: 1961 - 1988

actor: Monumentenraad

(67) HANDELING

Het adviseren van Gedeputeerde Staten en burgemeester en wethouders over ontwerpen van provinciale en gemeentelijke verordeningen ter bescherming van monumenten en van stads- en dorpsgezichten

grondslag: Monumentenwet 1961, art. 32.3

periode: 1961 - 1988

actor: Monumentenraad

(68) HANDELING

Het adviseren van Onze minister inzake het op verzoek van belanghebbenden afvoeren van in de 'Voorlopige Lijst der Nederlandsche monumenten van geschiedenis en kunst' vermelde onroerende zaken

grondslag: [Monumentenwet 1961, art. 34.2]

periode: 1961 - 1988

actor: Onze minister

(69) HANDELING

Het op verzoek van belanghebbenden afvoeren van in de 'Voorlopige Lijst der Nederlandsche monumenten van geschiedenis en kunst' vermelde onroerende zaken

grondslag: Monumentenwet 1961, art. 34.2

periode: 1961 - 1988

actor: Monumentenraad / Raad voor het Cultuurbeheer

(70) HANDELING

Het adviseren van Onze minister bij het aanwijzen van onroerende monumenten als beschermd monument

grondslag: Monumentenwet 1988, art. 3.6

periode: 1989 -

actor: Onze minister

(71) HANDELING

Het aanwijzen van onroerende monumenten als beschermd monument

grondslag: Monumentenwet 1988, art. 3 en 4

periode: 1989 -

actor: Onze minister

(72) HANDELING

Het aanhouden van een register van beschermde monumenten voor elke gemeente

grondslag: Monumentenwet 1988, art. 6

periode: 1989 -

actor: Monumentenraad / Raad voor het Cultuurbeheer

(73) HANDELING

Het adviseren van Onze minister bij het aanwijzen van monumenten niet gelegen binnen het grondgebied van enige gemeente

grondslag: Monumentenwet 1988, art. 7.2

periode: 1989 -

actor: Onze minister

(74) HANDELING

Het aanhouden van een landelijk register van beschermde monumenten niet gelegen binnen het grondgebied van enige gemeente

grondslag: Monumentenwet 1988, art. 7

periode: 1989 -

actor: Monumentenraad / Raad voor het Cultuurbeheer

(75) HANDELING

Het adviseren van Onze minister inzake het aanbrengen van wijzigingen in het register van beschermde monumenten

grondslag: Monumentenwet 1988, art. 8 en 9

periode: 1989 -

actor: Onze minister

(76) HANDELING

Het aanbrengen van wijzigingen in het register van beschermd monumenten

grondslag: Monumentenwet 1988, art. 8 en 9

periode: 1989 -

actor: Onze minister

(77) HANDELING

Het verlenen van vergunningen voor wijziging, afbraak of verwijdering van archeologische monumenten of monumenten in gebruik bij de minister van Defensie die tevens een militaire bestemming hebben

grondslag: Monumentenwet 1988, art. 14, 17, 18 en 19

periode: 1989 -

actor: Onze minister

(78) HANDELING

Het voordragen voor schorsing van door de gemeenteraad vastgestelde verordeningen op het gebied van de monumentenzorg

grondslag: Monumentenwet 1988, art. 15.2

periode: 1989 -

actor: Onze minister

(79) HANDELING

Het adviseren van burgemeester en wethouders over de aanvraag om vergunning tot wijziging, afbraak of verwijdering van beschermd monumenten

grondslag: Monumentenwet 1988, art. 16.2

periode: 1989 -

actor: Onze minister

(80) HANDELING

Het aanhouden van een openbaar register van verleende vergunningen voor wijziging, afbraak of verwijdering van monumenten niet gelegen binnen het grondgebied van enige gemeente

grondslag: Monumentenwet 1988, art. 20.1

periode: 1989 -

actor: Onze minister

(81) HANDELING

Het intrekken van verleende vergunningen voor wijziging, afbraak of verwijdering van beschermde monumenten

grondslag: Monumentenwet 1988, art. 21.2

periode: 1989 -

actor: Onze minister

(82) HANDELING

Het toekennen van een schadevergoeding indien een vergunning is geweigerd of indien bijzondere voorwaarden aan de vergunning zijn verbonden

grondslag: Monumentenwet 1988, art. 22, 24, 27 en 29

periode: 1989 -

actor: Onze minister

(83) HANDELING

Het instellen van een schadebeoordelingscommissie met het oog op de beoordeling van verzoeken om schadevergoeding

grondslag: Monumentenwet 1988, art. 23

periode: 1989 -

produkt: 1. Besluit WVC-Commissie schadebeoordeling Monumentenwet 1988 van 13 maart 1990 (*Stcrt.* 77)

actor: Schadebeoordelingscommissie ex art. 23 Monumentenwet 1988

(84) HANDELING

Het adviseren van Onze minister bij verzoeken om schadevergoeding indien een vergunning tot wijziging, afbraak of verwijdering van beschermde monumenten is geweigerd of indien bijzondere voorwaarden aan de vergunning zijn verbonden

grondslag: Monumentenwet 1988, art. 22 / Besluit WVC-Commissie schadebeoordeling Monumentenwet 1988 van 13 maart 1990, art. 2.2

periode: 1989 -

actor: Onze minister

(85) HANDELING

Het doen terugbrengen in de vroegere toestand van een beschermd monument op kosten van de overtreder, indien is gehandeld in strijd met het verbod beschermde monumenten te beschadigen of te vernielen en voor zover de minister het vergunningverlenend gezag is

grondslag: Monumentenwet 1988, art. 30, 31, 32 en 33

periode: 1989 -

actor: Onze minister

(86) HANDELING

Het verstrekken van subsidie ten behoeve van herstel en instandhouding van beschermde monumenten

grondslag: Monumentenwet 1988, art. 34.1 en 34.3

periode: 1989 -

actor: Onze minister

(87) HANDELING

Het bij Amvb vaststellen van regels met betrekking tot het aanvragen, toekennen en verantwoordwoorden van subsidies ten behoeve van herstel en instandhouding van beschermde monumenten

grondslag: Monumentenwet 1988, art. 34.2 en 34.4

periode: 1989 -

- produkten:*
1. Besluit Rijkssubsidiëring onderhoud monumenten van 28 november 1989 (*Stb.* 529; in werking 1990)
 2. Besluit Rijkssubsidiëring restauratie monumenten van 5 oktober 1990 (*Stb.* 529; in werking 1991)

actor: Onze minister

(88) HANDELING

Het verlenen van vergunningen aan een rijksdienst, een instelling van wetenschappelijk onderwijs of een gemeente voor het verrichten van opgravingen

grondslag: Monumentenwet 1988, art. 39 en 40

periode: 1989 -

actor: Onze minister

(89) HANDELING

Het bepalen dat rechthebbenden moeten dulden dat op hun terrein graafwerk wordt verricht in het belang van archeologisch onderzoek

grondslag: Monumentenwet 1988, art. 42

periode: 1989 -

actor: Onze minister

(90) HANDELING

Het aanmerken en intrekken van het aanmerken van een gebouw of een gedeelte van een gebouw als depot voor bodemvondsten voor het op verantwoorde wijze onderbrengen van roerende monumenten

grondslag: Monumentenwet 1988, art. 44

periode: 1989 -

actor: Onze minister

(91) HANDELING

Het voordragen tot benoeming en ontslag bij KB van leden van de Monumentenraad

grondslag: Monumentenwet 1988, art. 51.2

periode: 1989

actor: Kroon

(92) HANDELING

Het bij KB benoemen en ontslaan van leden van de Monumentenraad

grondslag: Monumentenwet 1988, art. 51.2

periode: 1989

actor: Onze minister

(93) HANDELING

Het benoemen en ontslaan van de secretaris van de Monumentenraad

grondslag: Monumentenwet 1988, art. 53.2

periode: 1989

actor: Monumentenraad / Raad voor het Cultuurbeheer

(94) HANDELING

Het stellen van regels ten aanzien van de werkwijze en inrichting van de Monumentenraad / Raad voor het Cultuurbeheer

grondslag: Monumentenwet 1988, art. 51.4, 54.1 en 54.2 / Wet Raad voor het Cultuurbeheer 1989, art. 8 en 9

periode: 1989 -

actor: Onze minister

(95) HANDELING

Het goedkeuren van door de Monumentenraad / Raad voor het Cultuurbeheer vastgestelde regels ten aanzien van zijn werkwijze en inrichting

grondslag: Monumentenwet 1988, art. 54.1 / Wet Raad voor het Cultuurbeheer 1989, art. 8 en 9

periode: 1989 -

actor: Onze minister

(96) HANDELING

Het aanwijzen van personen belast met het toezicht op de naleving van het bij of krachtens de Monumentenwet 1988 bepaalde

grondslag: Monumentenwet 1988, art. 58.1

periode: 1989 -

actor: Onze minister

(97) HANDELING

Het verlenen van vergunningen voor wijziging, afbraak of verwijdering van monumenten in afwachting van de vaststelling van gemeentelijke verordeningen op het gebied van de monumentenzorg

grondslag: Monumentenwet 1988, art. 59.1

periode: 1989 -

actor: Raad voor het Cultuurbeheer

(98) HANDELING

Het adviseren van Onze minister over zaken die betrekking hebben op de archeologie en de monumenten, historische stads- en dorpsgezichten, cultuurbehoud in bijzondere en buitengewone omstandigheden, de onderwaterarcheologie en de bescherming van historische tuinen, parken en buitenplaatsen

grondslag: [Wet Raad voor het Cultuurbeheer 1989, art. 2.1]

periode: 1990 -

actor: Raad voor het Cultuurbeheer

(99) HANDELING

Het adviseren van de Tweede Kamer der Staten-Generaal terzake van bij die Kamer aanhangig gemaakte initiatiefvoorstellen van wet betreffende het terrein van de archeologie en de monumenten

grondslag: Wet Raad voor het Cultuurbeheer 1989, art. 2.2

periode: 1990 -

actor: Raad voor het Cultuurbeheer

(100) HANDELING

Het jaarlijks opstellen van een ontwerpbegroting voor Onze minister

grondslag: Wet Raad voor het Cultuurbeheer 1989, art. 5.1

periode: 1990 -

actor: Raad voor het Cultuurbeheer

(101) HANDELING

Het jaarlijks uitbrengen van verslag van de werkzaamheden en bevindingen aan Onze minister

grondslag: Wet Raad voor het Cultuurbeheer 1989, art. 5.2

periode: 1990 -

actor: Raad voor het Cultuurbeheer

(102) HANDELING

Het vierjaarlijks uitbrengen van een rapport aan Onze minister waarin de taakvervulling van de Raad voor het Cultuurbeheer aan een onderzoek wordt ontworpen en voorstellen voor veranderingen worden gedaan

grondslag: Wet Raad voor het Cultuurbeheer 1989, art. 5.3

periode: 1990 -

actor: Raad voor het Cultuurbeheer

(103) HANDELING

Het adviseren van Onze minister over het benoemen van de voorzitter van de Raad voor het Cultuurbeheer en twee leden met bestuurlijke deskundigheid die geen lid zijn van een afdeling of een vaste commissie

grondslag: Wet Raad voor het Cultuurbeheer 1989, art. 7.1

periode: 1990 -

actor: Onze minister

(104) HANDELING

Het voordragen tot benoeming en ontslag bij KB van de voorzitter van de Raad voor het Cultuurbeheer

grondslag: Wet Raad voor het Cultuurbeheer 1989, art. 7.1

periode: 1990 -

actor: Kroon

(105) HANDELING

Het bij KB benoemen en ontslaan van de voorzitter van de Raad voor het Cultuurbeheer

grondslag: Wet Raad voor het Cultuurbeheer 1989, art. 7.1

periode: 1990 -

actor: Raad voor het Cultuurbeheer

(106) HANDELING

Het adviseren van Onze minister inzake het benoemen en ontslaan van secretarissen en leden van de Raad voor het Cultuurbeheer

grondslag: Wet Raad voor het Cultuurbeheer 1989, art. 10

periode: 1990 -

actor: Onze minister

(107) HANDELING

Het benoemen en ontslaan van secretarissen en leden van de Raad voor het Cultuurbeheer

grondslag: Wet Raad voor het Cultuurbeheer 1989, art. 10

periode: 1990 -

- *Voorwaarden waarop subsidies worden verleend voor instandhouding van monumenten van geschiedenis en kunst 1936*

actor: Onze minister

(108) HANDELING

Het verlenen van subsidie aan eigenaren tot instandhouding van monumenten van geschiedenis en kunst

grondslag: Voorwaarden waarop subsidie wordt verleend aan Monumenten van Geschiedenis en Kunst 1936

periode: 1945 - 1985

- *Voorwaarden waarop subsidie wordt verleend voor de instandhouding van windmolens 1958*
- *Subsidieregeling instandhouding windmolens 1969*
- *Subsidieregeling onderhoud wind- en waterradmolens 1984*
- *Onderhoudssubsidieregeling wind- en waterradmolens 1986*

actor: Onze minister

(109) HANDELING

Het verlenen van subsidie aan eigenaren tot instandhouding en onderhoud van wind- en waterradmolens

grondslag: Voorwaarden waarop subsidie wordt verleend voor de instandhouding van windmolens 1958 / Subsidieregelingen instandhouding en onderhoud wind- en waterradmolens 1969, 1984 en 1986

periode: 1961 - 1989

- *Besluit subsidiëring achterstallig onderhoud historische parken, tuinen en buitenplaatsen 1981*
- *Beschikking bijdragen achterstallig onderhoud historische parken, tuinen en buitenplaatsen 1983*

actor: Onze minister

(110) HANDELING

Het verlenen van een rijksbijdrage aan eigenaren terzake van het verrichten van werkzaamheden in verband met het opheffen van achterstallig onderhoud in historische parken, tuinen en buitenplaatsen

grondslag: Besluit subsidiëring achterstallig onderhoud historische parken, tuinen en buitenplaatsen 1981

periode: 1981 - 1983

actor: Onze minister

(111) HANDELING

Het te zamen met de minister van Landbouw verlenen van een rijksbijdrage aan eigenaren terzake van het verrichten van werkzaamheden in verband met het opheffen van achterstallig onderhoud in historische parken, tuinen en buitenplaatsen

grondslag: Beschikking bijdragen achterstallig onderhoud historische parken, tuinen en buitenplaatsen 1983, art. 2 t/m 9

periode: 1983 -

actor: minister van Landbouw

(112) HANDELING

Het te zamen met Onze minister verlenen van een rijksbijdrage aan eigenaren terzake van het verrichten van werkzaamheden in verband met het opheffen van achterstallig onderhoud in historische parken, tuinen en buitenplaatsen

grondslag: Beschikking bijdragen achterstallig onderhoud historische parken, tuinen en buitenplaatsen 1983, art. 2 t/m 9

periode: 1983 -

- *Voorlopige Regeling onderhoudssubsidie monumenten 1981*
- *Tijdelijke Bijdrageregeling restauratie monumenten 1983*
- *Rijkssubsidieregeling restauratie Monumenten 1985*
- *Rijkssubsidieregeling onderhoud monumenten 1986*
- *Tijdelijke Rijkssubsidieregeling instandhouding beschermde kerkgebouwen 1989*
- *Besluit Rijkssubsidiëring onderhoud Monumenten 1989*

actor: Onze minister

(113) HANDELING

Het jaarlijks verlenen van subsidie aan eigenaren in de onderhoudskosten van monumenten die technisch in goede staat verkeren

grondslag: Voorlopige Regeling onderhoudssubsidie monumenten 1981, art. 1 t/m 11

periode: 1981 - 1985

actor: Onze minister

(114) HANDELING

Het verlenen van een rijksbijdrage aan gemeenten ten behoeve van de subsidiabele restauratiekosten van monumenten waarvoor de gemeente aan eigenaren subsidie verleent

grondslag: Tijdelijke Bijdrageregeling restauratie monumenten 1983, art. 1 t/m 14

periode: 1983 - 1985

actor: Onze minister

(115) HANDELING

Het toetsen van door gemeenten ingediende meerjarenprogramma's

grondslag: Rijkssubsidieregeling restauratie monumenten 1985, art. 4 / Tijdelijke Rijkssubsidieregeling instandhouding beschermd kerkgebouwen 1989

periode: 1986 - 1989

actor: Onze minister

(116) HANDELING

Het reserveren van budgetten ten behoeve van gemeenten die meerjarenprogramma's hebben ingediend

grondslag: Rijkssubsidieregeling restauratie monumenten 1985, art. 5 / Tijdelijke Rijkssubsidieregeling instandhouding beschermd kerkgebouwen 1989

periode: 1986 - 1989

actor: Onze minister

(117) HANDELING

Het verlenen van subsidies in de kosten van restauratie aan eigenaren van monumenten voorkomende in gemeentelijke meerjarenprogramma's

grondslag: Rijkssubsidieregeling restauratie monumenten 1985, art. 6 t/m 19 / Tijdelijke Rijkssubsidieregeling instandhouding beschermd kerkgebouwen 1989

periode: 1986 - 1989

actor: Onze minister

(118) HANDELING

Het verlenen van ontheffing van de verplichting het monument te verzekeren tegen brand-, storm- en bliksemschade

grondslag: Rijkssubsidieregeling restauratie monumenten 1985, art. 14.2 en 14.3

periode: 1986 - 1989

actor: Onze minister

(119) HANDELING

Het verlenen van subsidie aan eigenaren in de periodieke onderhoudskosten van monumenten die in goede bouwkundige staat verkeren

grondslag: Rijkssubsidieregeling onderhoud monumenten 1986, art. 1 t/m 16

periode: 1986 - 1989

actor: Onze minister

(120) HANDELING

Het verlenen van subsidie aan eigenaren, huurders of pachters in de periodieke onderhoudskosten van monumenten die in goede bouwkundige staat verkeren

grondslag: Besluit Rijkssubsidiëring onderhoud monumenten 1989, art. 2 t/m 19

periode: 1990 -

actor: Onze minister

(121) HANDELING

Het vaststellen van modellen voor het onderhoudsplan en de -werkzaamheden, de subsidie-aanvraag en het overzicht van de verrichte onderhoudswerkzaamheden en -kosten terzake van het verlenen van subsidie in de periodieke onderhoudskosten van monumenten die in goede bouwkundige staat verkeren

grondslag: Besluit Rijkssubsidiëring onderhoud monumenten 1989, art. 23

periode: 1990 -

- *Besluit WVC-Commissie schadebeoordeling Monumentenwet 1988*

actor: Onze minister

(122) HANDELING

Het benoemen en ontslaan van leden van de WVC-Schadebeoordelingscommissie Monumentenwet 1988

grondslag: Besluit WVC-Schadebeoordelingscommissie Monumentenwet 1988 van 13 maart 1990, art. 3

periode: 1990 -

actor: Schadebeoordelingscommissie ex. artikel 23 Monumentenwet 1988

(123) HANDELING

Het vaststellen van een reglement omtrent de werkwijze van de Schadebeoordelingscommissie ex. art. 23 Monumentenwet 1988

grondslag: Besluit WVC-Schadebeoordelingscommissie Monumentenwet 1988 van 13 maart 1990, art. 5, 6, 7

periode: 1990 -

produkt: 1. Reglement van de WVC-Schadebeoordelingscommissie Monumentenwet 1988 van 13 september 1990

actor: Onze minister

(124) HANDELING

Het goedkeuren van een reglement omtrent de werkwijze van de WVC-Schadebeoordelingscommissie Monumentenwet 1988

grondslag: Besluit WVC-Schadebeoordelingscommissie Monumentenwet 1988 van 13 maart 1990, art. 5

periode: 1990 -

- *Leidraad voor de Geïllustreerde beschrijving van monumenten van geschiedenis en kunst 1908, 1947, 1969, 1983*

actor: Rijkscommissie voor de Monumentenzorg / Voorlopige Monumentenraad / Monumentenraad

(125) HANDELING

Het begeleiden van toegepast wetenschappelijk onderzoek ten behoeve van het uitgeven van een beschrijving van werken en gebouwen die zijn aangemerkt als monumenten

grondslag: Leidraad voor de Gellustreerde beschrijving van monumenten van geschiedenis en kunst 1908, 1947, 1969 en 1983

periode: 1945 -

- *Besluit monumentenwacht 1964*

actor: Onze minister

(126) HANDELING

Het aangaan van een verbintenis tot aanstelling en ontslag van monumentenwachters

grondslag: Besluit monumentenwacht 1964, art. 6

periode: 1965 -

actor: Onze minister

(127) HANDELING

Het, al dan niet te zamen met de minister van Binnenlandse Zaken, stellen van nadere voorschriften inzake eisen en beoordeling van geschiktheid, wijze van keuring, opleiding, wijze van uitvoering van diensten en beloning en vergoeding van monumentenwachters

grondslag: Besluit monumentenwacht 1964

periode: 1965 -

actor: minister van Binnenlandse Zaken

(128) HANDELING

Het te zamen met Onze minister stellen van nadere voorschriften inzake wijze van uitvoering van diensten en beloning en vergoeding van monumentenwachters

grondslag: Besluit monumentenwacht 1964

periode: 1965 -

- *Verdrag inzake bescherming van culturele goederen in geval van een gewapend conflict 1954*
- *Wet houdende goedkeuring van het in 1954 getekende Verdrag inzake bescherming van culturele goederen in geval van een gewapend conflict 1958*
- *Verdrag houdende overeenkomst inzake bescherming van het cultureel en natuurlijk erfgoed van de wereld 1972*
- *Verdrag houdende overeenkomst inzake het behoud van het architectonische erfgoed van Europa 1985*

actor: Onze minister

(129) HANDELING

Het bepalen van een standpunt ter voorbereiding van, deelnemen aan en rapporteren over internationaal overleg inzake bescherming van monumenten

periode: 1945 -

actor: Onze minister

(130) HANDELING

Het voorbereiden en doen ratificeren van internationale verdragen en overeenkomsten inzake bescherming van monumenten

periode: 1945 -

produkt: 1. Wet houdende goedkeuring van het in 1954 getekende Verdrag inzake bescherming van culturele goederen in geval van een gewapend conflict 1958

actor: Onze minister

(131) HANDELING

Het uitvoering geven aan het in internationale verdragen en overeenkomsten inzake bescherming van monumenten bepaalde

periode: 1945 -

6 Noten

7 Bijlagen

- 7.1 Bijlage I: Wet- en regelgeving monumentenzorg
- 7.2 Bijlage II: Ministeriële beleidsafdelingen voor monumentenzorg
- 7.3 Bijlage III: Commissies en afdelingen van de Monumentenraad
- 7.4 Bijlage IV: Commissies en afdelingen van de Raad voor het Cultuurbeheer

7.1 Bijlage I: Wet- en regelgeving monumentenzorg

Leidraad voor de Geïllustreerde beschrijving van Nederlandse monumenten van geschiedenis en kunst, 1908, 1947, 1969, 1983 (Stcrt. 55)

Besluit instelling van de Rijkscommissie voor de Monumentenzorg, KB 10/05/1918, nr. 66
Wijziging, KB 26/04/1933, nr. 2090
Ingetrokken bij KB 20/06/1946, no. 18

Comptabiliteitswet 1927, Stb. 259

Voorwaarden waarop rijkssubsidies worden verleend voor instandhouding van monumenten van geschiedenis en kunst, MB van de minister van OKW van 16 januari 1936, nr. 381, Afd. K.W. Niet geplaatst in Stcrt.
Wijziging, Stcrt. 1978, 25
Vervallen 1986, Stcrt. 1985, 219

Besluit opperbevelhebber Land- en Zeemacht betreffende den wederopbouw, 21/05/1940, Stb. 0.550

Besluit opperbevelhebber Land- en Zeemacht houdende bepalingen omtrent oudheidkundig bodemonderzoek en vondsten van oudheidkundigen aard, 24/05/1940, Stb. 0.351

Besluit instelling van de Rijkscommissie voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, beschikking Secretaris-Generaal OKW, 24/05/1940, nr. 2466
Wijziging, 22/11/1940, nr. 5052
Wijziging, 23/05/1941, nr. 2346
Wijziging, 18/05/1941, nr. 6058
Wijziging, 10/05/1943, nr. 2391
Ingetrokken bij KB 20/06/1946, no. 18

Regeling betreffende het oudheidkundig bodemonderzoek, beschikking staatssecretaris van OKW, 24/05/1940, nr. 2466, Stb. 0.351
Wijziging, 22/11/1940, nr. 5052
Wijziging, 23/05/1941, nr. 2346
Wijziging, 18/05/1941, nr. 6058
Ingetrokken, 19/04/1950, Stcrt. 1950, 83

KB houdende voorzieningen betreffende den wederopbouw van het grondgebied van het Rijk in Europa, 07/05/1945, Stb. F 67
Ingetrokken (art. 7), 02/02/1950, Stb. K 23

KB houdende instelling van de Voorlopige Monumentenraad, 20/06/1946, nr. 18
Ingetrokken, 22/06/1961, Stb. 200

Tijdelijke wet Monumentenzorg, houdende voorzieningen in het belang van onroerende monumenten van geschiedenis en kunst, 02/02/1950, Stb. K 23
Wet, houdende verlenging, 21/03/1952, Stb. 131
Idem, 03/02/1954, Stb. 38
Idem, 15/08/1955, Stb. 391
Idem, 06/02/1957, Stb. 41
Idem, 03/12/1958, Stb. 586
Idem, 25/07/1959, Stb. 259
Idem, 24/11/1959, Stb. 516
Ingetrokken, 22/06/1961, Stb. 200

Regeling betreffende het oudheidkundig bodemonderzoek, beschikking staatssecretaris van OKW, 19/04/1950, Stcrt. 1950, 83

Verdrag inzake de bescherming van culturele goederen in geval van een gewapend conflict, 14/05/1954, *Trb.* 1955/47

Wet houdende goedkeuring van het op 14 mei 1954 te 's-Gravenhage ondertekende Verdrag inzake de bescherming van culturele goederen in geval van een gewapend conflict, 16/07/1958, *Stb.* 356

Voorwaarden waarop rijkssubsidies worden verleend voor de instandhouding van windmolens, beschikking van de staatssecretaris van OKW, 30/07/1958
In werkingtreding 1961

Monumentenwet 1961, houdende voorzieningen in het belang van het behoud van monumenten van geschiedenis en kunst, 22/06/1961, *Stb.* 200
Wijziging, 01/08/1964, *Stb.* 344
Ingetrokken 1989, *Stb.* 1988, 638

Besluit monumentenwacht, KB houdende vaststelling van regelen met betrekking tot de monumentenwacht en de rechtspositie van de monumentenwachters, 25/11/1964, *Stb.* 477
In werkingtreding 1965
KB houdende vaststelling van regelen tot wijziging, 05/02/1966, *Stb.* 75
Wijziging, 07/02/1968, *Stb.* 151
Wijziging, 10/07/1969, *Stb.* 361
Wijziging, 26/11/1969, *Stb.* 529
KB houdende aanpassing van enige algemene maatregelen van bestuur aan boek I van het NBW (art. XXVI)
Wijziging, 10/09/1973, *Stb.* 465
KB tot aanpassing van enige algemene maatregelen van bestuur tot wijziging van de wet op de noodwachten (art. VII)
Ingetrokken, 08/03/1991, *Stb.* 158

Woningwet, wijziging 20/04/1964, *Stb.* 220, 222
Wijziging, *Stb.* 1988, 638
Wijziging, *Stb.* 1989, 348

Wet op de ruimtelijke ordening, wijziging 20/04/1964, *Stb.* 221, 222
Wijziging, *Stb.* 1985, 626
Wijziging, *Stb.* 1988, 638
Wijziging, *Stb.* 1989, 348

Wet op de inkomstenbelasting, 16/12/1964, *Stb.* 512
Wijziging, *Stb.* 1988, 638

Besluit adviesraden burgerlijke reserve-organen, KB houdende regelen betreffende adviesraden voor de noodwachten, noodwachtstaven, voor de reserve-, rijks- en -gemeentepolitie en voor de monumentenwacht, 25/11/1964, *Stb.* 478
Beschikking remuneratie leden en secretaris, *Stcrt.* 1970, 252

Besluit verfijning algemene uitkering monumenten, 18/06/1965, *Stb.* 265
Wijziging, 06/04/1967, *Stb.* 238
Wijziging, 06/05/1977, *Stb.* 295
Wijziging, 19/01/1983, *Stb.* 58

Overgangswet ruimtelijke ordening en volkshuisvesting, houdende vaststelling van de overgangsregelen met het oog op de nieuwe voorschriften nopens de ruimtelijke ordening en de volkshuisvesting, 01/08/1964, *Stb.* 344

Inwerkingtreding 1 augustus 1965, 24/07/1965, *Stb.* 340
Wijziging, 21/07/1966, *Stb.* 348
Wijziging (strafbaarheid van rechtspersonen), 23/06/1976, *Stb.* 377
Wijziging (art. X), 11/02/1988, *Stb.* 77
Wet indeling geldboetecategorieën II
Inwerkingtreding (gedeeltelijk), 20/04/1988, *Stb.* 172
Inwerkingtreding 1 januari 1989 van *Stb.* 638/1988, 23/12/1988, *Stb.* 639

Subsidieregeling instandhouding windmolens, circulaire minister van CRM, 08/07/1969, nr. O/MA 149543
Ingetrokken 1990

Wet op belasting van rechtsverkeer, 24/12/1970, *Stb.* 611
Wijziging, *Stb.* 1988, 638

Beschikking opsporingsambtenaren monumentenwet, 19/10/1970, *Stcrt.* 1972, 192

Verdrag houdende overeenkomst inzake de bescherming van het cultureel en natuurlijk erfgoed van de wereld, 16/11/1972, *Trb.* 1973/155

Circulaire van de staatssecretaris van CRM inzake bescherming jongere monumenten, 02/10/1979 (nr. MMA/Mo 203 554 II)

Beschikking geldelijke steun verbetering particuliere woningen, circulaire 08/12/1976, *Stcrt.* 241; 23/09/1980, *Stcrt.* 190; 14/07/1983, *Stcrt.* 140

Besluit subsidiëring achterstallig onderhoud historische parken, tuinen en buitenplaatsen, *Stcrt.* 1981, 29; *Stcrt.* 1982, 56

Voorlopige Regeling onderhoudssubsidie monumenten, 19/06/1981, *Stcrt.* 1981, 121 (rectificatie 1981, 126)
Wijziging, *Stcrt.* 1984, 42
Ingetrokken 1986

Tijdelijke Bijdrageregeling restauratie monumenten, 14/02/1983, *Stcrt.* 1983, 31
Ingetrokken 1986

Beschikking bijdragen achterstallig onderhoud historische parken, tuinen en buitenplaatsen, beschikking ministers van Landbouw en WVC, 11/10/1983, *Stcrt.* 1983, 199
Wijziging, 01/10/1984, *Stcrt.* 194

Wet houdende regels inzake de financiële gevolgen voor provincies en gemeenten van rijksbeleid en inzake uitkeringen uit 's Rijks kas aan provincies en gemeenten, 22/12/1983, *Stb.* 649
Wijziging, *Stb.* 1988, 638

Subsidieregeling onderhoud wind- en waterradmolens, circulaire minister van WVC, 13/06/1984, nr. MMA/Mo 13551
Ingetrokken 1990

Regeling van de staatssecretaris van Financiën aangaande centralisatie regeling aftrek van restauratiekosten van monumentenwoningen, 19/09/1984 (nr. 284-13 057)

Wet op de stads- en dorpsvernieuwing, 05/09/1984, stadsvernieuwingsfonds op grond van art. 40, *Stb.* 1984, 406

Verdrag houdende overeenkomst inzake het behoud van het architectonische erfgoed van Europa, 03/10/1985, *Trb.* 1985/163

Rijkssubsidieregeling restauratie monumenten, 01/11/1985, *Stcrt.* 1985, 219
In werkingtreding 1986
Wijziging, *Stcrt.* 1986, 61
Ingetrokken 1990, *Stb.* 529

Rijkssubsidieregeling onderhoud monumenten, 21/02/1986, *Stcrt.* 1986, 48
Ingetrokken 1990

Onderhoudssubsidieregeling wind- en waterradmolens, circulaire minister van WVC,
21/07/1986, nr. MMA/MO U 3693
Ingetrokken 1990

Brief van de minister van WVC betreffende de opheffing van de goedkeurings- en meldingsplicht bij overdracht van monumenten die met rijkssubsidie zijn gerestaureerd, 25/02/1988, nr. MMA/MO 743

Besluit houdende herindeling van de ministeriële taak met betrekking tot de recuperatie van tijdens de Tweede Wereldoorlog uit Nederland weggevoerde kunstvoorwerpen, 20/04/1988, *Stb.* 233

Monumentenwet 1988, KB tot vervanging van de Monumentenwet, 23/12/1988, *Stb.* 638
Inwerkingtreding 1 januari 1989, 23/12/1988, *Stb.* 639
Wijziging, 23/10/1989, *Stb.* 497
Wijziging (art. LXXI; Invoeringswet Boeken 3, 5 en 6 NBW, achtste gedeelte), 25/10/1989, *Stb.* 490

Tijdelijke Rijkssubsidieregeling instandhouding beschermde kerkgebouwen, 23/09/1989, *Stcrt.* 1989, 184
Ingetrokken 1990, *Stb.* 529

Compensatie bestuurskosten uitvoering Rijkssubsidieregeling restauratie monumenten, 19/11/1989 *Stcrt.* 1989, 232

Wet Raad voor het Cultuurbeheer, 03/07/1989, *Stb.* 348
Inwerkingtreding 1 januari 1990, 23/10/1989, *Stb.* 497

Besluit Rijkssubsidiëring onderhoud monumenten, KB houdende regelen ten behoeve van de instandhouding van beschermde monumenten, 28/11/1989, *Stb.* 529
In werkingtreding 1990

Reglement voor de Raad voor het Cultuurbeheer, 17/01/1990, *Stcrt.* 128

Besluit WVC-Commissie schadebeoordeling Monumentenwet 1988, 13/03/1990, *Stcrt.* 77

Besluit Rijkssubsidiëring restauratie monumenten, KB houdende regelen ten behoeve van het herstel van beschermde monumenten, 05/10/1990, *Stb.* 529
In werkingtreding 1991

Reglement van de WVC-Schadebeoordelingscommissie Monumentenwet 1988, 13/09/1990

7.2 Bijlage II: Ministeriële beleidsafdelingen voor monumentenzorg

VERANTWOORDELIJKE MINISTERS

1945-1965: minister van OKW

1965-1982: minister van CRM

1982-1990: minister van WVC

BELEIDSAFDELINGEN

1945-1957: afdeling Oudheidkunde en Natuurbescherming

Taken: Natuur- en landschapsbescherming, oudheidkundig bodemonderzoek, monumentenzorg, musea, archieven, genealogie, Rijks Geschiedkundige Publicatiën, Koninklijke Bibliotheek, Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie, het Rijksinstituut voor geschiedkunst, archeologisch en kunsthistorisch onderzoek te Rome, subsidies op deze gebieden. Inspectie van de bescherming van schatten van kunst en wetenschap tegen oorlogsgevaaren. Werkzaamheden ten aanzien van uit Duitsland gerecupereerde voorwerpen van culturele betekenis. In- en uitvoer van kunstvoorwerpen.

1958-1967: afdeling Oudheidkunde en Natuurbescherming

Taken: Het voorbereiden en uitvoeren van regelingen betreffende het kunsthistorisch en historisch erfdeel en de schoonheid van stad en land, met de daarmede verband houdende bestuurshandelingen en in het algemeen met de bevordering van de belangen op voormeld terrein.

1962-1967: onderafdeling Monumentenzorg

Taken: De zorg voor monumenten; de Rijksdienst voor de Monumentenzorg; het oudheidkundig bodemonderzoek; de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek. De uitvoering van de monumentenwet 1961.

1968-1971: directie Oudheidkunde en Natuurbescherming

- afdeling Oudheidkunde

Taken: Het coördineren van het beleid met betrekking tot de Rijksmusea, de Rijksarchiefdienst en de instituten ten behoeve van de Oudheidkunde; het voorbereiden en het (doen) uitvoeren van regelingen betreffende de bescherming en het behoud van het kunsthistorisch en historisch erfdeel en de schoonheid van stad en land. Het subsidiëren van niet aan het Rijk toebehorende musea.

- onderafdeling Monumentenzorg

Taken: De zorg voor monumenten; de Rijksdienst voor de Monumentenzorg; het oudheidkundig bodemonderzoek; de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek. De uitvoering van de Monumentenwet.

1972-1984: directie Musea, Monumenten en Archieven

Taken: De zorg voor het behoud en de educatieve functie van culturele waarden door middel van een gericht beleid ten behoeve van de musea, monumenten, het oudheidkundig bodemonderzoek en de archieven. Het toegankelijk maken van deze waarden voor de bevolking.

1972-1984: afdeling Monumenten

Taken: Het voorbereiden en uitvoeren van het beleid met betrekking tot het behoud van de monumenten in Nederland door o.a. de volgende middelen:

- a. ontwikkeling van een beleid ten aanzien van de restauraties van monumenten en de financiering hiervan;
- b. verlenen van subsidies aan instellingen, die het behoud van monumenten als doelstelling hebben.

1985-1988: directie Musea, Monumenten en Archieven

Taken: De zorg voor het behoud en de educatieve functie van culturele waarden door middel van een doelbewust beleid ten behoeve van:

- a. musea;

- b. monumenten;
- c. oudheidkundig bodemonderzoek en de archieven;
- d. toegankelijk maken van deze waarden voor de bevolking.

1985-1988: hoofdafdeling Beleid

Taken: De zorg voor beleidsontwikkeling gericht op het integrale beleid ten aanzien van:

- a. het materiële cultuurbehoud;
- b. cultuuroverdracht door middel van musea, monumenten en archieven.

- afdeling Monumentenbeleid

Taken: het voeren van beleid gericht op het materiële cultuurbehoud van en cultuuroverdracht door middel van monumenten.

1985-1988: hoofdafdeling Beheer

Taken: Het voeren van het algemeen beheer met betrekking tot de onder de directie Musea, Monumenten en Archieven ressorterende instellingen.

1988-1990: hoofddirectie Cultuurbeheer

Taken: Het voeren van het beleid op het terrein van het Nederlands cultuurbeheer en het beheren van de rijkscollectie en de rijksarchieven:

- a. archeologische, bouwkundige en stedenbouwkundige monumenten;
- b. archieven;
- c. kunst-, cultuur-, natuurhistorisch- en volkenkundige collecties en objecten.

1988-1990: directie Beleidszaken Cultuurbeheer

Taken: Het adviseren omtrent inhoudelijke beleidsontwikkeling en middelenbestand en de uitvoering daarvan op het terrein van de hoofddirectie.

7.3 Bijlage III: Commissies en afdelingen van de Monumentenraad

COMMISSIES

- Beroepencommissie

Taken: Het desgevraagd opstellen van ambtsberichten ten behoeve van de behandeling door de afdeling voor de Geschillen van Bestuur van de Raad van State van beroepen op grond van artikel 26 van de Monumentenwet.

- Commissie Toewijzing Bodemvondsten

Taken: Het desgevraagd adviseren aan de minister van WVC over de toewijzing van die bijzondere bodemvondsten, die niet in aanmerking komen voor automatische toewijzing aan de provinciale depots.

- Commissie Onderwaterarcheologie

Taken: Het adviseren aan de minister van WVC over de aangelegenheden betreffende de archeologie onder water.

AFDELINGEN EN SUBCOMMISSIES

- afdeling I: Rijkscommissie voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek

Taken: Het adviseren van de minister van WVC over:

- a. de voor bescherming in aanmerking komende archeologische monumenten;
- b. het afvoeren van beschermde monumenten van het monumentenregister;
- c. vergunningsaanvragen;
- d. het aanwijzen van diensten, instellingen en personen welke bevoegd zijn opgravingen te verrichten;
- e. het toewijzen van vondsten;
- f. het stilleggen van graafwerk ten behoeve van een in te stellen wetenschappelijk onderzoek;
- g. alle andere aangelegenheden die betrekking hebben op het beleid ten aanzien van de archeologische monumentenzorg, gevraagd dan wel ongevraagd.

- afdeling II: Rijkscommissie voor de Monumentenzorg

Taken: Het adviseren van de minister van WVC over:

- a. de voor bescherming in aanmerking komende monumenten;
- b. het afvoeren van beschermde monumenten van het monumentenregister;
- c. vergunningsaanvragen;
- d. het aanwijzen van beschermde stads- en dorpsgezichten;
- e. alle andere aangelegenheden, met inbegrip van de financiele regelgeving, die betrekking hebben op het beleid ten aanzien van de monumentenzorg, gevraagd dan wel ongevraagd;
- f. provinciale en gemeentelijke monumentenverordeningen;
- g. bestemmingsplannen (artikelen 28.2 en 37.8 Wet op de ruimtelijke ordening).

Subcommissies van afdeling II

1. Registratiecommissie

Taken: Het adviseren inzake de bescherming van monumenten, afvoering van beschermde monumenten uit het monumentenregister en sloop aanvragen. De werkzaamheden voor wat betreft de beschermingsvoorstellen strekken zich voornamelijk uit tot de jongere bouwkunst (bouwkunst 1850 - ca. 1930).

2. Commissie Buitenplaatsen

Taken: Het doen van voorstellen over de bescherming van buitenplaatsen (door mensenhand vervaardigde aanleg in formele of landschappelijke trant behorend of behoord hebbende bij een landhuis) op grond van historisch onderzoek verricht door de Rijksdienst voor de Monumenten-

zorg. De door de leden af te leggen bezoeken worden voorbereid door de Kunsthistorische afdeling van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg.

- afdeling III: Rijkscommissie voor de Musea

Taken: Het desgevraagd of uit eigener beweging adviseren van de minister inzake vraagstukken betreffende de Nederlandse musea. Deze vraagstukken kunnen van algemene aard zijn en dus het totale Nederlandse museumbestel of sectoren daarvan betreffen, ze kunnen ook betrekking hebben op afzonderlijke instellingen of zelfs personen (voorgenomen benoemingen; voordrachten voor onderscheidingen).

Aan de hand van de bepalingen die zijn opgenomen in de Wet behoud cultuurbezit adviseert de Rijkscommissie voor de Musea de minister over aanwijzing van beschermd voorwerpen; de rijkscommissie moet gehoord worden, alvorens de minister toestemming verleent een beschermd voorwerp buiten Nederland te brengen; alvorens bezwaar te maken tegen vervreemding hoort de minister de Commissie; de rijkscommissie wordt tot slot gehoord bij het stellen van nadere regelen bij Amvb.

- afdeling IV: Rijkscommissie voor de Monumentenbeschrijving

Taken: Het desgevraagd of uit eigener beweging adviseren van de minister omtrent de voorbereiding en verzorging van de 'Gellustreerde Beschrijving van de Nederlandse Monumenten van Geschiedenis en Kunst' en andere uitgaven van wetenschappelijke aard op het gebied van de monumentenzorg.

- afdeling V: Rijkscommissie voor de bescherming van Monumenten tegen Rampen en Oorlogsgevaren

Taken: Het desgevraagd of uit eigener beweging adviseren van de minister omtrent alle aangelegenheden die betrekking hebben op de bescherming van monumenten tegen rampen en oorlogsgevaren, alsmede omtrent de uitvoering van het Verdrag van 's-Gravenhage van 14 mei 1954 inzake de bescherming van culturele goederen in geval van een gewapend conflict.

7.4 Bijlage IV: Commissies en afdelingen van de Raad voor het Cultuurbeheer

COMMISSIES

- Beroepencommissie

Taken: Het desgevraagd opstellen van ambtsberichten ten behoeve van de behandeling door de afdeling voor de Geschillen van bestuur danwel de afdeling Rechtspraak van de Raad van State van beroepen tegen beschikkingen van de minister op grond van de Monumentenwet 1988.

- Commissie Onderwaterarcheologie

Taken: Het voorbereiden van adviezen inzake het beleid op het terrein van de onderwater- en scheepsarcheologie en inzake het daaromtrent gestelde in de Monumentenwet 1988.

- Commissie Wet behoud Cultuurbezit

Taken: Het voorbereiden van adviezen omtrent de aangelegenheden van de Wet tot behoud van cultuurbezit.

- Commissie Toewijzing Bodemvondsten

Taken: Het desgevraagd voorbereiden van adviezen op grond van artikel 45.1 van de Monumentenwet 1988 omtrent de toewijzing van roerende monumenten, gevonden bij het doen van opgravingen, aan depots voor bodemvondsten.

- Commissie voor de Cultuurbescherming

Taken: Het voorbereiden van adviezen omtrent de aangelegenheden die betrekking hebben op het cultuurbehoud in bijzondere en buitengewone omstandigheden, alsmede omtrent de uitvoering van het Verdrag van 's-Gravenhage van 14 mei 1954.

AFDELINGEN

- afdeling I: Rijkscommissie voor de Archeologie

Taken: Het voorbereiden van adviezen van de Raad aan de minister van WVC en het in bepaalde gevallen rechtstreeks adviseren van de minister van WVC met betrekking tot aangelegenheden betreffende het onderzoek en de documentatie, de bescherming en het beheer van archeologische monumenten en inzake het daaromtrent gestelde in de Monumentenwet 1988, met uitzondering van zaken de onderwater- en scheepsarcheologie betreffende.

De rijkscommissie is bevoegd Onze minister rechtstreeks te adviseren wat betreft:

- a. wettelijk voorgeschreven adviesaanvragen over de aanwijzing van beschermde archeologische monumenten (art. 3.6 en 7.2 Monumentenwet 1988), m.u.v. adviezen over aanwijzing van beschermde archeologische monumenten onder water; en wijzigingen in het register van beschermde monumenten (art. 8.1 Monumentenwet 1988);
- b. niet-wettelijk voorgeschreven adviesaanvragen over aangelegenheden die aan de orde kunnen komen in het kader van beslissingen krachtens art. 14 Monumentenwet 1988.

- afdeling II: Rijkscommissie voor de Archieven

Taken: Het voorbereiden van adviezen van de Raad aan de minister van WVC en het in bepaalde gevallen rechtstreeks adviseren van de minister van WVC met betrekking tot aangelegenheden op het terrein van het archiefwezen en in verband daarmee de toepassing van de Archiefwet 1962.

- afdeling III: Rijkscommissie voor de Monumenten

Taken: Het voorbereiden van adviezen van de Raad aan de minister van WVC en het in bepaalde gevallen rechtstreeks adviseren van de minister van WVC met betrekking tot aangelegenheden betreffende het onderzoek en de documentatie, de bescherming en het beheer van gebouwde monumenten en stads- en dorpsgezichten en inzake het daaromtrent gestelde in de Monumentenwet 1988.

De rijkscommissie is bevoegd Onze minister rechtstreeks te adviseren wat betreft:

- a. wettelijk voorgeschreven adviesaanvragen over de aanwijzing van beschermde onroerende gebouwe monumenten (art. 3.6 Monumentenwet 1988); en wijzigingen in het register van beschermde monumenten (art. 8.1 Monumentenwet 1988);
- b. niet-wettelijk voorgeschreven adviesaanvragen over aangelegenheden die aan de orde kunnen komen in het kader van beslissingen krachtens art. 14 Monumentenwet 1988.

- afdeling IV: Rijkscommissie voor de Musea

Taken: Het voorbereiden van adviezen van de Raad aan de minister van WVC en het in bepaalde gevallen rechtstreeks adviseren van de minister van WVC met betrekking tot aangelegenheden betreffende danwel verband houdende met musea en terzake ondersteunende instellingen en betreffende culturele voorwerpen.

8 Lijst van gebruikte afkortingen

Amvb	Algemene maatregel van bestuur
AMW	Archeologische Monumentenwacht Nederland (1990)
AWN	Vereniging Archeologische Werkgemeenschap Nederland (1964)
AWWN	Archeologische Werkgemeenschap voor Westelijk Nederland (1951-1964)
BAI	Biologisch-Archeologisch Instituut (1922)
BH	Bond Heemschut (1911)
CRM	(ministerie van) Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (1965-1982)
DGCZ	Directoraat-Generaal Culturele Zaken (1967-1995)
KB	Koninklijk Besluit
KNOB	Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond (1899)
MIP	Monumenten Inventarisatie Project (1986)
MMA	(directie) Musea, Monumenten en Archieven (1972-1988)
MR	Monumentenraad (1961-1989)
NCM	Nationale Contactcommissie Monumentenbescherming (1972)
NRF	(Stichting) Nationaal Restauratie Fonds (1985)
OCenW	(ministerie van) Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (1994)
OKN	(afdeling) Oudheidkunde en Natuurbescherming (1945-1967)
OKW	(ministerie van) Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen (1918-1965)
RBMZ	Rijksbureau voor de Monumentenzorg (1922-1947)
RBOB	Rijksbureau voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (1940-1947)
RCB	Raad voor het Cultuurbeheer (1990-1995)
RCM	Rijkscommissie van advies inzake de Musea (1922-1946)
RCMZ	Rijkscommissie voor de Monumentenzorg (1918-1946)
RCOB	Rijkscommissie voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (1940-1946)
RDMZ	Rijksdienst voor de Monumentenzorg (1947)
RMO	Rijksmuseum van Oudheden (1818)
ROB	Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (1947)
SFMN	Stichting Federatie Monumentenwacht Nederland (1973)
SNM	Stichting Nationaal Monumentenfonds (1983)
SOM	Stuurgroep Ontwikkeling Monumentenbeleid (1982)
Stb.	Staatsblad
Stcrt.	Staatscourant
Trb.	Tractatenblad
VHK	Vereniging Hendrick de Keyser (1918)
VMR	Voorlopige Monumentenraad (1946-1961)
VROM	(ministerie van) Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (1982)
VWS	(ministerie van) Volksgezondheid, Welzijn en Sport (1994)
WVC	(ministerie van) Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur (1982-1994)

9 Literatuur en uitgaven van wet- en regelgeving

Advies cultuurwetgeving. Cultuurbeleid in historisch, beleidsanalytisch en juridisch perspectief. Sociaal en Cultureel Planbureau (Rijswijk 1986).

Akerboom, J., 'Nieuwe voorzitter Monumentenraad: wijziging monumentenwet geen eenvoudige zaak', in: *Monumenten* 2/5 (1981) pp. 5-9.

Berg Herma, M. van den, 'Over doel en grenzen van de monumentenbescherming', in: *Bulletin Koninklijke Nederlandsche Oudheidkundige Bond* (1962).

Berg Herma, M. van den, 'Beschrijving van de Nederlandse monumenten', in: *Spiegel Historiae* 3/5 (1968), pp. 283-284.

Bikker, L., 'Nationaal Restauratie Fonds: wie betaalt de restauratie', in: *Treffpunt* 4 (april 1985) pp. 12-14.

Brederode, E.R. van, 'Stichting Nationale Contactcommissie Monumentenbescherming', in: *Monumenten* 4/3 (1983) pp. 28-30.

Brederode, E.R. van, 'Nota over de monumentenzorg in discussie', in: *Recreatie en toerisme* 16/11 (1984) pp. 497-501.

Brinkgreve, G. 'Zin en onzin van de Monumentenwet', in: *Monumenten* 3/11-12 (1982) pp. 25-27.

Brinkman, L.C., *Notitie cultuurbeleid* (Rijswijk 1985).

Cordfunke, E.H.P. en P. Stuurman, '25 Jaar AWN', in: *Westerheem* 25/6 (1976), pp. 307-321.

Dedem, W.W. en G. Gülchner, 'Schuiven tussen departementen, enkele departementale herindelingen vergeleken', in: R.W. van der Valk (red.) *Organisatieverandering in de Rijksdienst, praktijk en perspectieven* ('s-Gravenhage 1985).

Dorst, M.C., W.A. van Es en R.H.J. Klok, 'Het werk van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek', in: *Monumenten* 2/4 (1981) pp. 4-37.

Dreimuller, A. en A. van Hooren, 'Monumentenzorg op weg naar VROM!', in: *Renovatie en onderhoud* 12 (december 1982) pp. 12-13.

Duparc, F.J., *Een eeuw strijd voor Nederlands cultureel erfgoed* ('s-Gravenhage 1975).

Eck, H.C. van, 'Een nieuwe monumentenwet', in: *Stedebouw en volkshuisvesting* 69/4 (1988) pp. 145-148.

Elsing, Th.M., 'De Monumentenwet herzien, de Rijksdienst gereorganiseerd', in: *Bulletin Koninklijke Nederlandsche Oudheidkundige Bond* 87/1 (1988) pp. 4-8.

Es, W.A. van, 'Ontstaan en groei van de ROB', in: *Spiegel Historiae* 7/4 (1972) pp. 240-248.

Es, W.A. van, 'De Nederlandse Archeologie na 1945', in: *Westerheem* 25/6 (1976) pp. 279-305.

Es, W.A. van (red.), *Archeologie in Nederland: de rijkdom van het bodemarchief*, Amsterdam 1988.

Externe adviesorganen van de centrale overheid, beschrijving, ontwikkelingen, aanbevelingen ('s-Gravenhage 1977).

- Feestbundel voor dr. Jan Kalf met onder andere bibliografie en F.A.J. Vermeulen, dr. Jan Kalf en het Rijksbureau voor de Monumentenzorg, in: *Bulletin van de Nederlandsche Oudheidkundige Bond* (1939).
- Geurts, J.P.A.M., 'De nieuwe Monumentenwet 1988', in: *Spiegel Historiae* 24/10 (1989), pp. 437-440.
- Gonggrijp-van Mourik, M. van, 'De Nota monumentenzorg: van decentralisatie- naar financieringsmodel', in: *Tijdschrift voor Openbaar Bestuur* 11/4 (1985) pp. 67-71.
- Hack, W.M., 'Decentralisatie van het monumentenbeleid', in: *Bouwrecht* 22/5 (1985) pp. 362-367.
- Hakvoort, J.L.M. en J.M. de Heer, *Wetenschap over departementen. Theoretische confrontaties* ('s-Gravenhage 1989).
- Handelend optreden. Overheidshandelen: modellen, onderzoeksmethoden en toepassingen* (Rijksarchiefdienst/PIVOT-brochure) 's-Gravenhage 1994.
- Haslinghuis, E.J., 'De rijksmiddelen en de monumenten in de 19e eeuw', in: *Bulletin van de Nederlandsche Oudheidkundige Bond* (1924).
- Herwaarden, G.W. van, 'Twintig jaar Monumentenwet: werd het wat ervan kon worden verwacht?', in: *Heemschut* 59/4 en 59/7-8 (1982) pp. 71-73, 116-120.
- Hotke, R., 'Nederlandse monumenten van geschiedenis en kunst. Ontstaan van de Voorlopige Lijst en hoe deze wordt gehanteerd', in: *Bouw* 14/24 (1959) pp. 682-683.
- Jaarboeken en -verslagen Voorlopige Monumentenraad* (1947-1961).
- Jaarboeken en -verslagen Monumentenraad* (1961-1989).
- Jaarverslagen Rijksdienst voor de Monumentenzorg* (1947-1990).
- Jaarverslagen Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek* (1947-1990).
- Jue, E.J., 'Rijkssubsidieregeling restauratie monumenten 1986 en het nieuwe monumentenbestel', in: *Tijdschrift voor Openbaar Bestuur* 13/21 (1987) pp. 454-457.
- Klok, R.H.J., *Archeologie en monumentenzorg* (Bussum 1969).
- Koot, T. (red.), *Strijd om schoonheid. 50 jaar Bond Heemschut* (Amsterdam 1961).
- Kramer, W., 'Vereniging Hendrick de Keyser 70 jaar', in: *Monumenten* 9/6 (1988) pp. 4-7.
- 'Lagere overheden krijgen meer taken bij zorg voor monumenten', in: *Staatscourant* 25 (1982) p. 2.
- Lammers, N. en A. Winsemius, 'Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur. Profiel van een ministerie', *Departementale studies* nr. 3 ('s-Gravenhage 1991).
- Loos, P.F. de, 'Van monumentenzorg naar monumentenbeleid', in: *Tijdschrift voor Openbaar Bestuur* 7/1 (1982) pp. 8-12.
- Maarleveld, Th.J., *Archeologie onder water. Voorlopig rapport over de huidige situatie in Nederland* (Rijswijk 1980).

Maarleveld, Th.J., *Archeologie in troebel water. Een nieuwe werkwijze voor scheepsonderzoek* (Rijswijk 1984).

Meischke, R., 'Monumentenzorg 1911-1961', in: *Strijd om schoonheid, 50 jaar Heemschut* (Amsterdam 1961).

'Meningen over de monumentenwacht', in: *Monumenten* 4/3 (1983) pp. 3-17.

Monumentenbeheer: verslag van de Nationale monumentenstudiedag 1983, uitgegeven door de Stichting Nationale Contactcommissie Monumentenbescherming [1983].

Monumentenjaarboeken van de Stichting Nationale Contactcommissie Monumentenbescherming (1984-1992).

'Monumentenzorg', [bijdragen van] H. Stevens, N. Nelissen, P. Nijhoff ... [et al.], in: *Bouw* 24 (1986) pp. 13-72.

'Monumentenzorg', [bijdragen van] P. van Dun, C.F. Janssen, W.B.J. Polman ... [et al.], in: *Gemeentewerken* 15/7 (1986) pp. 165-180.

'Naar een totaal ander monumentenbeleid?', in: *Monumenten* 5/5 (1984) p. 22.

Nelissen, N. en B. Verfürden, 'Monumentenzorg: een nieuwe bestuurlijke organisatie', in: *De Europese gemeente* 19/9 (1984) pp. 7-11.

Nelissen, N., 'Monumentenbeleid: strijd tussen moeten, willen en kunnen', in: *De Europese gemeente* 22/6 (1987) pp. 25-30.

Nota Decentralisatie van rijkstaken, 17 november 1980. Tweede Kamer *Handelingen* 1981-1982, 16492, nrs. 1 en 2.

Nota Monumentenzorg, Brief en nota van de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, Tweede Kamer *Handelingen* 1983-1984, 18399, nrs. 1-2.

Nota Onderwater- en scheepsarcheologie, Advies van de Commissie Onderwaterarcheologie van de Monumentenraad aan de minister van WVC, 18 december 1987 (Rijswijk 1988).

Oirschot, A. van, 'Rijkscommissie antwoordt op kritiek op monumentenbeleid', in: *Monumenten* 2/1 (1981) pp. 23-27.

Oirschot, A. van, 'Hoofddirectie Monumentenzorg: taken moeten wel worden opgesplitst. Onderhoudsregeling staat nu voor de deur', in: *Monumenten* 2/7-8 (1981) pp. 5-7.

Onderzoek monumentenbeleid: rapport samenvatting resultaten onderzoek monumentenzorg, uitgevoerd door Van de Bunt, ministerie van CRM ('s-Gravenhage 1981).

'Pleidooi voor geleidelijke veranderingen monumentenbeleid', in: *Monumenten* 2/6 (1981) pp. 35-39.

Reinders, R., 'Scheepsarcheologie in Nederland', in: *Verantwoord onder water*, congres 1985 Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond (Zutphen 1986), pp. 15-40.

Repertorium betreffende Nederlandse Monumenten van Geschiedenis en Kunst (Den Haag 1940-1971).

- Riemsdijk, Th.H.F. van, 'Het behoud en de waardering van onze monumenten', in: *De Gids* I (1878) pp. 454-477.
- 'Rijksdienst voor de Monumentenzorg', rapport Algemene Rekenkamer, Tweede kamer *Handelingen* 1985-1986, 19402.
- Staatsalmanak voor het Koninkrijk der Nederlanden* (1946-1990).
- Van Stockum's Centraal naam- en zaakregister op de Nederlandse wetgeving*, 1813-1 juli 1955 (red. J.A. Audier) 's-Gravenhage 1956.
- Stuers, V.E.L. de, 'Holland op zijn smalst', in: *De Gids* jrg. 37, 3e serie 11/3 (1873) pp. 320-403.
- Swigchem, C.A. van, *Afbraak of restauratie. Monumentenzorg in Nederland* (Bussum 1966).
- Systematisch register op Staatsblad en Staatscourant VUGA* (losbladig; 's-Gravenhage vanaf 1953).
- Tillema, J.A.C., *Schetsen uit de geschiedenis van de monumentenzorg in Nederland* ('s-Gravenhage 1975).
- Valk, R.W. van der (red.), *Organisatieverandering in de Rijksdienst, praktijk en perspectieven* ('s-Gravenhage 1985).
- Verloren, J., 'Wat nu? Een woord naar aanleiding van de opheffing der Commissie van Rijksadviseurs voor de Monumenten van Geschiedenis en Kunst', in: *De Nederlandsche Spectator* 26, 27 (1879) pp. 206-208, 215-216.
- 'Vijftien jaar Monumentenwacht', in: *Monumenten* 9/6 (1988) pp. 18-19.
- Weissman, A.W., 'De oorsprong van de Heemschut-beweging, in het buitenland en ons land, benevens een overzicht van wat er reeds door werd bereikt', *Rapport der conferentie over het bouwkundig element bij de bescherming der schoonheid van Nederland* (Amsterdam 1912)
- Widdershove, R. en S. Ballegooij, *Bestaande wet- en regelgeving op het terrein van de cultuur, inventarisatie en analyse van de situatie in Nederland* (Rijswijk 1986).
- Zorgen om monumenten. Een evaluatie van aspecten van het monumentenbeleid in Nederland sinds 1961*. Discussierapport van de werkgroep monumentenzorg, ingesteld door het Nederlands Instituut voor Ruimtelijke Ordening en Volkshuisvesting ('s-Gravenhage 1980).

PIVOT-publikaties